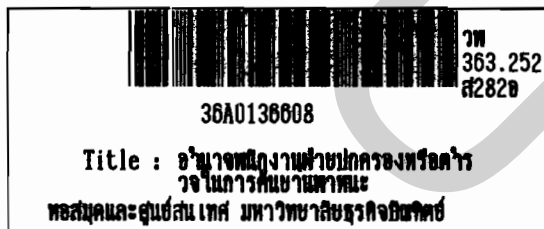

อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการค้นยานพาหนะ

ร.ต.อ.สมศักดิ์ ธนอมบุญ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ.2541

ISBN 974-281-245-4

**The Power of Administrative Officers or Police Officers
to Search Vehicles**

Police Captain Somsak Tanomboon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Laws

Graduate School Dhurakijpundit University

1998

ISBN 974-281-245-4

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ปริญญา นิตยศาสตร์มหาบัณฑิต

ชื่อวิทยานิพนธ์

อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการค้นยานพาหนะ

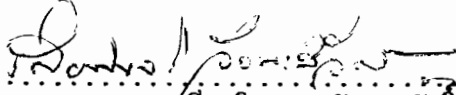
โดย ร้อยตำรวจเอก สมศักดิ์ ถนอมบุญ

สาขาวิชา นิตยศาสตร์

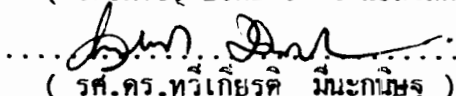
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รศ.ดร.ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

(รศ.ดร.เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์)

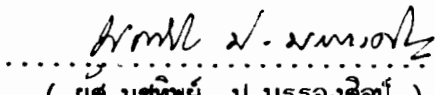
ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ)

กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

.....

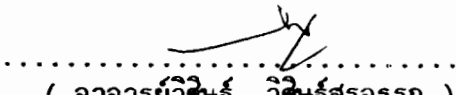
กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(ผศ.นุชทิพย์ ป.บรรจงศิลป์)

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

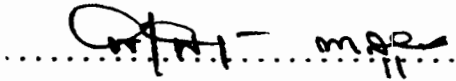
.....

กรรมการ

(อาจารย์วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ)

กรรมการผู้แทนทบวงมหาวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 30 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2541

กิตติกรรมประกาศ

ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้รับความช่วยเหลือและคำแนะนำจากรองศาสตราจารย์ ดร.ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ผู้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้ให้ข้อคิด และตรวจแก้ไขจนสามารถสำเร็จลงได้ และผู้เขียนขอขอบพระคุณอย่างยิ่งต่อ รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์ ซึ่งได้มอบตำราและเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าพร้อมทั้งให้คำแนะนำและชี้แนะเป็นอย่างดี

ผู้เขียนจะไม่สามารถทำงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลงได้หากไม่ได้รับความช่วยเหลือแรงกระตุ้น และกำลังใจ จาก อาจารย์ ดร.พิรพันธุ์ พาลุสุข อัยการเทียบชัย เปรมศิริวันรัตน์ พ.ต.ท. จตุรงค์ บูรมัธยานนท์ ร.ต.อ.อำนาจ โฉมฉาย และคุณเงินทิมา ณรงค์ศักดิ์ จึงขอขอบพระคุณอย่างสูงในความกรุณาของท่านที่ได้กล่าวนามมาแล้ว

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นประโยชน์ในการถือปฏิบัติ หรือมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ทางการศึกษาอยู่บ้างผู้เขียนขออุทิศความดีนี้แก่ผู้มีพระคุณทุกท่าน

ร้อยตำรวจเอก สมศักดิ์ ฤกษ์มณฑุ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ม
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
1.3 สมมติฐานของทฤษฎี.....	3
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	4
1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
2. บททั่วไปเกี่ยวกับอำนาจการค้น.....	6
2.1 ความหมายของการค้น.....	12
2.2 เหตุแห่งการค้น.....	13
2.2.1 เหตุแห่งการค้นที่รโหฐาน.....	13
2.2.2 เหตุแห่งการค้นด้วยบุคคล.....	15
2.2.3 วิธีการค้น.....	17
2.3 อำนาจค้น.....	20
2.3.1 อำนาจการค้นในที่สาธารณะ.....	20
2.3.2 อำนาจการค้นในที่รโหฐาน.....	25
2.3.3 อำนาจการค้นด้วยบุคคล.....	30
2.4 ผู้มีอำนาจค้น.....	32
2.4.1 ผู้มีอำนาจค้น ในกรณีที่เป็นการค้น โดยมีหมายค้น.....	32

2.4.2	ผู้มีอำนาจค้ำในกรณีที่เป็นการค้ำโดยไม่มีหมายค้ำ.....	36
2.4.3	อำนาจของเจ้าพนักงานผู้ค้ำ.....	37
2.4.4	เวลาที่จะทำการค้ำ.....	38
2.5	แนวคิดเกี่ยวกับการค้ำตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540.....	40
2.5.1	การค้ำในที่รโหฐาน.....	41
2.5.2	การค้ำในที่สาธารณะ.....	42
2.6	แนวคิดเกี่ยวกับการค้ำยานพาหนะ.....	42
2.6.1	ความหมายของการค้ำยานพาหนะ.....	51
2.6.2	วัตถุประสงค์ของการค้ำยานพาหนะ.....	51
2.6.3	ความสัมพันธ์ระหว่างการค้ำยานพาหนะกับการสืบสวนสอบสวน.....	54
2.6.4	อำนาจรัฐและสิทธิส่วนบุคคล.....	59
2.6.5	หลักทั่วไปเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของบุคคลเมื่ออยู่ใน ยานพาหนะ.....	62
3.	การวิเคราะห์ปัญหา.....	64
3.1	หลักกฎหมายเกี่ยวกับการค้ำยานพาหนะในประเทศไทย.....	64
3.1.1	อำนาจค้ำเหนือยานพาหนะ.....	67
3.1.2	อำนาจค้ำเหนือบุคคลที่อยู่ในยานพาหนะ.....	75
3.1.3	ผู้ทำการค้ำ.....	79
3.1.4	อำนาจของเจ้าพนักงานผู้ทำการค้ำ.....	80
3.1.5	เวลาในการค้ำ.....	81
3.2	วิธีปฏิบัติและมาตรการควบคุมเกี่ยวกับการค้ำยานพาหนะ.....	84
3.3	ปัญหาเกี่ยวกับการค้ำยานพาหนะ.....	85
4.	บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	87
	บทสรุป.....	87
	ข้อเสนอแนะ.....	92
	บรรณานุกรม.....	93
	ประวัติผู้เขียน.....	97

หัวข้อวิทยานิพนธ์	อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการค้นยานพาหนะ
ชื่อนักศึกษา	ร้อยตำรวจเอก สมศักดิ์ ถนอมบุญ
อาจารย์ที่ปรึกษา	รศ.ดร.ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2540

บทคัดย่อ

ในการศึกษาเรื่อง อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการค้นยานพาหนะครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะชี้ให้เห็นปัญหาและความสัมพันธ์ระหว่าง อำนาจรัฐในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม กับ หลักประกันสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลที่เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองยานพาหนะขณะเดินทางตามรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 ว่ารัฐควรจะแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ กับ สภาวะความเป็นจริงในปัจจุบันอย่างไร โดยเฉพาะการตรวจค้นรถยนต์มักเป็นปัญหาอย่างมากว่า เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะยังถือปฏิบัติอย่างเดิมได้หรือไม่

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาจากเอกสารตำรากฎหมาย ผลการวิจัย คำพิพากษาฎีกาตลอดจนปัญหาอุปสรรคที่ได้พบเห็นจากประสบการณ์พบว่า ยานพาหนะที่เป็นรถยนต์อาจแบ่งประเภทเป็น 3 ประเภท คือ

- (1) รถยนต์ที่ใช้เป็นยานพาหนะสำหรับการเดินทาง
- (2) รถยนต์ที่ใช้เป็นพาหนะในการขนส่งสินค้าและคนโดยสาร
- (3) รถยนต์ที่ใช้เป็นที่พำนักอาศัยชั่วคราวในขณะเดินทางหรือระหว่างพักการเดินทาง

การตรวจค้นรถยนต์ตาม (1) และ (2) ในที่สาธารณะไม่จำเป็นที่จะต้องใช้หมายค้น ส่วนการค้นรถยนต์ตาม (3) สมควรที่จะต้องมีหมายค้น สำหรับผู้มีอำนาจค้นควรจำกัดเฉพาะเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเท่านั้น

Thesis Title The Power of Administrative Officers or Police
 Officers to Search Vehicles

Name Police Captain Somsak Tanomboon

Thesis Advisor Assoc.Prof.Dr.Twekiat Menakanist

Department Laws

Academic Year 1998

ABSTRACT

The objective of the study on the power of administrative officers or police officers to search vehicles is to point out problems and confusions with regard to the power of the State on crime prevention and suppression against the human rights under the Thai Constitution B.E.2540 of the people who own or occupy the vehicles. The result of the study suggests that the existing law on this matter should be changed or improved to meet the provision under the Constitution and the current situation. At present, administrative officers or police officers are confused whether or not they can still conduct the vehicle search the way they have been doing.

The author studied various law textbooks, research work, the Supreme Court verdicts, and the actual problems faced while performing duties and came to a conclusion that vehicles in the form of automobiles could be classified into three categories according to their usage as followed:

- (1) automobiles used for travelling,

2

(2) automobiles used for transport of goods and passengers,
and

(3) automobiles used as temporary shelters while travelling or resting while travelling on a long trip.

The search conducted on automobiles used in categories 1 and 2 in public place does not require a search warrant. However, a search warrant is needed to conduct a search on automobiles used in category 3 and the authorities to conduct such a search should be limited to administrative officers or police officers only.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 มาตรา 35 ที่บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครอง เคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการตรวจค้นในเคหสถานนั้นจะกระทำมิได้ เว้นแต่ โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(13) กำหนดว่า "ที่รโหฐาน" หมายความว่า ที่ต่าง ๆ ซึ่งมีใช้ที่สาธารณสถานดังบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญา ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสงสัยว่า รถยนต์ซึ่งมีความหมายว่า เป็นยานพาหนะ จะมีความหมายเป็นที่รโหฐาน หรือเป็นที่สาธารณสถาน หากมีความหมายว่าเป็นที่รโหฐาน (เคหสถาน) การค้นรถยนต์จำเป็นที่จะต้องมีความหมายค้ำตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 มาตรา 238

ปัญหานี้เป็นปัญหาที่มีการตีความกัน และค้างคาอยู่ที่ในสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มานานกว่า 6 ปี และปัจจุบันแม้ว่าจะได้มีรัฐธรรมนูญใหม่ประกาศใช้แล้วก็ตามแต่ปัญหาการตีความในประเด็นนี้ก็ยังไม่เป็นที่ยุติในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ได้ยึดถือว่า รถยนต์เป็นที่สาธารณสถาน ซึ่งก็เป็นเพียงความเห็นของกรมตำรวจผู้มีหน้าที่ปฏิบัติเท่านั้น^(๑) โดยที่ยังไม่มีการตีความโดยศาลรัฐธรรมนูญแต่อย่างใดเนื่องจากยังไม่มีการเสนอปัญหานี้ให้ตีความ อีกทั้งขณะนี้ศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเพิ่งจะก่อตั้ง วัตถุประสงค์หลักของการตีความตามหนังสือของกรมตำรวจดังกล่าว ก็เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่หรืออย่างน้อยก็แสดงให้เห็นว่า เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติซึ่งได้ปฏิบัติตามคำสั่งกรมตำรวจดังกล่าว นั้น มีเจตนาสุจริต มิได้กลั่นแกล้งผู้ถูกตรวจค้นแต่อย่างใด ดังจะเห็นได้จาก การตีความของหน่วยต่างๆ ไว้ก่อนหลายๆ กรณี เพื่อต้องการให้เจ้าพนักงานผู้

^(๑) กรมตำรวจ. การปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.

ปฏิบัติหน้าที่ได้โดยไม่ถูกฟ้องร้อง เช่น การตีความในเบื้องต้นว่า เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 วรรคท้าย ค้นด้วยตนเอง ได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น ซึ่งสามารถกระทำได้โดยไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน แต่ต่อมา คณะกรรมการกฤษฎีกาได้ตีความว่า เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ไม่สามารถค้นได้ เป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ^(๒) เป็นต้น จึงไม่ต้องสงสัยว่า เจตนาคำตีความ การออกหนังสือของกรมตำรวจบางครั้งอาจขัดต่อรัฐธรรมนูญ ในกรณีการค้นรถยนต์ก็เช่นเดียวกันแม้ว่ากรมตำรวจจะได้มีหนังสือว่า ค้นได้โดยไม่ถือว่าเป็นที่ไรฐาน แต่ก็ยังเป็นข้อสงสัยของผู้วิจัยว่า การตีความของกรมตำรวจจะถูกต้องตามหลักรัฐธรรมนูญหรือไม่ จึงเป็นปัญหาที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจว่า การตรวจค้นยานพาหนะจำเป็นที่จะต้องมีความหมายค้นหรือไม่

เมื่อวิเคราะห์ตามหลักในแนวทฤษฎีแล้ว มีอยู่ 2 ทฤษฎี ที่มีวัตถุประสงค์ที่ขัดแย้งกันอยู่ คือ ตามแนวทฤษฎี Crime Control ซึ่งมุ่งเน้นการควบคุมอาชญากรรมเป็นหลัก ดังนั้นการออกกฎหมายจึงมักให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของรัฐให้สามารถล้ำกรายสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนได้ ประชาชนจึงอาจถูกลิดรอนสิทธิบางประการ ทั้งนี้ ก็เพื่อให้การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมสัมฤทธิ์ผล อีกทฤษฎีหนึ่ง คือ ตามทฤษฎี Due Process ที่มุ่งเน้นถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างแท้จริง รัฐจะล่วงละเมิดสิทธิไม่ได้ ยังผลทำให้ประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมลดน้อยลงไปด้วย เราสามารถพบเห็นได้จากกฎหมายของประเทศที่เจริญแล้วดังเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น การตรวจค้นตัวบุคคลเจ้าพนักงานของรัฐสามารถเรียกให้หยุดและตรวจค้นด้วยการใช้มือลูบคลำลำตัวของผู้ถูกตรวจค้นเพื่อตรวจอาวุธปืนหรือสิ่งของผิดกฎหมายเพียงคร่าวๆเท่านั้น ไม่สามารถล้วงกระเป๋า หรือตรวจค้นอย่างละเอียดได้ หากจะค้นโดยละเอียดต้องมีหมายค้น เป็นต้น ตามหลักแห่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เมื่อมองภาพรวมแล้วจะเห็นว่า มีลักษณะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพประชาชนสูง เป็นลักษณะตามทฤษฎี Due Process เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงไม่แน่ใจว่า การตรวจค้นยานพาหนะตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญจะถือเคร่งครัด โดยยึดถือตามหลักเสรีภาพของประชาชนด้วยหรือไม่ หากแปลความเช่นนั้นแล้วก็หมายความว่า เจ้าพนักงานของรัฐจะต้องทำงานได้ลำบากมากขึ้น การตรวจค้นยานพาหนะจะต้องกระทำได้โดยต้อง

^(๒) สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. ทารื้อข้อกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 วรรคสอง และตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519. จดหมายราชการ.ที่ นร 0601/315 ลง 10 เมษายน 2541

ใช้หมายค้นอย่างแน่นอน

แต่อย่างไรก็ตาม การตีความจะเป็นอย่างไรเจ้าพนักงานของรัฐก็จำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตาม แต่ตราบิตที่การตีความในปัญหานี้ยังไม่เป็นที่ยุติ ผู้วิจัยในฐานะที่ได้ศึกษากฎหมายก็ใคร่ขอเสนอแนะความเห็นที่อาจจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม เสนอข้อขัดข้องที่เป็นอยู่เพื่อเป็นแนวทางในการตีความ เพื่อแก้ไข ปรับปรุงกฎหมายเท่าที่จะเป็นประโยชน์ตามสถานะของเศรษฐกิจและสังคมจจุบัน

1.2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 ศึกษาอำนาจการค้นยานพาหนะ โดยเฉพาะรถยนต์ส่วนบุคคล ของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 โดยจะได้ชี้ให้เห็นประเด็นปัญหาและความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างอำนาจรัฐในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและการแสวงหาพยานหลักฐานรวบรวมพยานหลักฐานกับหลักประกันสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลที่อยู่ในยานพาหนะขณะเดินทาง ซึ่งตามรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2540 ได้บัญญัติในแนวทางที่รับรองอำนาจและสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของประชาชนไว้ และจะศึกษากฎหมายอันเป็นส่วนที่บัญญัติรายละเอียดปลีกย่อยถึงหลักเกณฑ์ขั้นตอนและวิธีปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวกับการค้นยานพาหนะ ซึ่งในส่วนนี้ยังไม่ได้กำหนดวิธีในการปฏิบัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 หรือกฎหมายอื่น

1.2.2 ชี้ให้เห็นความสำคัญของปัญหา "การค้นยานพาหนะ" โดยเฉพาะรถยนต์ในส่วนของการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ซึ่งในที่สุดจะได้แนวความคิดมาใช้ในการปรับปรุง แก้ไขปัญหาข้อกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันในส่วนที่เกี่ยวกับการค้นยานพาหนะให้มีความเหมาะสม และกำหนดวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อไป

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1.3.1 เจ้าพนักงานของรัฐไม่สามารถค้นยานพาหนะ โดยเฉพาะรถยนต์ได้ทันต่อเหตุการณ์ หากจะต้องขอคำสั่งหรือหมายค้นจากศาลในทุกกรณี

1.3.2 บทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องการค้นยานพาหนะยังไม่ชัดเจนเพียงพอที่จะทำให้เจ้าพนักงานของรัฐสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอกำหนดขอบเขตการศึกษาในการตรวจค้นยานพาหนะที่เป็นรถยนต์เท่านั้น ส่วนยานพาหนะชนิดอื่นๆ เช่น รถยนต์สาธารณะ รถไฟ เรือ หรือเครื่องบิน ซึ่งใช้บริการสาธารณะนั้นจัดเป็นที่สาธารณะอยู่แล้วย่อมไม่เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ จึงไม่จำเป็นต้องนำมาศึกษา โดยจะได้ศึกษาจากเอกสารตำรา ผลการวิจัย กฎหมายและประสบการณ์ที่ได้เคยปฏิบัตินำมาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ ทั้งนี้โดยยึดถือหลักตามของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 โดยจะชี้ให้เห็นถึงปัญหาและแนวทางแก้ไข

1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากการปฏิบัติจริง จากการอ่านเอกสาร ตำรา ผลการวิจัย ศึกษากฎหมาย คำพิพากษากฎีกา พบว่า ยานพาหนะที่เป็นรถยนต์จะถือเป็นทรัพย์สินหรือไม่ว่า การตรวจค้นจำเป็นที่จะต้องมีความหมายค้นหรือไม่ ทั้งนี้จะต้องถือตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กับนิติบัญญัติในเรื่องนี้ไว้ไม่ชัดเจน จึงก่อให้เกิดเป็นปัญหาต่อการปฏิบัติหากตีความว่า ยานพาหนะเป็นทรัพย์สินจำต้องมีความหมายค้น ย่อมทำให้การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมที่ใช้ยานพาหนะในการกระทำความผิดจากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงต้องศึกษาจากกฎหมาย เอกสาร บทความ ตัวอย่างคำพิพากษากฎีกาและจากประสบการณ์นำมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการเสนอแนะปรับปรุง แก้ไขกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริง การศึกษานี้จะเป็นแบบ การวิจัยเอกสาร (Documentary)

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 เพื่อให้ทราบแนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับ "การค้นรถยนต์ส่วนบุคคล" ของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจอันจำเป็นจะต้องนำไปใช้ในการปฏิบัติจริงเพื่อให้สอดคล้องกับการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและไม่ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วย

1.6.2 ทำให้ทราบว่า ข้อกฎหมายที่ใช้ในปัจจุบันนั้น ได้ให้ความคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนกับประโยชน์ของรัฐ ที่รัฐจะได้รับความสมดุลย์พอดีกันหรือไม่

1.6.3 เพื่อให้ทราบว่า "การค้นรถยนต์ส่วนบุคคล" ตามความมุ่งหมายของการค้น มีความหมาย ขอบเขตและหลักเกณฑ์ที่แน่นอนอย่างไร

1.6.4 เพื่อให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจทราบถึงอำนาจ ขอบเขต และแนว

ทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการคัดสรรคนดีส่วนบุคคลให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และในขณะเดียวกัน ให้ประชาชนทราบถึง สิทธิเสรีภาพ ในขณะที่ถูกคัดสรรคนดีส่วนบุคคลขณะเดินทางว่า จะสามารถ ป้องกันสิทธิเสรีภาพของตนเองจากการถูกคัดค้านได้มากน้อยเพียงใด

DPU

บทที่ 2

บททั่วไปเกี่ยวกับอำนาจการตรวจค้น

การค้น เป็นมาตรการบังคับในการดำเนินคดีอาญาของรัฐที่เจ้าพนักงานของรัฐเท่านั้นมีอำนาจดำเนินการ การค้นเป็นการกระทำเพื่อจับกุมผู้ต้องสงสัย หรือเพื่อพบสิ่งของที่สามารถอาจใช้เป็นพยานเอกสาร เป็นของกลาง หรือเป็นพยานวัตถุ หรือเป็นการกระทำเพื่อช่วยบุคคล^(๓)

ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน เพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิดอันเป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครองหรือตำรวจคดี การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการ เพื่อทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิดและเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ อันเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนคดี และในการพิจารณาพยานหลักฐาน ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง หรือชั้นพิจารณาของศาล รวมทั้งการที่ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาล การค้น ย่อมถือเป็นมาตรการที่สำคัญอย่างหนึ่ง ในอันที่จะทำให้การสืบสวน สอบสวน ไต่สวนมูลฟ้อง การพิจารณา และการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลบังเกิดผลสัมฤทธิ์ความมุ่งหมายได้^(๔)

การค้น เป็นมาตรการหนึ่งของเจ้าพนักงานของรัฐเพื่อเสาะแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อประโยชน์ในการดำเนินกระบวนการดำเนินคดีอาญา ดังนั้น การค้นหาพยานหลักฐานจึงมีความสำคัญและจำเป็นต้องเข้าไปค้นหาจากตัวบุคคลหรือในสถานที่ ทำให้บุคคลที่อยู่อาศัย หรือครอบครองสถานที่ต้องถูกค้นต้องเสียสิทธิเสรีภาพบางส่วนไป แต่ก็เป็นที่ซึ่งประชาชนพลเมืองจะต้องยอมรับการกระทำดังกล่าวของรัฐ (รวมถึงการค้นหาตัวบุคคลด้วย)

^(๓) คณิต ฅ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขเพิ่มเติม, พ.ศ.2537, หน้า 164

^(๔) คณิง ภาไชย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม ๑. แก้ไขเพิ่มเติมโดยณรงค์ ใจหาญ, พ.ศ.2530, หน้า 224-225

นานาอารยะประเทศในโลกเสรีประชาธิปไตย มีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางคดีอาญา (The Criminal Process) โดยได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดของนักคิดสองแนวทางด้วยกัน^(๕) คือ แนวความคิดแรก มีความเชื่อในเรื่องของการควบคุมและป้องกันอาชญากรรม (Crime Control Model) ซึ่งหากประเทศใดเน้นและให้ความสำคัญต่อการควบคุมอาชญากรรมก็จะให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในอันที่จะทำการสืบสวน สอบสวน ค้น จับกุมในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมให้เป็นไปด้วยความเจ็บขาด รวดเร็วและฉับพลัน โดยจะคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลน้อยมาก ส่วนในแนวทางที่สอง มีความเชื่อกันว่า มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาล้วนมีความเท่าเทียมเสมอกัน มีสิทธิเสรีภาพที่จะทำอะไรก็ได้ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย และกฎหมายจะมุ่งเน้นให้ความสำคัญคุ้มครองต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน (Due Process Model) อย่างเต็มที่ ซึ่งระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศที่ใช้กระบวนการยุติธรรมในลักษณะนี้ จะเน้นให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้บริสุทธิ์ มิให้ถูกละเมิดโดยไม่เป็นธรรมจากพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้เป็นตัวแทนของรัฐได้ และที่สำคัญกระบวนการยุติธรรมของประเทศที่เน้นรับรองสิทธิมนุษยชนนั้น การปฏิบัติในทุกขั้นตอนก็จะถูกจำกัดและถ่วงดุลอำนาจโดยองค์กรอื่นที่มีใช้อำนาจของฝ่ายบริหารแต่เพียงฝ่ายเดียว

เมื่อพิจารณากระบวนการพิจารณาคดีอาญาของศาลทั่วไปปรากฏว่า มีการพิจารณาคดีอาญาอยู่ 2 ระบบด้วยกันคือ ระบบการกล่าวหา (Accusatorial System) และระบบการไต่สวน (Inquisitorial System) สำหรับในประเทศไทยมีการใช้ระบบการกล่าวหาในการพิจารณาคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรมทางศาลมาเป็นเวลานานแล้ว โดยแบ่งขั้นตอนการปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไว้ 7 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นสืบสวนและจับกุม
2. ขั้นสอบสวน
3. ขั้นฟ้องร้อง
4. ศาลชั้นต้น
5. ศาลอุทธรณ์
6. ศาลฎีกา

^(๕) มนตรี จิตรวิวัฒน์. "วิสามันตฤมาตกรรมะศึกษาเฉพาะกรณีเจ้าพนักงานตำรวจ", วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2531

7. ชั้นบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง

ในชั้นสืบสวนและจับกุมจะเป็นหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งก็จะรวมไปถึงเจ้าพนักงานอื่นที่กฎหมายให้มีอำนาจให้การจับกุม หรือปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมายด้วย เช่น พิศิทธิ์ เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง เป็นต้น เมื่อมีการกระทำความผิดในคดีอาญาเกิดขึ้นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ก็มีอำนาจที่จะทำการสืบสวนเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวกับผู้กระทำความผิดและการกระทำความผิดนั้นๆ และเมื่อได้พยานหลักฐานต่างๆ อย่างเพียงพอที่จะสามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้ ก็จะจับกุมตัวผู้กระทำความผิดแล้วส่งตัวพร้อมด้วยพยานหลักฐานที่เป็นของกลางที่แสวงหามาได้โดยมอบให้กับพนักงานสอบสวนเพื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ในขั้นตอนต่อไป

ในกระบวนการสอบสวนคดีอาญา รัฐได้ให้อำนาจกับเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ในการรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอันหมายถึง การค้น การจับกุม ควบคุม ชั่ง ปล่อย หรือปล่อยชั่วคราวได้อย่างเต็มที่เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานดังกล่าว

อย่างไรก็ตามเนื่องจากการกระทำความผิดในคดีอาญาโดยทั่วไปย่อมจะต้องกระทำโดยเจตนาคือ มีความตั้งใจก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ โดยผู้กระทำรู้อยู่แก่ใจแล้วว่า ผลของการกระทำนั้นเป็นความผิดและจะต้องได้รับโทษ ซึ่งอาจเป็นโทษจำคุกหรือได้รับโทษทางอาญาอื่น ดังนั้น เมื่อได้กระทำความผิดแล้ว และเพื่อหลีกเลี่ยงการได้รับโทษทางอาญาจากการกระทำความผิดดังกล่าว ผู้กระทำความผิดจึงมักปิดบัง อำพรางวัตถุพยาน หรือหลักฐานต่างๆ โดยการทำลาย หรือซุกซ่อนไว้ในที่ต่างๆ ที่บุคคลอื่นไม่สามารถพบเห็นหรือค้นหาได้โดยง่ายด้วยวิธีการเสาะหาอย่างธรรมดา เช่น การกระทำความผิดในคดีฆาตกรรมคนร้ายอาจซุกซ่อนอาวุธ หรือสิ่งของที่ใช้ในการกระทำความผิด ซึ่งในปัจจุบันการก่อคดีอาชญากรรมของคนร้ายได้มีการอำพรางและปิดบังความผิดด้วยการแยกชิ้นส่วนอวัยวะของเหยื่อเพื่อสะดวกในการหลบหนีหรือหลีกเลี่ยงการได้รับโทษ โดยเก็บ หรือซุกซ่อนไว้ในรถยนต์ที่ใช้เป็นยานพาหนะในการหลบหนี หรือการก่ออาชญากรรม ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นจะต้องมีวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ได้หลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินโทษผู้กระทำความผิดในชั้นศาลหรือป้องกันการเกิดอาชญากรรมขึ้นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ จึงต้องอาศัยวิธี "การค้น" ซึ่งเป็นวิธีเดียวที่จะทำได้เพื่อหยุดยั้งการเกิดคดีอาญา

การค้นหาพยานหลักฐาน เป็นการเสาะแสวงหาเพื่อให้ได้พบในสิ่งที่ต้องการ และยังได้หมายรวมไปถึง วิธีการใดๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานอีกด้วย ที่ว่านนี้ก็คือ การรื้อ การทำลาย

สิ่งกีดขวางเพื่อจะได้พบในสิ่งที่ต้องการ หรืออาจจะต้องปฏิบัติต่อบุคคลเพื่อค้นหาหลักฐานบางอย่างได้ด้วย

นอกจากนั้นการกระทำดังกล่าวอาจมีความจำเป็นต้องทำการค้นในบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย หรือในที่สาธารณะ ในยานพาหนะต่างๆ ซึ่งในบางครั้งผู้ครอบครองที่อยู่หรือพักอาศัยเหล่านั้นอาจจะไม่มีส่วนรู้เห็นต่อการกระทำความผิดของผู้ต้องหาเลยก็ได้ซึ่งตามกฎหมายก็ได้จำกัดอำนาจและขอบเขตของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจไว้ เช่น การค้นที่รื้อถอนจะกระทำได้อาจต้องมีหมายค้น หากไม่มีหมายค้นจะต้องมีเหตุผลตามที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจไว้จึงจะสามารถทำการตรวจค้นได้ แต่ในทางปฏิบัติเกิดปัญหามากมาย เนื่องจากการปฏิบัติของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองก็ดี หรือฝ่ายตำรวจก็ดีมักมีการอ้างเหตุผลตามที่กฎหมายที่อาจเกินเลยไปกว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายที่กำหนดไว้ โดยอาศัยข้อยกเว้นของกฎหมายเพื่อความสะดวก ในการปฏิบัติของเจ้าพนักงานแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับผู้ถูกค้นแต่อย่างใด เช่น ค้นโดยอ้างว่า "มีเหตุอันแน่นแฟ้นอันควรสงสัย" หรือ "มีเหตุอันควรเชื่อ" หรือ "เป็นกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่ง" หรือ "มีเหตุอันควรสงสัย" เป็นต้น โดยที่ไม่ได้บอกหรือแจ้งต่อเขาว่าการกระทำหรือลักษณะของผู้ถูกค้นนั้นมีพฤติกรรมเป็นอย่างไรที่ถือว่า "มีเหตุอันแน่นแฟ้นอันควรสงสัย" หรือ "มีเหตุอันควรเชื่อ" หรือ "เป็นกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่ง" หรือ "มีเหตุอันควรสงสัย" อันเป็นเหตุที่ทำการค้นได้ตามข้อยกเว้นของกฎหมาย

จากกรณีดังกล่าวนี้จึงเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจใช้ดุลยพินิจในการค้นโดยไม่ต้องมีหมายค้นกันอย่างกว้างขวาง จนอาจทำให้การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานเกิดผลเสียหายต่อประชาชนผู้บริสุทธิ์เกินกว่าเหตุที่ควรจะเป็นก็ได้

การค้นยานพาหนะของเจ้าพนักงานของรัฐที่ผ่านๆ มานั้นเป็นการค้นยานพาหนะที่เปรียบเสมือนเป็นการค้นในที่สาธารณะ จึงทำการค้นได้อย่างเสรีโดยไม่ต้องมีหมายค้น จึงสมควรที่จะต้องมีมาตรการป้องกันการใช้อำนาจตามอำเภอใจของเจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งก็มีกฎหมายบางท่านให้ข้อสังเกตว่า รถยนต์บางประเภทที่ดัดแปลงเป็นที่อยู่อาศัยถือเป็นที่รื้อถอนหรือไม่ และอำนาจการค้นยานพาหนะตามกฎหมายของ ไทยนั้นยังไม่มียกเว้นไว้ว่าเป็นการเฉพาะ ในขณะที่ประเทศอังกฤษได้มีการกำหนดไว้โดยบัญญัติไว้ในกฎหมาย The Firearms Act. 1968, Misuse of Drugs Act. 1971. โดยให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถตรวจค้นรถยนต์ เรือ หรือยานพาหนะได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น และถ้ามีกรณีเกี่ยวกับอาวุธปืน หรือยาบางประเภทที่มีการประกาศควบคุม ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่วางหลักไว้ว่า ถ้าเจ้าพนักงานตำรวจมีเหตุอันควรที่จะค้นรถยนต์ซึ่งกำลังแล่นอยู่บนถนนก็สามารถทำการตรวจค้นได้ แม้การค้นนั้นจะไม่มีหมายค้นก็ถือว่า

เป็นการค้นโดยชอบด้วยกฎหมาย และในประเทศสหรัฐอเมริกาที่วางหลักไว้ว่า ถ้าเจ้าพนักงานมีเหตุอันควรที่จะค้นรถยนต์ซึ่งกำลังแล่นอยู่บนทางสาธารณะ แม้การค้นนั้นจะไม่มีหมายก็ถือว่า เป็นการค้นโดยชอบด้วยกฎหมาย^(๖) และคดีพื้นฐานที่ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาได้ตัดสินให้เจ้าพนักงานตำรวจทำการตรวจค้นยานพาหนะได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น คือ คดีแคร์วอลล์

Probable cause requirement: Before beginning any search at all under the automobile exception, the police must have probable cause to believe that a moving vehicle, or a vehicle that has temporarily stopped, contains the fruits or instrumentalities of crime, evidence of crime, or contraband. [Carroll v. United State, supra,]

แต่การตรวจค้นนั้นจะต้องมีเหตุอันควรสงสัย (Probable cause) ว่า ยานพาหนะที่กำลังเคลื่อนที่อยู่นั้น หรือที่หยุดอยู่ชั่วคราวนั้น มีสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำความผิดอยู่ในยานพาหนะนั้น โดยมีฎีกาให้เหตุผลว่า มีความแตกต่างกันระหว่างการค้นร้านค้า หรืออาคาร สถานที่ ซึ่งเป็นกรณีที่สามารถขอให้ศาลออกหมายค้นได้กับการค้นเรือ เรือยนต์ เหวียน หรือรถยนต์เพื่อค้นหาสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิดเพราะ ในกรณีหลังนี้เป็นเรื่องยากที่จะให้มีการออกหมายเพราะเหตุว่า ยานพาหนะนั้น สามารถที่จะเคลื่อนที่ออกไปจากสถานที่ซึ่งจะขอให้ออกให้มีการออกหมายได้อย่างรวดเร็ว

"We have made a somewhat extended reference to these statutes to show that the guaranty of freedom from unreasonable searches and seizures by the Fourth Amendment has been construed, practically since the beginning of the government, as recognizing a necessary difference between a search of a store,

^(๖) จุตติ ธรรมม โนวานิช. "การค้น". วิทยานพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต.

dwelling house, or other structure in respect of which a proper official warrant readily may be obtained and a search of ship, motor boat, wagon, or automobile for contraband goods, where it is not practicable to secure a warrant, because the vehicle can be quickly moved out of the locality or jurisdiction in which the warrant must be sought."

ในปัจจุบันตามรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ว่าด้วย การค้นใน ที่รื้อฐาน จะทำการค้น ได้ต้องขออำนาจจากศาลก่อนทุกครั้งจึงจะมีสิทธิค้น ได้ ซึ่งจะเห็น ได้ว่า โดยเนื้อหาแห่ง บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้ จะมุ่ง เน้นและรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่อยู่ภายใน ที่รื้อฐาน โดยได้รับการคุ้มครองสิทธิที่จะ ไม่ให้ถูกรีดรอนสิทธิโดย เจ้าพนักงานของรัฐได้โดยง่าย แต่ก็มีปัญหา ในทางปฏิบัติ เกี่ยวกับการค้นรถยนต์ เนื่องจากยังมีความเห็นขัดแย้งกัน ในการพิจารณา ว่า รถยนต์เป็นที่ รื้อฐานหรือไม่ แนวทางหนึ่ง เห็นว่า รถยนต์เป็นที่ รื้อฐาน และอีกแนวทางหนึ่ง เห็นว่า รถยนต์ยังไม่ น่าจะรวมอยู่ในความหมายของที่รื้อฐานด้วย และแนวทางหลังนี้ เห็นว่า หาก จะต้องรขอหมายค้นจากศาลเพื่อทำการค้นรถยนต์แล้ว ผลที่ตามมาก็คือ ผู้กระทำความผิดในคดีอาญา จะแอบแฝงและ ใช้สิทธิจากการคุ้มครอง โดย ไม่ยินยอมให้ เจ้าพนักงานตำรวจทำการตรวจค้นหาก ไม่ มีหมายค้นมาแสดง ซึ่งจะเป็นผลเสียต่อการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและความสงบสุขของ ประชาชนและความสงบเรียบร้อยของสังคม

ในทางปฏิบัติเป็นการยากต่อการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจ หากผู้กระทำผิดผ่าน ไปโดยไม่มี การค้น และมี การกระทำความผิดอาญาขึ้นจากการไม่มี การค้นนั้น เจ้าพนักงานตำรวจผู้นั้นจะถือว่ามีความบกพร่อง ในการปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ และเมื่อทำการตรวจค้นแล้วแต่ ไม่พบสิ่งของ อันเป็นความผิด เจ้าพนักงานตำรวจจะตก เป็นผู้ต้องหาด้วยหรือไม่ อีกประการหนึ่ง เมื่อมีการค้น เกิดขึ้น โดยที่เจ้าพนักงานตำรวจได้ ใช้อำนาจค้น โดย ไม่ขออำนาจจากศาลก่อน แต่เมื่อสิ้นสุดการค้น แล้วกลับ ไม่พบของกลางหรือสิ่งของผิดกฎหมาย เจ้าพนักงานผู้ค้นนั้นก็อาจถูกดำเนินคดีในศาลฎีกาฟ้อง ดำเนินคดีได้จึง เป็นที่กล่าวกันมากกว่า อำนาจในการค้นยานพาหนะของเจ้าพนักงานตำรวจมีแค ไทเอน เพียงใด ตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

2.1 ความหมายของการค้น

ความหมายของการค้น การค้น ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า "Search" และมีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานว่า หมายความว่า "การทำ สืบหา และเสาะหา" เฉพาะความหมายของการค้น ที่ใช้ในหน่วยกระบวนการยุติธรรมทั่วไป หมายความว่า "การค้นหาคุคคล และสิ่งของที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด เพื่อประโยชน์ในการสืบสวน สอบสวนรวบรวมประจักษ์พยาน หลักฐานแห่งคดี"^(๓)

ในประเทศสหรัฐอเมริกา อาจศึกษาความหมายคำว่า "การค้น" (Search) ได้จาก Black's Law Dictionary ซึ่งได้ให้ความหมายพอสรุปได้ว่า "การตรวจสอบบ้านคน อาคาร โรงเรือนต่างๆ หรือตัวบุคคล หรือรถยนต์ อากาศยาน เป็นต้น ด้วยความมุ่งหมายที่จะพบของหนีภาษี ของผิดกฎหมาย หรือของที่ถูกลักมา หรือเพื่อพบพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดจากการประกอบอาชญากรรมหรือการกระทำซึ่งถูกกล่าวหา การเข้าไปค้นหาในสถานที่ใดๆ นั้นต้องมีความมุ่งหมายว่า จะต้องการพบอะไร โดยแน่ชัด การสอบถาม หรือการสำรวจวัตถุสิ่งของซึ่งถูกปิดบัง หรือซ่อนเร้นจากผู้ค้น การบุกรุกเข้าไป การสืบหาโดยการใช้งำลังในลักษณะต่างๆ รวมทั้งการกระทำในลักษณะเดียวกัน แม้แต่การสังเกตการณ์ด้วยสายตาในลักษณะที่เป็นการละเมิดต่อบุคคลในด้านสิทธิส่วนบุคคล

การค้นโดยการละเมิดต่อกฎหมาย หรือค้นโดยไม่มีเหตุอันสมควร ภายใต้รัฐธรรมนูญ (Fourth Amendment) จะได้รับความคุ้มครองจากการค้นและยึดโดยไม่มีเหตุอันสมควร การกระทำการตรวจสอบ หรือการสืบสวน โดยไม่มีอำนาจในบ้านเรือน หรือตัวบุคคล เพื่อที่จะพบของที่ถูกลักมา ของหนีภาษี หรือสิ่งผิดกฎหมาย หรือเพื่อพบพยานหลักฐานแห่งการกระทำความผิด เพื่อประกอบการพิจารณาคดีอาญาภายใต้รัฐธรรมนูญดังกล่าว ศาลยังได้วางหลักการไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากการค้นโดยมิชอบ (Exclusionary Rule) ได้แก่ การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง จะเป็นการสืบหา การตรวจหา หรือการค้นหาค้นเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อกฎหมาย โดยเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่รักษากฎหมาย หรือโดยเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ที่ทำหน้าที่รักษากฎหมาย"^(๔)

^(๓) ประเสริฐ เมฆมณี. ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม. พ.ศ.2519, หน้า 166

^(๔) จุติ ธรรมโนวานิช. "การค้น". วิทยานันท์ การศึกษามหาบัณฑิตย

การค้น ในความหมายของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศญี่ปุ่น เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในมาตรา 128 และ 129 แล้ว หมายถึง การค้นหายานหลักฐาน และการตรวจสถานที่เกิดเหตุและยังให้หมายรวมถึงการตรวจค้น, การแยกส่วนค้น, การชุดค้น, การทำลายสิ่งของ และมาตรการที่จำเป็นอื่น ๆ^(๔)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ได้ให้ความหมายของ "การค้น" ไว้จึงต้องศึกษาและวิเคราะห์จากบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่อง การค้นและการออกหมายค้น และจากความหมายต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น อาจสรุปลักษณะความหมายของการค้นได้ ดังนี้

1. เป็นมาตรการของรัฐที่จะบังคับต่อประชาชนในการดำเนินคดีอาญา
2. เจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้นที่มีอำนาจตรวจค้น
3. ต้องเป็นการค้นเพื่อพบสิ่งของซึ่งจะใช้เป็นพยานหลักฐาน, สิ่งของที่หาย, สิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด, ได้มาโดยผิดกฎหมายหรือได้ใช้หรือตั้งใจใช้ในการกระทำความผิด เพื่อพบสิ่งของตามคำสั่งศาล หรือเพื่อพบบุคคลที่ต้องการจับ หรือพบและช่วยเหลือบุคคล

2.2 เหตุแห่งการค้น

2.2.1 เหตุแห่งการค้นที่ไร้โทษฐาน

ก. ค้นในกรณีปกติ กฎหมายบัญญัติห้ามมิให้ค้นที่ไร้โทษฐาน โดยไม่มีหมายค้น และการออกหมายค้นนั้นก็จะต้องมีเหตุตามที่กฎหมายกำหนด โดยกฎหมายได้กำหนดเหตุที่จะออกหมายค้นไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 69 โดยได้กำหนดเหตุที่จะออกหมายค้นไว้ 5 กรณี คือ

- (1) เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งจะเป็นพยานหลักฐาน ประกอบการสอบสวน ได้ส่วนมูลฟ้อง หรือพิจารณา
- (2) เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยผิดกฎหมาย หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้หรือตั้งใจใช้ในการกระทำความผิด
- (3) เพื่อพบและช่วยเหลือบุคคลซึ่งถูกทรมาน หน่วงเหนี่ยว หรือกักขัง โดยมีชอบด้วยกฎหมาย
- (4) เพื่อพบบุคคลซึ่งมีหมายจับ
- (5) เพื่อพบและยึดสิ่งของตามคำพิพากษาหรือตามคำสั่งศาล ในกรณีที่จะพบหรือ

^(๔) จูติ ธรรมมโนวานิช. การค้น. อ่างแล้ว, หน้า 21

จะยึด โดยวิธีอื่น ไม่ได้แล้ว

ข. ค้นในกรณีฉุกเฉิน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 ได้บัญญัติหลักของการค้นในที่รโหฐานว่าจะค้น โดยไม่มีหมายค้นนั้น ไม่ได้แต่ก็มีเหตุการณ์ในบางกรณีที่ไม่เอื้ออำนวย หรือ ไม่มีเวลาที่จะรอให้มีการออกหมายค้น ได้ทันต่อเหตุการณ์ จึง ได้บัญญัติกำหนดให้พนักงานของรัฐสามารถค้น ได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินไว้ 6 กรณี ด้วยกันคือ

- (1) เมื่อมีเสียงร้อง ให้ช่วยมาจากข้าง ในที่รโหฐาน
- (2) เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่รโหฐาน
- (3) เมื่อบุคคลได้กระทำความผิดซึ่งหน้าขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไป หรือมีเหตุอัน

แน่นแฟ้นควรสงสัยว่าได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในที่รโหฐานนั้น

(4) เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่า สิ่งของที่ได้มาโดยกระทำผิดได้ซ่อน หรือ อยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าการเนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้ายเสียก่อน

(5) เมื่อที่รโหฐานนั้น ผู้จะต้องถูกจับเป็นเจ้าของบ้าน และการจับนั้นมี หมายจับ หรือจับตามมาตรา 78

การค้นทั้ง 5 กรณีนั้น จะต้องเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เป็นผู้ค้น ราษฎรจะเข้าค้นที่รโหฐาน โดยไม่มีหมายค้น โดยอาศัยเหตุฉุกเฉินตามมาตรา 92 นี้ไม่ได้

(6) นอกจากนี้ ตามมาตรา 92 วรรคท้าย ยังได้ให้อำนาจพิเศษแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ไว้ด้วย กล่าวคือ เมื่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ค้นด้วยตนเอง ไม่ต้องมีหมายค้นก็ได้ แต่ต้อง เป็นกรณีที่อาจออกหมายค้นหรือค้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เหตุที่กฎหมายกำหนดอนุญาตให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ มีอำนาจตรวจค้นที่รโหฐาน ได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นนั้นก็เนื่องจากเหตุผลที่ว่า พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ เป็นผู้ที่มีอำนาจออกหมายค้นได้อยู่แล้วตามมาตรา 58(3) ดังนั้น ตัวพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จึง เปรียบเสมือนเป็นตัวหมายเองเมื่อเป็นตัวหมายไปทำการตรวจค้นเองจึง ไม่จำเป็นต้องออกหมายค้นอีก

แต่ปัจจุบันรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ.2540 มาตรา 238 ได้กำหนดให้การค้นในที่รโหฐานจะกระทำ ได้ต่อเมื่อมีคำสั่งหรือหมายของศาลเท่านั้น ทำให้อำนาจออกหมายค้นของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 58(3) หดไป ลักษณะการเป็นตัวหมายของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ก็หมดไปด้วย ดังนั้น

การค้นในที่รโหฐาน โดยไม่มีหมายค้นของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่โดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 วรรคท้าย จึงไม่สามารถที่จะกระทำได้อีกต่อไปแล้ว ซึ่งคณะกรรมการกฤษฎีกาก็ได้ตอบข้อหารือกรมตำรวจ โดยให้ความเห็นว่า พนักงานพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ไม่มีอำนาจค้นในที่รโหฐาน โดยไม่มีหมายค้น โดยได้ให้เหตุผล ดังนี้

...เมื่อพิจารณามาตรา 238 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งเป็นบทบัญญัติในหมวด 8 ศาล แล้ว จะเห็นได้ว่าบทบัญญัตินี้ได้ยกเลิกหลักการที่ให้นักพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ออกหมายค้นตามมาตรา 58 (3) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ศาลเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจออกหมายค้นได้ การที่มาตรา 92 วรรคสอง บัญญัติให้นักพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ค้นในที่รโหฐานด้วยตนเอง ไม่ต้องมีหมายในกรณีที่สามารถออกหมายค้นได้ก็เป็นหลักการอันสืบเนื่องมาจากมาตรา 58(3) ดังกล่าว จึงได้กำหนดให้นักพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ สามารถค้นในที่รโหฐานโดยไม่มีหมายโดยถือว่าตนเป็นหมายในตัวเอง ฉะนั้น บทบัญญัติมาตรา 92 วรรคสอง ในส่วนที่บัญญัติให้นักพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ค้นด้วยตนเอง โดยไม่ต้องมีหมายค้นในกรณีที่สามารถออกหมายค้นได้ จึงขัดต่อมาตรา 238 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และเป็นอันใช้มิได้ตาม มาตรา 6 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

3.2.2 เหตุแห่งการค้นตัวบุคคล การค้นตัวบุคคลนั้น ไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะว่าจะต้องมีหมายค้นหรือไม่ มีเพียงการกำหนดอำนาจค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะตาม มาตรา 93 ว่า "ห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลใดในที่สาธารณะ เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น ในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลนั้น มีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิด หรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด" พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจึงค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น แต่เป็นการค้นโดยอาศัย "เหตุอันควรสงสัย"

เหตุแห่งการค้นตัวบุคคลที่ทำให้นักพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มีอำนาจตรวจค้นตัวบุคคลได้ตาม มาตรา 93 คือ เป็นการค้นเมื่อมี "เหตุอันควรสงสัย" ซึ่งการที่กฎหมายกำหนด

เพียงคำว่า "เหตุอันควรสงสัย" ไว้เท่านั้นโดยที่ไม่มีการขยายความว่าลักษณะอย่างไร จึงจะเป็นเหตุที่ถือว่าเป็น "เหตุอันควรสงสัย" จึงมีการอ้างเหตุอันควรสงสัยกันโดยง่าย ซึ่งทำให้มีการกระทำที่กระทบกระเทือนถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลได้โดยง่าย ทำให้คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งประชุมกันเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522 ได้มีการเสนอให้มีการแก้ไขเพื่อจะให้ดีขึ้น โดยได้เสนอคำว่า "เหตุอันควรเชื่อ" ขึ้นมาใช้แทนก็มีทั้งผู้ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ผู้ที่ไม่เห็นด้วยก็ได้แก่ กรรมการซึ่งเป็นตัวแทนของกรมตำรวจ ซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการปฏิบัติโดยตรง โดยผู้คัดค้านได้ให้ความเห็นสนับสนุนว่า "ปัญหาที่ฝ่ายตำรวจได้มีการถกเถียงกันมาเป็นเวลาช้านานแล้วว่า การตั้งจุดตรวจยามค่ำคืนควรพยายามระวังว่าต้องมีเหตุอันควรสงสัยจึงจะตรวจค้นบุคคล ถ้ามองในด้านรักษาความสงบเรียบร้อย ก็เป็นเรื่องจำเป็นและต้องกระทำตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา จึงอาจมีการค้นรถยนต์ทุกคันก็ได้แต่ก็ไม่บ่อยนัก ในระยะหลังนี้จะเห็นได้ว่า ตำรวจจะไม่ตรวจค้นรถยนต์ทุกคันแต่จะเลือกเฉพาะที่สงสัยเท่านั้น ดังนั้น การเขียนไว้กว้างๆ เช่นนี้จึงเป็นประโยชน์ดีกว่า เพราะปัญหาอยู่ที่ตัวบุคคล ซึ่งทางตำรวจก็ได้พยายามกำชับให้ตรวจค้นเฉพาะที่สงสัย และต้องกระทำโดยสุภาพ" และผู้แทนของกรมตำรวจ ยังได้ยกคดีตัวอย่างประกอบด้วยว่า "เรื่องนี้ตัวอย่างคนขับรถของผมไปตรวจจับเฮโรอีนเพียงเรียกให้ผู้ต้องสงสัยหยุดเพื่อตรวจค้นก็ถูกยิงตาย และอีกตัวอย่างหนึ่ง นายร้อยตำรวจเฟื่องเรียนจบไปจับเฮโรอีนพอเรียกให้ผู้ต้องสงสัยหยุดเพื่อตรวจค้นก็ถูกยิงตายเช่นกัน ดังนั้น การมีมาตรการทางกฎหมายจนทำให้ตำรวจมีความปลอดภัยน้อยลง ก็อาจหาคนทำงานเช่นนี้ได้ยาก ซึ่งจะเป็นผลเสียแก่ประชาชน"^(๑๐) ทำให้กรรมการที่ร่วมประชุมอยู่ในวันนั้นเห็นชอบด้วยและมีมติผ่านการพิจารณาโดยไม่มีการแก้ไข

ซึ่งจากเหตุแห่งการค้นนั้นจะทำให้เห็นว่าการค้นมีวัตถุประสงค์ก็เพื่อเป็นการค้นตัวบุคคลและการค้นสถานที่ ซึ่งการค้นตัวบุคคลก็เพื่อที่จะหาสิ่งของ ส่วนการค้นสถานที่นั้นก็เพื่อที่จะหาบุคคลและสิ่งของ ซึ่งตามหลักทั่วไปแล้วจะค้นได้เฉพาะเพื่อหาตัวบุคคลหรือสิ่งของเท่านั้นจะค้นหาอย่างอื่นไม่ได้ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 98 ความว่า "การค้นในที่ ใหนั้นจะค้นได้แต่เฉพาะหาตัวคนหรือสิ่งของที่ต้องการค้นเท่านั้น..." ที่กฎหมายบัญญัติไว้

^(๑๐) สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. ครั้งที่ 743-37/2522. วันอังคารที่ 6 พฤศจิกายน 2522

เช่นนี้ก็เพื่อป้องกันมิให้มีการล่วงละเมิดสิทธิส่วนตัวของเจ้าของ ผู้ครอบครอง หรือผู้อยู่ซึ่งอยู่ในที่
รโหฐาน

วัตถุประสงค์ของการค้นเพื่อพบบุคคล นั้นก็เพื่อพบบุคคลผู้กระทำความผิด หรือต้องหาว่า
เป็นผู้กระทำความผิด เช่น ค้นเพื่อพบบุคคลซึ่งมีหมายจับโดยเจ้าพนักงานผู้ค้น จับได้เฉพาะบุคคลที่
มีชื่อตามหมายเท่านั้นจะจับบุคคลอื่นนอกเหนือจากบุคคลในหมายจับไม่ได้หรือค้น เพื่อพบและจับบุคคล
ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดในที่รโหฐาน และค้นเพื่อจับบุคคลร้ายหรือผู้ร้ายสำคัญ และยังเป็นการค้นหา
เพื่อพบและช่วยเหลือบุคคลซึ่ง ได้ถูกหน่วงเหนี่ยวหรือกักขัง โดยมีขอบด้วยกฎหมายหรือเพื่อช่วยบุคคล
ซึ่งส่งเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในที่รโหฐานด้วย

ส่วนวัตถุประสงค์ของการค้นเพื่อพบสิ่งของ เพื่อหาสิ่งของ เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐาน และ
การค้นหาสิ่งของที่หาย ซึ่งความหมายของคำว่า "สิ่งของ" ก็คือ ให้หมายความถึง สิ่งทวาริมทรัพย์
ใดซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาได้ ให้รวมทั้ง จดหมาย โทรเลขและเอกสารอย่างอื่นๆ

การที่เจ้าพนักงานจะค้นเพื่อพบสิ่งของหรือบุคคลใดก็ตาม หากการนั้นไม่กระทบถึง สิทธิ
เสรีภาพของบุคคลในร่างกาย หรือเคหสถาน เช่น การค้นหาวัตถุที่ใช้ในการกระทำความผิด หรือที่มีไว้
เป็นความผิด หรือการค้นหาบุคคลเพื่อจับกุม ในฐานะผู้กระทำความผิด ซึ่งกระทำความผิดในที่สาธารณะสถาน
เหล่านี้ย่อมไม่สู้จำเป็นที่กฎหมายจะกำหนดขอบเขตหรือวิธีการค้นแต่ถ้าเมื่อใดพฤติการณ์เกิดมีความ
จำเป็นที่ต้องค้น ในสถานที่อื่นเป็นที่รโหฐานหรือการค้นตัวบุคคล เมื่อนั้นกฎหมายจะกำหนดวิธีการค้น
อย่างเข้มงวดเพื่อเป็นหลักประกันว่า ผู้ครอบครองสถานที่หรือตัวบุคคลนั้นจะไม่ถูกรบกวนหรือแทรก
แซง หรือรับการปฏิบัติจากเจ้าพนักงานเกินความจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี^(๑๑)

2.2.3 วิธีการค้น การค้นกระทำได้ 2 วิธี ด้วยกันดังนี้

ก. ค้นโดยมีหมาย กฎหมายได้วางหลักทั่วไปเกี่ยวกับการค้นในที่รโหฐานไว้
โดยกำหนดให้เจ้าพนักงานผู้ค้นจะต้องมีหมายค้นเสมอ ซึ่งเห็นได้จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 238 ซึ่งวางหลักไว้ว่า "ในคดีอาญา การค้นในที่รโหฐาน
จะกระทำมิได้ เว้นแต่ จะมีคำสั่งหรือหมายของศาล..." และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาญา มาตรา 92 ก็ได้กำหนดรับรองหลักการนี้เช่นกัน โดยบัญญัติว่า "ห้ามมิให้ค้นในที่รโหฐาน โดย
ไม่มีหมายค้น..." ซึ่งเป็นการคุ้มครองเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่รโหฐานนั้นมิให้ถูกละเมิดสิทธิได้

^(๑๑) คิง ภาไชย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. แก้ไขเพิ่มเติมโดยณรงค์
ใจหาญ, พ.ศ.2530, หน้า 225

โดยง่ายจากเจ้าพนักงานของรัฐ

ข. การค้นโดยไม่ต้องมีหมายค้น แม้ว่ากฎหมายจะได้วางหลักไว้ว่าการค้นในที่สาธารณะจะต้องมีหมายค้นเสมอก็ตาม แต่เนื่องจากมีความจำเป็น หรือมีเหตุเร่งด่วนบางประการที่ไม่สามารถที่จะรอให้มีการออกหมายก่อนได้ เนื่องจากนานเข้าอาจจะทำให้เกิดความเสียหายขึ้นจนไม่อาจจะเยียวยาแก้ไขได้ กฎหมายจึงต้องให้อำนาจเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจสามารถค้นในที่สาธารณะได้โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายค้นของศาล ได้ 5 กรณี คือ

- (1) เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในที่สาธารณะ
- (2) เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่สาธารณะ
- (3) เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้าขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไปได้หรือมีเหตุอัน

แน่นแฟ้น ควรสงสัยว่าได้เข้าไปซ่อนอยู่ในที่สาธารณะ

(4) เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่า สิ่งของที่ได้มาโดยการกระทำความผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้นประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่า เนื่องจากการเนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้ายเสียก่อน

(5) เมื่อที่สาธารณะนั้น ผู้จะต้องถูกจับเป็นเจ้าบ้าน และการจับนั้นมีหมายจับหรือจับตามมาตรา 78^(๑๒)

มีข้อสังเกตว่า เหตุฉุกเฉินหรือเหตุอันจำเป็นและเร่งด่วนตามมาตรา 92 (5) ที่ให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจสามารถเข้าตรวจค้นในที่สาธารณะได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นนั้น จะขัดต่อบทบัญญัติมาตรา 238 ของรัฐธรรมนูญหรือไม่ ในเมื่อผู้ที่อยู่ในที่สาธารณะซึ่งจะต้องถูกจับนั้นเป็นเจ้าบ้านและเป็นการจับที่มีหมายค้น ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อผู้จะต้องถูกจับนั้นเป็นเจ้าบ้านจึงเป็นผู้ที่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง และเมื่อสามารถรอนจนผ่านขั้นตอนในการดำเนินการออกหมายจับได้แล้วก็ไม่น่าจะถือว่าเป็นเหตุอันจำเป็นเร่งด่วนหรือเป็นเหตุฉุกเฉินอีกต่อไปอันจะทำให้เป็นข้ออ้างในการเข้าค้นโดยไม่ต้องใช้หมายค้น

กฎหมายได้กำหนดให้การค้นในที่สาธารณะเท่านั้นที่ต้องมีหมายเสมอ โดยที่ไม่ได้รวมถึงการค้นในที่สาธารณะด้วย ดังนั้น การค้นในที่สาธารณะจึงไม่จำเป็นต้องมีหมายค้นด้วย และนอกจากนี้ การค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 กำหนดเพียงว่า "ห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลใดในที่สาธารณะ เว้นแต่พนักงานฝ่าย

^(๑๒) ตูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92

ปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้นในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครอง เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิด หรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด" เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของมาตรา 93 และมาตรา 92 ดังกล่าวแล้วจะเห็นว่า มาตรา 93 ไม่ได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะว่า ค้นในที่สาธารณะนั้นจะต้องมีหมายค้นหรือไม่ ส่วนมาตรา 92 นั้นได้วางหลักการค้นที่ ไรฐานจะต้องมีหมายค้นเสมอ ซึ่งแสดงว่า การค้นในที่สาธารณะ หรือการค้นบุคคลในที่สาธารณะจึงไม่ต้องมีหมายค้นด้วย

ในการค้นหาสิ่งของไม่ว่าจะเป็นการค้นโดยมีหมายหรือไม่มีหมายก็ตามวัตถุประสงค์หลักก็เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีอาญา วิธีการค้นหาสิ่งของกระทำได้ 2 วิธี คือ

1. วิธีการค้นแบบเจาะจง คือ เป็นการค้นเพื่อหาสิ่งของหรือพยานหลักฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างที่ทราบอยู่แล้วว่า มีอยู่และต้องการพบและยึดเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐาน โดยเฉพาะ เช่น เมื่อเกิดคดีอาชญากรรมและมีพยานยืนยันว่า เห็นผู้ต้องหาใช้อาวุธปืนสั้น ชนิดลูกไม้สีดำ ขนาด .38 และเป็นของผู้ต้องหาเองยิงผู้ตายจนถึงแก่ความตาย และหลังจากกระทำผิดแล้วผู้ต้องหาได้นำเอาอาวุธปืนดังกล่าวขึ้นไปซุกซ่อนไว้ที่บ้านพักของผู้ต้องหาเอง เมื่อจะทำการค้นก็จะต้องค้นหาเพื่อพบและยึดเฉพาะอาวุธปืนกระบอกที่ผู้ต้องหาใช้กระทำความผิดเท่านั้น เจ้าพนักงานผู้ค้นจะค้นโดยวิธีอื่นของอย่างอื่น หรือทำการค้นจนทำให้มีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเสียหายไม่ได้ เช่น จะฉีกซองจดหมาย ฉีกสมุดหรือเอกสารอื่นไม่ได้ ตามมาตรา 98

2. วิธีการค้นหาสิ่งของโดยไม่จำกัดสิ่งหรืออาจจะเรียกว่า เป็นการค้นแบบไม่เจาะจงหรือแบบสุ่มหา คือ เป็นการค้นหาสิ่งของที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานแห่งคดีหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา แต่ยังไม่ทราบว่า มีสิ่งของ หรือวัตถุพยาน หรือพยานเอกสารชนิดหรือประเภทใด ที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานแห่งคดีได้บ้าง แต่มีความจำเป็นที่จะต้องสืบหาเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ว่า มีการกระทำความผิดจริงหรือไม่ หรือเพื่อพิสูจน์การกระทำความผิด เช่น คดีมีเหตุพบศพหญิงสาว จำนวน 2 ศพ ที่ในเขตท้องที่จังหวัดสมุทรสาคร ทั้งสองศพมีลักษณะการกระทำความผิดคล้ายกันคือพบว่า สภาพศพมีร่องรอยถูกของมีคมบาดลึกที่ลำคอจนเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย ขณะเกิดเหตุไม่มีผู้ใดเห็นเหตุการณ์ ไม่ทราบว่าใครเป็นคนร้าย และไม่ทราบอาวุธที่คนร้ายใช้กระทำความผิด มีเพียงพยานแวดล้อมซึ่งเห็นว่า พบเห็นรถยนต์ กังสีแดงก่อนเกิดเหตุที่ใกล้กับที่เกิดเหตุ กรณีเช่นนี้ พนักงานสอบสวนก็ต้องทำหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของคนร้ายเพื่อจะใช้เป็นพยานหลักฐานในการติดตามจับกุมตัวคนร้ายมาฟ้องลงโทษ แต่ยังไม่ทราบชนิดและประเภทของสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดที่แน่นอน ซึ่ง

การแสวงหาพยานหลักฐานในคดีนี้ก็ต้องมีการค้น โดยต้องค้นหาพยานที่แท้จริงที่คนร้ายใช้ หรือ ค้นหาสิ่งของที่จะใช้เป็นพยานหลักฐาน เช่น ของมีคมที่คนร้ายใช้ในการกระทำความผิด รอยคราบ เลือดในรถของคนร้าย เส้นผม เส้นขน หรือของใช้ส่วนตัวของผู้ตายหรือของคนร้าย หรือค้นหา จดหมายติดต่อกับ หรือสมุดจดบันทึกส่วนตัวของผู้ตายหรือผู้ต้องสงสัยซึ่งอาจจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับซึ่งอาจ ใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่ก็ยังไม่รู้ว่ามีหรือไม่ และหากมีจะถูกเก็บหรือซุกซ่อนไว้ที่ไหน เป็นต้น

ในบางครั้งการที่บุคคลถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา หรือพบว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น แต่ยังไม่ทราบว่าผู้ใดเป็นคนร้ายที่แท้จริงหรือผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดตามที่ ถูกกล่าวหาหรือไม่ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องค้นหาสิ่งของเพื่อจะนำมาเป็นพยานหลักฐานยืนยันการ กระทำความผิด ซึ่งเป็นการค้นหาสิ่งของโดยไม่จำกัดสิ่งกฎหมายจึงให้พนักงานผู้ค้นมีอำนาจทำการ ค้นได้ โดยบัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 98(1) ความว่า"ในกรณี ที่ค้นหาสิ่งของโดยไม่จำกัดสิ่ง เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจยึดสิ่งของใดๆ ซึ่งน่าจะใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อเป็นประโยชน์ หรือยืนยันผู้ต้องหา หรือจำเลย" การค้นในกรณีนี้ หากเป็นการค้นโดยต้องมีย หมายค้นก็จะไม่สามารถที่จะระบุว่าค้นหาสิ่งของสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้เป็นการเฉพาะจึงต้องระบุให้ค้น เพื่อหาสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับคดีได้โดยไม่จำกัดสิ่ง

2.3 อำนาจค้น

2.3.1 อำนาจการค้นในที่สาธารณะสถาน การค้นเป็นการกระทำที่กระทบถึงสิทธิ เสรีภาพของบุคคล กล่าวคือ ในกรณีที่เป็นการค้นหาสถานที่ การค้นนั้นก็กระทบถึงสิทธิเสรีภาพของ เจ้าบ้าน ผู้ครอบครองบ้านหรือผู้พักอาศัยอยู่ในบ้าน และในกรณีที่เป็นการค้นหาตัวบุคคล การค้นก็จะ เป็นการกระทบถึงสิทธิเสรีภาพในร่างกายของเขา และเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของ บุคคลรัฐจึงต้องออกกฎหมายวางหลักเกณฑ์รองรับอำนาจพนักงานของรัฐเกี่ยวกับการค้นไว้

แต่ก็ไม่มีกฎหมายบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจการค้นสถานที่ที่เป็นที่สาธารณะไว้เป็นการเฉพาะ โดยกฎหมายบัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานในการค้นที่ร โหฐานและการค้นบุคคลในที่สาธารณะสถานไว้ เท่านั้น จึงต้องมาพิจารณาและศึกษาว่า อำนาจการค้นสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณะนั้นเจ้าพนักงานจะ กระทำได้ขนาดไหน เพียงใด ซึ่งจะศึกษาโดยเทียบเคียงจากอำนาจการค้นตัวบุคคลใน ที่สาธารณะสถาน

ประมวลกฎหมายอาญา ได้บัญญัติให้ความหมายของคำว่า "สาธารณะสถาน" ไว้ตาม มาตรา 1(3) ดังนี้ "สาธารณะสถาน" หมายความว่า สถานที่ใดๆ ที่ประชาชนมีความชอบธรรม

ที่จะเข้าไปได้ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 ได้บัญญัติว่า "ห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลในที่สาธารณะสถาน เว้นแต่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น ในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดหรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด"

การค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะสถานจึงกระทำมิได้นอกจากเสียจากว่า พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะเป็นผู้ทำการตรวจค้น โดยการค้นนั้นจะต้องอยู่ในหลักเกณฑ์ หรือเงื่อนไข 3 ประการ คือ

1. ผู้ทำการตรวจค้นจะต้องเป็นเจ้าของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเท่านั้น ราษฎรธรรมดาจะทำการตรวจค้นบุคคลใดในที่สาธารณะสถานไม่ได้ กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยเฉพาะ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(16) ได้ให้ความหมายของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจไว้ว่า หมายความว่าถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจ และหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ให้รวมทั้งนักศรัทธา เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต เจ้าพนักงานกรมศุลกากร เจ้าพนักงานกรมเจ้าท่า เจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมือง และเจ้าพนักงานอื่นๆ ในเมื่อกระทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปราม ดังนั้น จึงอาจแบ่งหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ออกได้เป็น 2 กรณี คือ

(1) มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับ การรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและความสงบสุขของประชาชนโดยทั่วไป ซึ่งก็ได้แก่ มีอำนาจในการสืบสวน สอบสวน ป้องกัน ปราบปราม และติดตามจับกุมตัวผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งก็จะเป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานตำรวจทุกระดับชั้น และเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองทุกระดับชั้นตั้งแต่ปลัดอำเภอถึงปลัดกระทรวงมหาดไทย รวมทั้งกำนัน และผู้ใหญ่บ้านด้วย

(2) เจ้าพนักงานอื่นๆ ในเมื่อกระทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมผู้กระทำความผิดกฎหมาย ตามที่ได้มีกฎหมายกำหนดให้อำนาจไว้โดยเฉพาะ เช่น นักศรัทธาเรือนจำก็จะมีอำนาจในการติดตามจับกุมตัวนักโทษที่หลบหนีออกไปจากเรือนจำ โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต ก็มีอำนาจปราบปรามและติดตามจับกุมผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติสุราฯ และพระราชบัญญัติยาสูบฯ เจ้าพนักงานกรมศุลกากร ก็มีอำนาจปราบปรามและติดตามจับกุมตัวผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศุลกากรฯ เจ้าพนักงานกรมเจ้าท่ามีอำนาจปราบปรามจับกุมตัวผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติเดินเรือในน่านน้ำไทยฯ หรือเจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมือง

ก็มีอำนาจปราบปรามและจับกุมตัวผู้กระทำผิดตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองฯ เป็นต้น

กฎหมายไม่ได้จำกัดอำนาจการค้นในที่สาธารณะสถานไว้ว่า จะต้องเป็นเจ้าของงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตำแหน่งใด และก็ได้จำกัดว่าจะต้องมีหมายค้นด้วยหรือไม่ หรือจำกัดเวลาในการตรวจค้นไว้ ซึ่งทำให้เข้าใจได้ว่า พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจทุกชั้น ทุกตำแหน่งมีอำนาจตรวจค้นสถานที่ซึ่งเป็นที่สาธารณะสถานได้

2. ต้องเป็นการค้นในที่สาธารณะสถาน คำว่า "สาธารณะสถาน" ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1(3) หมายความว่า "สถานที่ใดๆ ซึ่งประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้" ซึ่งสามารถแยกองค์ประกอบออกได้เป็น 2 ประการ คือ

(1) สถานที่ใดๆ

(2) ประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้

สถานที่ใดๆ หมายถึง สถานที่ที่มีการก่อสร้างไม่ว่าจะเป็นอาคาร บ้านเรือน โรงเรือน หรือสถานที่กว้างว่างเปล่าจะมีขอบเขตหรือไม่ก็ได้

ประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ ไม่ว่าจะเป็นที่ซึ่งเปิดให้เข้าไปได้เป็นประจำหรือเป็นการชั่วคราวก็ได้ กล่าวคือ ช่วงขณะหนึ่งอาจเป็นที่สาธารณะสถาน แต่อีกช่วงขณะหนึ่งอาจไม่เป็นที่สาธารณะสถานก็ได้ เช่น โรงมหรสพ โรงแรม ร้านขายอาหาร ร้านขายสินค้า สถานที่ราชการขณะเปิดทำการ หรือขายอาหารยอมเป็นที่สาธารณะสถาน หรือแม้แต่การยินยอมให้ประชาชนเข้าไปได้แต่ต้องอยู่ในเงื่อนไขบางประการก็ถือว่า เป็นสาธารณะสถานด้วยเช่นกัน เช่น โรงภาพยนตร์ หรือโรงมหรสพต่างๆ ที่ประชาชนต้องเสียค่าบัตรผ่านประตูเข้าไป หรือสถานที่บนขบวนรถไฟโดยสาร^(๑๓) เป็นต้น

สาธารณะสถานจะเป็นที่ซึ่งมีสิ่งปลูกสร้าง เช่น ห้างสรรพสินค้า ร้านขายกาแฟ ร้านขายอาหาร หรือเป็นที่ว่างเปล่ามีขอบเขตก็ได้ เช่น สวนสาธารณะ เป็นต้น แต่สิ่งสำคัญคือจะต้องเป็นที่ซึ่งประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้โดยอิสระ แม้จะต้องเสียค่าธรรมเนียมเข้าไปก็ตาม สถานที่บางแห่งอาจเป็นทั้งสาธารณะสถานและไม่เป็นที่สาธารณะสถานในขณะเดียวกันก็ได้ เช่น ห้างสรรพสินค้าหรือโรงมหรสพ เมื่อเปิดจำหน่ายหรือเปิดดำเนินการก็เป็นสาธารณะสถาน แต่เมื่อเวลาหยุดจำหน่ายหรือหยุดให้บริการก็ไม่เป็นที่สาธารณะสถาน เป็นต้น

^(๑๓) สัมภาษณ์ ใจหาญ. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1.

ที่สาธารณสถาน จึงไม่จำเป็นต้องเป็นสถานที่ซึ่งจัดมีไว้เป็นการเฉพาะเพื่อให้ประชาชนได้ใช้เท่านั้นแต่เป็นสถานที่ซึ่งโดยข้อเท็จจริงแล้วได้จัดมีไว้เพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ยิ่งกว่าเพื่อให้เอกชนได้ใช้ประโยชน์ สถานที่ซึ่งคนจำนวนมากไปเยี่ยมชมได้และง่ายต่อประชาชนใกล้เคียงที่จะไปเยี่ยมชมได้ก็เป็นสาธารณสถาน เช่น สวนสาธารณะ ชายหาดสาธารณะ สถานที่ซึ่งประชาชนมีประโยชน์เกี่ยวข้องในด้านความมั่นคงและปลอดภัย อนามัย ศีลธรรมจรรยา และสวัสดิการ ก็เป็นจัดที่สาธารณสถาน เช่น หอสมุด หอศิลป์ โรงพยาบาล วัดวาอาราม สถานที่ซึ่งเปิดสำหรับประชาชนและสถานที่ซึ่งประชาชนมาชุมนุมกันหรือผ่านไปมาได้ก็เป็นสาธารณสถาน^(๑๔)

3. มีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลนั้นมีสิ่งของซึ่งมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

ก. มีสิ่งของอยู่ในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด เช่น ฤกษ์งูมณีใช้สำหรับไซในการลักทรัพย์ กรรไกรที่ได้ทำไว้เพื่อลอบตัดสร้อยคอ อาวุธที่ใช้ในการชิงทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย หรือประทุษร้ายต่อชีวิต

ข. สิ่งของในความครอบครองซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิด เช่น เงินที่ได้จากการขายยาเสพติด เงินที่ได้จากการฉ้อโกง หรือทรัพย์สินที่ถูกชิงรวบรวมมาจากเจ้าทรัพย์

ค. สิ่งของในความครอบครองซึ่งมีไว้เป็นความผิด คือ ทรัพย์สินที่มีไว้เป็นความผิดในตัวเอง เช่น ยาเสพติด ธนบัตรปลอม ปืนเถื่อน

เมื่อที่สาธารณสถานเป็นสถานที่ซึ่งบุคคลใดๆ สามารถจะเข้าไปได้ จึงมีความเป็นไปได้ว่า อาจจะถูกใช้เป็นที่ซุกซ่อนสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานแห่งคดีได้ และก็ไม่มียกเว้นข้อของกฎหมายใดห้ามมิให้ทำการค้นในที่สาธารณสถานไว้ ดังนั้น เจ้าหน้าที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจึงสามารถทำการตรวจค้นในที่สาธารณสถานได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น

มีคำพิพากษาฎีกาที่พอจะยกเป็นตัวอย่างคือ

ฎีกาที่ 640/2492 ตำรวจที่ลาราชการไปตระต่างท้องที่ซึ่งมีอำนาจตรวจค้นบุคคลในที่สาธารณะได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 แม้การตรวจค้นนั้นจะอยู่นอก

^(๑๔) คณิต ๗ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้วไข่มุกเพิ่มเติม.

ท้องที่ของตนก็ตาม^(๑๔)

ฎีกาที่ 2024/2497 หน้า 4 สถานที่ยื่นขอขบวนรถไฟโดยสารไม่ใช่ที่โหวงาน แต่เป็นที่สาธารณสถาน เจ้าพนักงานสรรพสามิตค้นจับเงินในที่ดังกล่าวได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นและไม่จำเป็นต้องค้นในเวลากลางวัน หรือแสดงความบริสุทธิ์ใจก่อน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 96, 102

ฎีกาที่ 883/2520 ท้องโถงในสถานการณ์ค้าประเวณีผิดกฎหมายเวลาจับกุมมาเที่ยวเป็นสาธารณสถานซึ่งประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ ผลตำรวจมีอำนาจค้นโดยไม่ต้องมีหมายค้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 จำเลยขัดขวางเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 140 ตำรวจจับได้^(๑๖)

ฎีกาที่ 1152/2521 วัยรุ่นกำลังเดินอยู่ในทางสาธารณะคนหนึ่งเป็นผู้ต้องหาของตำรวจ มีผู้แจ้งว่า บุคคลนั้นจะไปทำผิด เป็นเหตุอันควรสงสัยว่า จะทำผิด และมีอาวุธที่จะนำไปใช้ทำผิด นายตำรวจค้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 จำเลยขัดขวาง โดยยิงตำรวจเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 140, 289, 80 ลงโทษตามมาตรา 289, 80 ซึ่งเป็นบทหนัก^(๑๗)

การค้นในที่สาธารณสถาน ทั้งที่เป็นการค้นตัวบุคคลซึ่งอยู่ในที่สาธารณสถาน หรือเป็นการค้นสถานที่ซึ่งเป็นที่สาธารณสถานนั้น เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มีอำนาจที่จะทำการตรวจค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น แต่สำหรับกรณีที่มีการค้นตัวบุคคลซึ่งอยู่ในสถานที่ซึ่งเป็นที่สาธารณะนั้น เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะทำการตรวจค้นตัวบุคคลได้ก็จะต้องมีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรด้วยจึงจะค้นได้ เช่น

ฎีกาที่ 1082/2507 ค้นจำเลยกับพวกขณะยืนชูปืนที่หลังสถานีรถไฟ โดยผู้ค้นเป็นเจ้าพนักงานตำรวจได้ติดตามคนร้ายปล้นทรัพย์หนีข้ามท้องที่มาและได้ร่วมกับตำรวจในที่ทำการติดตามและมีเหตุสงสัยอันควรที่จะทำการค้นคือ สงสัยว่า มีอาวุธปืนและของผิดกฎหมาย เช่นนี้

^(๑๔) บริการส่งเสริมงานตุลาการ. รวบรวมข้อกฎหมายจากคำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, พ.ศ. 2525, หน้า 400

^(๑๖) แหล่งเดิม, หน้า 401

^(๑๗) แหล่งเดิม, หน้า 401

ทำการค้นจำเลยได้โดยไม่จำต้องมีหมายค้น^(๑๔)

2.3.2 อำนาจการค้นในที่รโหฐาน การค้น เป็นมาตรการของรัฐในการเสาะแสวงหา พยานหลักฐาน เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีอาญา ดังนั้นการค้นหาพยานหลักฐานจึงมีความสำคัญ และจำเป็นจะต้องเข้าไปค้นหาที่ตัวบุคคลหรือสถานที่ ทำให้บุคคลที่อยู่อาศัยหรือครอบครองสถานที่ที่ ต้องถูกค้นนั้นต้องเสียเสรีภาพบางส่วนไป แต่ก็เป็นหน้าที่ของประชาชนพลเมืองที่จะต้องยอมรับการ กระทำของรัฐดังกล่าว

คำว่า "สถานที่" ในที่นั้น อาจกล่าวได้ว่า มี 2 ประการ ได้แก่ ที่รโหฐาน และ ที่สาธารณะสถาน ซึ่งได้กล่าวถึงที่สาธารณะสถานไว้แล้ว

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(13) ได้ให้คำนิยาม "ที่รโหฐาน" ว่า หมายความว่า ที่ต่างๆ ซึ่งมีใช้สาธารณะสถานตั้งบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญา และประมวล กฎหมายอาญา มาตรา 1(3) ได้ให้นิยาม "ที่สาธารณะสถาน" ไว้ว่า หมายความว่า สถานที่ใดๆ ซึ่งประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ ซึ่งเท่ากับว่า ที่รโหฐานจะต้องหมายถึง ที่ต่างๆ ที่ ประชาชนไม่มีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ หรือเป็นที่ส่วนตัวอันแสดงถึงได้มีการแสดงเจตนาหวงห้าม หรือสงวนสิทธิจากเจ้าของหรือผู้ปกครอง หรือเป็นที่ซึ่งทุกคนอยู่ได้อย่างสงบและปลอดภัย การรบกวนจากภายนอก รวมตลอดถึงการปลอดจากการรบกวนจากอำนาจรัฐด้วย

เคหสถาน สำนักงานในความครอบครองของผู้อื่น อสังหาริมทรัพย์ในความปกครองโดย ปกติสุขของผู้อื่นล้วนเป็นที่จำเพาะสำหรับส่วนตัวของบุคคลที่เป็นเจ้าของ จึงเข้าข่ายเป็นที่รโหฐาน ทั้งสิ้น

ที่รโหฐานอาจจะกล่าวได้กว้างๆว่า เป็นที่ที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองแสดงเจตนาหวง กันมิให้บุคคลภายนอกเข้าไป การแสดงเจตนาหวงกันอาจเป็นโดยชัดแจ้ง หรือโดยปริยายหรือโดย สถานทีนั้น เช่น บริเวณเคหสถานบ้านเรือนของประชาชนโดยทั่วไป สถานที่ซึ่งเจ้าของปิดป้ายห้าม เข้าหรือสร้างรั้วล้อมรอบไว้

แต่เนื่องจากที่รโหฐาน อาจจะเป็นที่เก็บสิ่งของซึ่งจะเป็นพยานหลักฐานประกอบ การสอบสวน ได้ส่วนมูลฟ้องหรือพิจารณา สิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด ได้มาโดยผิดกฎหมาย ได้ใช้ หรือตั้งใจจะใช้ในการกระทำความผิด สิ่งของตามคำพิพากษา หรือเป็นสิ่งของที่หาย และอาจเป็น ที่ซุกซ่อนของบุคคลซึ่งมีหมายจับ หรืออาจจะเป็นที่กักขังบุคคลซึ่งถูกหน่วงเหนี่ยวโดยผิดกฎหมายหรือ

^(๑๔) บริการส่งเสริมงานตุลาการ. อ่างแล้ว, หน้า 400

ใช้เป็นี่กระทำคามผิดด้วยก็ได้

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การค้น เป็นมาตรการบังคับในการดำเนินคดีอาญาของรัฐที่ เจ้าพนักงานของรัฐเท่านั้นมีอำนาจดำเนินการ การค้นเป็นการกระทำเพื่อจับกุมผู้ต้องสงสัย หรือ เพื่อพบสิ่งของที่สามารถอาจใช้เป็นพยานเอกสาร เป็นของกลาง หรือเป็นพยานวัตถุ หรือเป็นการ กระทำเพื่อช่วยบุคคล

ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพื่อที่จะทราบรายละเอียดและข้อเท็จจริง แห่งความผิด ซึ่งเป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือการรวบรวมพยาน หลักฐานและการดำเนินการเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิดและเอาตัวผู้กระทำผิดมา ลงโทษอันเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน และในการพิจารณาพยานหลักฐานในชั้น ได้สวน มูลฟ้อง หรือชั้นพิจารณาของศาล รวมตลอดไปถึงการที่จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาล การค้นย่อมถือเป็นมาตรการที่สำคัญอย่างหนึ่ง ในอันที่จะทำให้การสืบสวน สอบสวน ได้สวนมูลฟ้อง การพิจารณา และการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลบังเกิดผล สมความมุ่งหมายได้

เมื่อการค้น เป็นมาตรการของเจ้าพนักงานของรัฐในการเสาะแสวงหาพยานหลักฐาน และรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อประโยชน์ในการดำเนินกระบวนการดำเนินคดีอาญา ดังนั้น การค้น พยานหลักฐานจึงมีความสำคัญและจำเป็นต้อง เข้า ไปค้นหาจาก ในสถานที่ทุกแห่งที่ เชื่อ หรือมีเหตุ อันควรเชื่อว่าจะมีสิ่งของที่ จะใช้เป็นพยานหลักฐานแห่งคดีได้ หรือเชื่อว่าเป็นที่ที่อาจจะพบบุคคลที่ ต้องการพบ หรือต้องการช่วยเหลือก็ได้ รัฐจึงต้องบัญญัติกฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐให้ มีอำนาจเข้าไปกระทำการแม้จะเป็นการรบกวนสิทธิในการครอบครอง โดยปกติสุขของบุคคลซึ่งเป็น เจ้าของ หรือผู้ครอบครอง หรือผู้อยู่อาศัยในสถานที่นั้นๆ ได้ ซึ่งทำให้บุคคลที่อยู่อาศัย หรือครอบ ครองสถานที่ต้องถูกค้นนั้นต้อง เสี่ยงสิทธิเสรีภาพบางส่วนไป แต่ก็เป็นที่ที่ของประชาชนพลเมืองที่ จะต้องยอมรับการกระทำดังกล่าวของรัฐ (รวมถึงการค้นหาค้นหาตัวบุคคลด้วย)

อำนาจการค้นในที่รโหฐาน สามารถทำได้ 2 กรณีคือ

ก. ค้นโดยมีหมายค้น

ข. ค้นโดยไม่ต้องมีหมายค้น

1) การค้นที่รโหฐาน ในกรณีที่จะต้องมีหมายค้น บุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพที่จะอยู่ใน ที่รโหฐานของตนเอง โดยปกติสุขและไม่ต้องการให้มีผู้ใดรบกวนสิทธิของตน และด้วยที่รัฐก็ต้องการ ที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลซึ่งอยู่ในที่รโหฐาน มิให้ต้องถูกละเมิด หรือต้องถูกรบกวนสิทธิ

เสรีภาพโดยง่าย แต่รัฐก็ต้องทำหน้าที่ในการป้องกันและปราบปราม และจะต้องจับกุมตัวผู้ที่กระทำผิดมาลงโทษด้วยเพื่อความสงบสุขและความสงบเรียบร้อยของสังคม ส่วนในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมนั้น ก็ต้องทำอย่างครบถ้วนสมบูรณ์และเป็นไปด้วยความยุติธรรม จึงต้องให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐค้นหาพยานหลักฐานจากที่รื้อฐานได้ แต่การใช้อำนาจก็ต้องกระทำภายใต้ข้อกำหนด หรือบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 238 ได้วางหลักในเรื่องการตรวจค้นในที่รื้อฐานไว้ว่า "ในคดีอาญา การค้นในที่รื้อฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาล..." และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 ก็ได้บัญญัติวางหลักกำหนดอำนาจการค้นในที่รื้อฐานของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจไว้ดังนี้ว่า "ห้ามมิให้ค้นในที่รื้อฐาน โดยไม่มีหมายค้น..." และเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจจัดการตามหมายค้นนั้น ก็ได้แก่ เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้ซึ่งมีชื่อในหมายค้น หรือผู้ที่รักษาการแทน

2) ค้น โดยไม่ต้องมีหมายค้น การค้นในที่รื้อฐานได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นนั้น เนื่องจากมีบางกรณี ตามพฤติการณ์แห่งคดีที่เกิดขึ้น ถ้าหากจะต้องรอให้มีการออกหมายค้นหรือคำสั่งจากศาลแล้วจะ ไม่ทันการ สิ่งของที่ต้องการค้น หรือต้องการพบและยึดนั้น อาจจะถูกทำลาย หรือโยกย้ายเสียก่อนได้ หรือบุคคลซึ่งต้องการพบเพื่อช่วยเหลืออาจจะได้รับอันตรายได้ หรือบุคคลซึ่งต้องการจับอาจจะหลบหนีไปเสียก่อนจะจับตัวได้ และด้วยเหตุนี้จึงต้องกำหนดข้อยกเว้นไว้เพื่อให้ทำการค้นได้ทันทีโดยไม่ต้องมีหมายค้นหรือคำสั่งของศาล ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 238 ได้บัญญัติข้อยกเว้นข้อกฎหมายเพื่อให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจไว้โดยให้สามารถเข้าตรวจค้นในที่รื้อฐานได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นหรือคำสั่งของศาล ไว้ดังนี้คือ "...เมื่อมีเหตุให้ค้นได้โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ" ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 ก็ได้บัญญัติข้อยกเว้นหลักของการค้นที่รื้อฐานโดยมีหมายค้นไว้ด้วย ดังนี้ "ห้ามมิให้ค้นในที่รื้อฐาน โดยไม่มีหมายค้น เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น และในกรณีต่อไปนี้

- (1) เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในที่รื้อฐาน
- (2) เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่รื้อฐาน
- (3) เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้าขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไป หรือมีเหตุอันแน่นอนสมควรสงสัยว่า ได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในที่รื้อฐานนั้น
- (4) เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่า สิ่งของที่ได้มาโดยการกระทำผิดได้ซ่อน หรือ

อยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าเนื่องจากการเน้นซ้ำกว่าจะเอาหมายคัมมาได้สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้ายเสียก่อน

(5) เมื่อที่รโหฐานนั้นผู้จะต้องถูกจับเป็นเจ้าบ้าน และการจับนั้นมีหมายจับ หรือจับตามมาตรา 78

เมื่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ค้นด้วยตนเอง ไม่ต้องมีหมายค้นก็ได้แต่ต้องเป็นกรณีที่สามารถออกหมายค้นหรือค้นได้ตามประมวลกฎหมายนี้" (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา)

บทบัญญัติดังกล่าวนี้ ได้วางหลักในเรื่องการค้นที่รโหฐานว่า จะต้องมีความเห็นสมควรแก่ได้บัญญัติกำหนดข้อยกเว้นไว้ โดยให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจค้นที่รโหฐานได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นไว้ 6 กรณี คือ

(1) เมื่อมีเสียงร้อง ให้ช่วยมาจากข้างในที่รโหฐาน กรณีนี้ จะเห็นได้ว่าเป็นกรณีที่มีความจำเป็นและเร่งด่วน หากต้องรอหมายค้นหรือคำสั่งของศาลแล้วบุคคลที่ร้องขอความช่วยเหลืออาจจะได้รับอันตรายเสียก่อนได้ กฎหมายจึงได้กำหนดข้อยกเว้นข้อนี้ขึ้นมาเพื่อบังคับหมายอนุญาตให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจสามารถเข้าไปช่วยเหลือบุคคลผู้ร้องขอให้ช่วยได้ทันทีแต่มีข้อสังเกตว่า พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะเข้าไปค้นได้ก็ต่อเมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยเท่านั้น ถ้าหากเป็นกรณีอื่น เช่น ได้ยินมีเสียงคนทะเลาะกันแต่ไม่มีเสียงร้องให้ช่วย เจ้าพนักงานก็เข้าไปค้นในที่รโหฐานนั้นไม่ได้

กรณีถ้าไม่เป็นเสียงร้องขอให้ช่วยแต่เป็นเสียงร้องที่เห็นได้ชัดว่า บุคคลในที่รโหฐานนั้นกำลังตกอยู่ในอันตราย เช่น ได้ยินเสียงร้องจากในบ้านว่า "อย่าฆ่าผม อย่ายิงผม..." เช่นนี้เจ้าพนักงานก็อาจจะเข้าไปได้เพื่อช่วยเหลือ มิฉะนั้นแล้ววัตถุประสงค์ของข้อนี้ก็ดูแคบไป ควรจะเป็นว่า การจะเข้าข้อยกเว้นหรือไม่ ขึ้นกับเสียงร้องว่าจะขอให้ช่วยหรือไม่ ควรจะพิจารณาจากเสียงร้องที่ได้ยินว่า มีคนกำลังได้รับอันตรายและต้องการความช่วยเหลือหรือไม่ด้วย^(๑๔)

(2) เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่รโหฐาน ข้อยกเว้นในข้อนี้ก็เพื่อให้เจ้าพนักงานเข้าค้นได้ทันทีเพราะถึงแม้ว่าจะเป็นการกระทำผิดในที่รโหฐาน แต่ก็เป็นที่เร่งด่วนซึ่งจะรอหมายค้นหรือคำสั่งจากศาลก่อนก็จะไม่ทันการ ส่วนความผิดซึ่งหน้านั้น ก็ไม่จำกัด

^(๑๔) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารการสอบสวนชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานหลักฐานสำหรับรัฐศาสตร์ หน้าที่ 6-10. พ.ศ. 2534, หน้า 22

ว่า จะต้องเป็นความผิดตามที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้น แม้จะเป็นความผิดตามกฎหมายอื่น เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจก็มีอำนาจเข้าทำการค้นในที่ที่ โทษฐานนั้น ได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น แต่จะต้องเป็นกรณีที่ เจ้าพนักงานผู้ค้นนั้น ได้พบเห็นการกระทำความผิดด้วยตนเองและเข้าทำการตรวจค้นขณะที่กำลังมีการกระทำความผิดนั้น เจ้าพนักงานผู้ค้นจะเข้าค้นโดยอาศัยคำบอกเล่าของบุคคลอื่นไม่ได้

ฎีกาที่ 481/2491 เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองจะเข้าจับกุมผู้คนในที่ที่ โทษฐานในกรณีความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่ที่ โทษฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92(2) นั้น หมายถึง กำลังกระทำลงต่อหน้าเจ้าพนักงานผู้เข้าค้น ไม่ใช่ได้รับคำบอกเล่าจากผู้อื่น^(๓๐)

(3) เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้าขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไป หรือมีเหตุอันแน่นแฟ้นควรสงสัยว่า ได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในที่ที่ โทษฐานนั้น ซ้อยก วันชื่อนี้เป็น เรื่องที่ เจ้าพนักงานได้พบเห็นการกระทำความผิดซึ่งหน้าและได้ไล่ติดตามผู้กระทำผิดไปและได้เห็นผู้กระทำผิดหลบเข้าไปในที่ที่ โทษฐาน หรือผู้กระทำความผิดได้คลาดสายตาไป แต่มีเหตุอันแน่นแฟ้นควรสงสัยว่าผู้กระทำผิดได้เข้าไปซ่อนตัวอยู่ในที่ที่ โทษฐานนั้น เช่น มีคนบอก หรือในบริเวณที่ผู้กระทำผิดวิ่งไปนั้นเป็นที่ที่ โทษฐานเพียงแห่งเดียวเช่นนี้แล้ว กฎหมายให้เจ้าพนักงานผู้ค้นเข้าทำการตรวจค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น เนื่องจากเป็นกรณีเร่งด่วนหากจะต้องรอขอหมายค้นก่อนผู้กระทำผิดอาจจะหลบหนีไปเสียก่อนได้

(4) เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่า สิ่งของที่ได้มาโดยการกระทำผิดได้ซ่อน หรือ อยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่า เนื่องจากการเน้นซ้ำกว่าจะเอาหมายค้นมาได้สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้ายเสียก่อน ซ้อยก วันที่ให้เจ้าพนักงานทำการค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นข้อนี้ ประกอบด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ

- มีความสงสัยตามสมควรว่า สิ่งของที่ได้มาโดยการกระทำผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้น จะต้องเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเท่านั้น เช่น ทรัพย์สินที่ได้มาจากการลัก หรือ ปล้นมา เป็นต้น แต่ถ้าหากว่าเป็นทรัพย์สินที่มีไว้เป็นความผิดหรือได้ใช้ในการกระทำความผิดแล้วไม่อยู่ในซ้อยกวันนี้

- จะต้องมีความเหตุอันควรเชื่อว่า เนื่องจากการเน้นซ้ำกว่าจะเอาหมายค้นมาได้สิ่ง

^(๓๐) บริการส่งเสริมงานตุลาการ. รวบรวมข้อกฎหมายจากคำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, พ.ศ. 2525, หน้า 396

ของนั้นจะถูกโยกย้ายเสียก่อน เช่น ที่รโหฐานนั้นอยู่ในห้องที่ซึ่งอยู่ห่างไกลจากที่ทำการของศาลมาก กว่าที่จะดำเนินการขอคำสั่งหรือหมายของศาล และได้หมายค้นมาได้ต้องใช้เวลาาน คนร้ายอาจจะเอาสิ่งของที่ต้องการพบนั้นซุกซ่อนหรือพาลหลบหนีไปเสียก่อนได้

(5) เมื่อที่รโหฐานนั้นผู้จะต้องถูกจับเป็นเจ้าบ้าน และการจับนั้นมีหมายจับ หรือจับตามมาตรา 78

(6) เมื่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ค้นด้วยตนเอง ไม่ต้องมีหมายค้นก็ได้แต่ต้องเป็นกรณีที่สามารถออกหมายค้นหรือค้นได้ตามประมวลกฎหมายนี้เป็นการให้อำนาจเป็นพิเศษแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ให้ทำการตรวจค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายเนื่องจากก่อนที่จะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 นั้น พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ มีอำนาจออกหมายค้นได้โดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 58(3) ดังนั้น พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จึงเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนหมายค้น เมื่อจะทำการตรวจค้นก็ไม่ต้องมีความจำเป็นจะต้องออกหมายค้นอีกให้เสียเวลา แต่เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มีผลบังคับใช้แล้วนั้น ได้มีบทบัญญัติกำหนดไว้ในมาตรา 238 การค้นในที่รโหฐานจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีคำสั่งหรือหมายของศาลเท่านั้น เท่ากับว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ไม่มีอำนาจออกหมายค้นได้อีกต่อไป ทำให้สภาพการเป็นตัวแทนหมายค้นของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จึงหมดสิ้นไปด้วย พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จะเข้าทำการตรวจค้นโดยอาศัยช้อยกเว้นนี้จึงไม่ได้

2.3.3 อำนาจการค้นตัวบุคคล นอกจากจะเป็นการค้นบุคคลในที่สาธารณะสถานดังที่ได้กล่าวไว้ในเรื่องอำนาจการค้นในที่สาธารณะสถานแล้วนั้น เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจยังมีอำนาจตรวจค้นตัวบุคคลในกรณีอื่นได้อีกด้วย คือ

ก. อำนาจการค้นตัวบุคคลในที่รโหฐาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 100 บัญญัติว่า "ถ้ามีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลซึ่งอยู่ในที่ซึ่งค้นหรือจะถูกค้นจะขัดขวางถึงกับทำให้การค้นไร้ผล เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจเอาตัวผู้นั้นควบคุมไว้ หรือให้อยู่ในความดูแลของเจ้าพนักงาน ในขณะที่ทำการค้นเท่าที่จำเป็น เพื่อมิให้ขัดขวางถึงกับทำให้การค้นนั้นไร้ผล

ถ้ามีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลนั้นได้เอาสิ่งของที่ต้องการพบซุกซ่อนอยู่ในร่างกาย เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจค้นตัวผู้นั้น ได้ตั้งบัญญัติไว้ตามมาตรา 85"

การค้นตัวบุคคลในกรณีนี้ เป็นการค้นตัวบุคคลที่จะขัดขวางการตรวจค้นของเจ้าพนักงานผู้ทำการค้นในที่รโหฐานถึงกับทำให้การค้นนั้นไร้ผล แต่จะต้องเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานผู้ค้นมี

อำนาจในการตรวจค้นในที่รโหฐานโดยชอบ และจะสามารถตรวจค้นตัวบุคคลได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลนั้นได้เอาสิ่งของที่ต้องการพบซ่อนอยู่ในร่างกาย โดยปฏิบัติเช่นเดียวกับการตรวจค้นตัวบุคคลที่ถูกจับ แต่ก็ต้องทำการตรวจค้นโดยสุภาพ และถ้าผู้จะถูกค้นเป็นผู้หญิงก็ต้องใช้ผู้หญิงอื่นเป็นผู้ค้น

ที่รโหฐานนั้น อาจเป็นที่พักอาศัยของบุคคลซึ่งเป็นเจ้าของ หรือผู้ครอบครองสถานที่นั้นๆ หรืออาจเป็นบวราร หรือผู้พักอาศัยชั่วคราวก็ได้ เช่น ผู้เช่าก็ได้ แต่อย่างไรก็ตามเพื่อบังคับให้ปฏิบัติตามในการค้นอาจแบ่งแยกบุคคลที่อยู่ในที่รโหฐานได้ 2 ประเภท คือ เจ้าบ้าน และบุคคลอื่นซึ่งมิใช่เจ้าบ้าน

(1) การค้นตัวบุคคลซึ่งเป็นเจ้าบ้านของที่รโหฐาน เป็นการค้นในกรณีพิเศษ เพื่อต้องการจับตัวบุคคลซึ่งเป็นเจ้าบ้าน และโดยที่การจับนั้นมีหมายจับด้วย หรือจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 บัญญัติว่า "พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับนั้นไม่ได้ เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

- เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าดังบัญญัติไว้ในมาตรา 80
- เมื่อพบบุคคลนั้นกำลังพยายามกระทำความผิด หรือพบโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่า ผู้นั้นจะกระทำความผิดโดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด

- เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดมาแล้วและจะหลบหนี
- เมื่อมีผู้ขอให้จับ โดยแจ้งว่า บุคคลนั้นได้กระทำความผิด และแจ้งด้วยว่า ได้ร้องทุกข์ไว้ตามระเบียบแล้ว

เมื่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จับด้วยตนเอง ไม่ต้องมีหมายแต่ต้องเป็นในกรณีที่อาจออกหมายจับได้ หรือจับได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา"

คำว่า "เจ้าบ้าน" ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นผู้ที่เป็นเจ้าของและมีกรรมสิทธิในบ้านหลังนั้นเสมอไปโดยอาจเป็นบุคคลอื่นที่เป็นหัวหน้าครอบครัวของสถานที่ที่จะค้นนั้น รวมทั้งสามีหรือภริยาด้วย หรือสถานที่ที่จะค้นนั้นเป็นบ้านเช่า ผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่เข้าบ้านนั้นอยู่อาศัยอยู่ในความหมายของ "เจ้าบ้าน" ด้วย สำคัญก็คือ "เจ้าบ้าน" จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการปกครองสถานที่และปกครองบุคคลอื่นที่อยู่ในสถานที่นั้นๆ ด้วย

(2) การคัดตัวบุคคลอื่นซึ่งมิใช่เจ้าบ้านในที่รโหฐาน การคัดตัวบุคคลอื่นในที่รโหฐานนั้นเจ้าพนักงานสามารถคัดได้โดยอาศัยเหตุและอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 69(3), (4) และมาตรา 96(3) คือ เป็นการคัดเพื่อพบและช่วยเหลือบุคคลซึ่งได้ถูกหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และเพื่อพบบุคคลซึ่งมีหมายให้จับและกรณีเป็นการคัดเพื่อจับผู้ร้าย หรือผู้ร้ายสำคัญ ซึ่งเป็นการคัดโดยต้องมีหมายค้นหรือคำสั่งของศาล แต่ถ้าเป็นการคัดตามมาตรา 100 วรรคสอง คือ เป็นการตรวจคัดตัวบุคคลซึ่งจะขัดขวางการตรวจค้นในที่รโหฐานนั้นถึงกับทำให้การค้นนั้นไร้ผล เจ้าพนักงานผู้ค้นก็สามารถทำการคัดตัวบุคคลดังกล่าวนั้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นอีก

ข. การคัดตัวบุคคลผู้ถูกจับ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 ซึ่งบัญญัติว่า "เจ้าพนักงานผู้จับหรือรับตัวผู้ถูกจับไว้ มีอำนาจคัดตัวผู้ต้องหาและยึดสิ่งของต่างๆ ที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้" กฎหมายกำหนดให้อำนาจเจ้าพนักงานผู้จับตัวผู้ต้องหา หรือได้รับตัวผู้ต้องหาไว้สามารถตรวจค้นตัวผู้ต้องหานั้นได้ เพื่อหาสิ่งของต่างๆ ที่อยู่ในครอบครองของผู้ต้องหา ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ เช่น ค้นหาอาวุธที่ใช้ในการกระทำความผิด หรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดหรือสิ่งของผิดกฎหมาย และนอกจากนี้ยังเป็นการป้องกันการต่อสู้ขัดขวางการจับกุม หรือเพื่อป้องกันการนำสิ่งของนั้นในการหลบหนีด้วย

2.4 ผู้มีอำนาจค้น

อำนาจการค้นนั้นมีได้ทั้งที่เป็นการค้นในสถานที่ คือ ค้นในที่รโหฐานและที่สาธารณะสถาน และกรณีการคัดตัวบุคคล การใช้อำนาจค้นตามกฎหมายนั้นก็ได้โดยอาศัยอำนาจค้นโดยมีหมายค้นและค้นโดยไม่ต้องมีหมายค้น จึงต้องมาศึกษาถึงผู้มีอำนาจค้นของทั้งสองกรณีว่าจะสามารถใช้อำนาจค้นได้อย่างไร

2.4.1 ผู้มีอำนาจค้นในกรณีที่เป็นการคัดโดยมีหมายค้น ก่อนที่จะกล่าวถึงผู้มีอำนาจค้นตามหมายค้นจะขอชี้ถึงแบบของหมายค้นและเหตุที่จะออกหมายค้นเสียก่อน แบบของหมายค้นนั้นได้มีกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 60 ซึ่งได้กำหนดแบบของหมายอาญาไว้ ซึ่งก็รวมถึงหมายค้นด้วย ดังนี้ "หมาย...ค้น...ต้องทำเป็นหนังสือ และมีข้อความดังต่อไปนี้

- (1) สถานที่ออกหมาย
- (2) วัน เดือน ปี ที่ออกหมาย
- (3) เหตุที่ออกหมาย

(4) (ค) ในกรณีออกหมายค้น ให้ระบุสถานที่ที่จะค้น และชื่อหรือรูปพรรณบุคคลหรือลักษณะสิ่งของที่ต้องการค้น กำหนดวัน เวลาที่จะทำการค้น และชื่อ กับตำแหน่งของเจ้าพนักงานผู้จะทำการค้นนั้น...

(5) (ก) ในกรณีออก...หมายค้นให้ระบุความผิด...

(6) ลายมือชื่อและประทับตราของศาล หรือลายมือชื่อและตำแหน่งของเจ้าพนักงานผู้ออกหมาย"

จะเห็นว่า แบบของหมายค้นนั้นจะต้องอ้างถึงเหตุที่จะออกหมายค้นด้วยจึงต้องมาศึกษาถึงเหตุที่จะออกหมายค้นด้วย

ก. เหตุออกหมายค้น^(๒๐)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 69 ได้บัญญัติเหตุที่จะออกหมายค้นไว้ 5 กรณีด้วยกัน ดังต่อไปนี้คือ

1) ออกหมายค้นเพื่อหาพยานหลักฐาน เป็นกรณีที่จะออกหมายค้นเพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งจะเป็นพยานหลักฐานประกอบการสอบสวน ได้ส่วนมูลฟ้อง หรือพิจารณาสิ่งที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น อาจจะเป็น ได้ทั้งที่เป็นบุคคล เอกสาร หรือวัตถุใดๆ ก็ได้ การนำบุคคลที่เป็นพยานไปให้การต่อศาลหรือต่อพนักงานสอบสวนอาจกระทำได้โดยออกหมายเรียกพยานให้ไปพบเพื่อให้การได้ ซึ่งหากไม่ไปตามหมายเรียก พนักงานสอบสวน หรือศาลก็มีอำนาจออกหมายจับตัวพยานบุคคลนั้นเพื่อนำตัวไปให้การได้ ส่วนเอกสารที่จะเป็นพยาน หรือวัตถุที่จะใช้เป็นพยาน ก็มีอำนาจออกหมายเรียกให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองจัดส่งเอกสาร หรือวัตถุพยานนั้น ไปให้ก็ได้ แต่บางครั้งเจ้าของหรือผู้ครอบครองสิ่งของที่ใช้เป็นพยานนั้น อาจปฏิเสธไม่ส่งหรืออ้างว่าไม่มีก็ได้ กฎหมายจึงให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐเข้าทำการตรวจค้นในสถานที่ซึ่งสิ่งของนั้นอยู่ก็ได้ หากเชื่อหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่า สิ่งของที่ต้องการยึดมาเป็นพยานหลักฐานนั้นอยู่จริงก็อาศัยเหตุดังกล่าวออกหมายเพื่อทำการค้นได้

2) ออกหมายค้นเพื่อหาของกลาง เป็นการออกหมายค้นเพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยผิดกฎหมาย หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่า ได้ใช้ หรือตั้งใจใช้ในการกระทำความผิด กล่าวคือเป็นการค้นหาสิ่งของเพื่อพิสูจน์หรือยืนยันความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลย

^(๒๐) คณิง ภาไชย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. แก้ไขเพิ่มเติมโดยณรงค์

โดยสิ่งของที่ต้องการพบนั้นมีลักษณะ ดังนี้

- สิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด เช่น อาวุธปืนเถื่อน ยาเสพติด
- สิ่งของที่ได้มาโดยผิดกฎหมาย เช่น ทรัพย์สินที่ได้มาจากการลักทรัพย์
- สิ่งของที่ได้ใช้ในการกระทำความผิด เช่น อาวุธมีด ที่ใช้ฆ่าคนตาย หรือ

ซึ่งทรัพย์สิน

- สิ่งของที่ตั้งใจใช้ในการกระทำความผิด เช่น ไซควง หรืออุปกรณ์ที่จะใช้

ในการโจรกรรมรถ

สิ่งของที่ค้นและยึดมาเป็นของกลางก็เพื่อที่จะริบเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน หรือเพื่อคืนให้กับเจ้าของ

3) ออกหมายค้นเพื่อช่วยบุคคล เหตุที่ออกหมายค้นในกรณีนี้เพื่อพบและช่วยบุคคลซึ่งถูกหน่วงเหนี่ยวหรือกักขัง โดยมีขอบด้วยกฎหมาย เมื่อมีผู้ร้องหรือศาลรู้ด้วยตนเองว่า มีบุคคลใดถูกจำกัดเสรีภาพทางร่างกายโดยมีขอบด้วยกฎหมาย เช่น บุคคลซึ่งถูกหน่วงเหนี่ยวกักขัง อันเป็นความผิดตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 310, 310 ทวิ, 311 หรือถูกหน่วงเหนี่ยวเพื่อจะเอาลงเป็นทาส ตามมาตรา 312, 312 ทวิ หรือถูกหน่วงเหนี่ยว หรือกักขังเพื่อเรียกค่าไถ่ ตามมาตรา 313 เป็นต้น

สำหรับกรณีเมื่อมีการอ้างว่า มีบุคคลต้องถูกควบคุมหรือขัง โดยผิดกฎหมายหรือถูกจำคุกผิดจากคำพิพากษาของศาลนั้น ศาลมีอำนาจออกหมายเรียกเจ้าพนักงานหรือบุคคลอื่นซึ่งก่อให้เกิดการควบคุม ขัง หรือจำคุกและผู้ถูกควบคุม ขัง หรือจำคุกมาด้วยพร้อมกันเพื่อพิจารณาข้อกล่าวอ้างนั้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 90 โดยที่ศาลไม่ต้องออกหมายค้นโดยอาศัยเหตุการค้นตั้งได้กล่าวมาแล้ว

4) ออกหมายค้นเพื่อจับบุคคล กฎหมายให้อำนาจศาลที่จะออกหมายค้นเพื่อพบบุคคลซึ่งมีหมายให้จับได้ เนื่องจากถึงแม้ว่าจะมีหมายจับบุคคลแล้วก็ตาม แต่การที่จะจับบุคคลตามหมายจับในที่ที่โหล่นั้นจะต้องมีหมายค้นด้วย^(๒๒)

5) ออกหมายค้นเพื่อพบและยึดสิ่งของตามคำพิพากษา เป็นเหตุออกหมายค้นเพื่อพบและยึดสิ่งของตามคำพิพากษา หรือตามคำสั่งศาล ในกรณีที่จับพบ หรือจะยึดโดยวิธีอื่นไม่ได้แล้ว พฤติการณ์อาจเกิดขึ้นได้ดังนี้ ในคดีลักทรัพย์ซึ่งตามสำนวนการสอบสวนไม่ได้ความว่า ทรัพย์สินที่ถูกลัก

^(๒๒) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 81, 92

ไปนั้น ไปชุกซ่อนอยู่ที่ใด เจ้าพนักงานจึงไม่อาจนำมาเป็นของกลางในคดีได้ แต่หากภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำเลยและสั่งให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแล้วเจ้าพนักงานจึงมาทราบว่าทรัพย์สินนั้นถูกซ่อนอยู่ในบ้านของบุคคลหนึ่งการจะออกหมายเรียกให้บุคคลนั้นส่งทรัพย์สินนั้นอาจไม่เป็นผลเพราะบุคคลนั้นอาจปฏิเสธว่า ไม่มี เช่นนี้ก็ชอบที่จะขอให้ศาลออกหมายค้นเพื่อพบหรือยึดทรัพย์สินนั้นมาเพื่อคืนให้แก่เจ้าของได้^(๒๓)

ข. ผู้มีอำนาจออกหมายค้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 58(3) ได้กำหนดอำนาจการออกหมายค้น ดังนี้ "เจ้าพนักงานและศาลมีอำนาจออกหมายอาญาได้ภายในเขตอำนาจ ดังต่อไปนี้...

(3) ถ้าเป็นหมายค้น ได้แก่ ศาลหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่" และตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 มาตรา 238 ได้บัญญัติว่า "ในคดีอาญา การค้นในที่รโหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาล..."

จะเห็นได้ว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดให้ผู้ที่มีอำนาจออกหมายค้นได้ 2 ประเภท คือ ศาลและพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ แต่รัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า ใครบ้างมีอำนาจออกหมายค้นได้ แต่จากบทบัญญัติตามมาตรา 238 ดังกล่าวนั้นได้กำหนดว่า ห้ามทำการค้นในที่รโหฐาน นอกเสียจากว่าจะมีคำสั่งหรือหมายของศาล ซึ่งก็แสดงว่า จุดมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญต้องการให้ศาลเท่านั้น มีอำนาจออกหมายเพื่อค้นได้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 58 จึงขัดกับรัฐธรรมนูญ เมื่อบทบัญญัติของกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญบทบัญญัตินั้นก็เป็นอันใช้บังคับมิได้^(๒๔) ฉะนั้น ผู้มีอำนาจออกหมายค้นในปัจจุบันจึงเป็นอำนาจของศาล โดยเฉพาะเท่านั้น

ค. ผู้มีอำนาจค้นตามหมายค้น แบบของหมายค้นตามมาตรา 60(4)(ค) ได้กำหนดแบบของหมายค้นไว้ว่า ในกรณีการออกหมายค้นนอกจากให้ระบุสถานที่ที่จะค้นและชื่อหรือรูปพรรณสิ่งของที่ต้องการค้น กำหนดวันเวลาที่ทำการค้นแล้ว จะต้องระบุชื่อกับตำแหน่งของเจ้าพนักงาน

^(๒๓) คณิง ภาไชย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. แก้ไขเพิ่มเติมโดยณรงค์ ใจหาญ, พ.ศ.2530, หน้า 173

^(๒๔) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 6 "รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศบทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้"

ผู้จะทำการค้นด้วย

มาตรา 97 ได้กำหนดไว้แล้วว่า ในกรณีที่ค้น โดยมีหมายค้น เจ้าพนักงานผู้มีชื่อในหมายค้นหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นมีอำนาจเป็นหัวหน้าไปจัดการให้เป็นไปตามหมายนั้น

มาตรา 61 ก็ได้กำหนดตัวผู้มีอำนาจและหน้าที่จัดการตามหมายค้นไว้ด้วยเช่นกัน โดยได้กำหนด ดังนี้ ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 97 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจและหน้าที่จัดการให้เป็นไปตามหมายอาญาซึ่งได้มอบหรือส่งมาให้จัดการภายในอำนาจของเขา...

มาตรา 132(2) ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจค้นได้ด้วย โดยให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจค้นเพื่อพบสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้ หรือสงสัยว่า ได้ใช้ในการกระทำความผิดหรืออาจใช้เป็นพยานหลักฐาน ได้โดยต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติว่าด้วยการค้น

จึงสรุปได้ว่า ผู้มีอำนาจค้น ในกรณีที่เป็น การค้น โดยมีหมายค้นหรือค้นตามหมายค้น ตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มี 2 ประเภท คือ

1. พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ
2. พนักงานสอบสวน

โดยในหมายค้นจะต้องมีชื่อของเจ้าพนักงานผู้กระทำการค้นไว้ด้วย ซึ่งพนักงานผู้จะค้นก็คือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือพนักงานสอบสวน นั่นเอง ส่วนผู้ที่จะเป็นหัวหน้าไปจัดการค้นในกรณีมีหมายค้นก็คือ ผู้มีชื่อในหมายค้นนั้นๆหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นจะให้เจ้าพนักงานอื่นที่ไม่มีชื่อในหมายค้น หรือ ไม่ใช่ผู้รักษาการแทนผู้มีชื่อเป็นหัวหน้าไปจัดการค้นแทนไม่ได้

ข้อสังเกต แม้ว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะให้ราษฎรมีอำนาจจับผู้อื่นได้ตาม มาตรา 79, 82, 117^(๒๔) ก็ตาม แต่ก็ไม่มีกฎหมายบทใดบัญญัติให้อำนาจราษฎรทำการค้นได้ ดังนั้น ราษฎรจึงไม่มีอำนาจค้นได้

2.4.2 ผู้มีอำนาจค้น ในกรณีที่เป็น การค้น โดยไม่ต้องมีหมายค้น มาตรา 92 ได้วางหลักการค้นในที่สาธารณะไว้ว่า ห้ามมิให้ค้นที่สาธารณะ โดยไม่มีหมายค้น แต่เนื่องจากในบางกรณีซึ่งเป็นกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนหรือมีเหตุฉุกเฉินซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องทำการค้น โดยด่วน กฎหมายจึงต้องกำหนดให้สามารถทำการตรวจค้นได้ โดยไม่ต้องมีหมายค้นได้ด้วย โดยกำหนดเป็นข้อยกเว้นไว้ในมาตรา 92 นั่นเอง โดยกำหนดให้ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เป็นผู้ทำการตรวจค้น

^(๒๔) ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 79, 82, 117

แต่ต้องเป็นกรณีที่เป็นเหตุจำเป็น 5 กรณี ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 92 นั้น

นอกจากนี้ การค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะสถานที่ซึ่งผู้มีอำนาจทำการตรวจค้นได้ก็คือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เช่นกัน (ป.วิอาญา มาตรา 93)

2.4.3 อำนาจของเจ้าพนักงานผู้ค้น จุดประสงค์ของการค้นก็เพื่อที่จะพบบุคคลหรือเพื่อพบและยึดสิ่งของ ซึ่งถ้าหากมีการกระทำที่จะขัดขวางหรือจะทำให้การค้นนั้นไร้ผลกฎหมายก็ต้องการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานผู้ค้นให้ขจัดสิ่งกีดขวางหรือผู้ขัดขวางได้ โดยกฎหมายได้กำหนดวิธีการและมาตรการในการเข้าค้นไว้มาตรา 94 และมาตรา 100

โดยมาตรา 94 ได้กำหนดวิธีการจะเข้าไปค้นว่า เจ้าพนักงานผู้ค้นจะต้องสั่งเจ้าของหรือคนอยู่ในนั้น หรือผู้รักษาสถานที่ซึ่งจะค้นให้ยอมให้เข้าไปทำการตรวจค้นโดยมิหวงห้าม และให้ความสะดวกแก่การตรวจค้นทุกประการ หากเป็นการตรวจค้นโดยมีหมายค้นก็จะต้องแสดงหมายค้นนั้นก่อน แต่หากเป็นการตรวจค้นโดยไม่มีหมายค้น ก็จะต้องแสดงนาม และตำแหน่งของผู้ค้นให้เจ้าของ หรือคนอยู่ในนั้น หรือผู้รักษาสถานที่ซึ่งจะทำการตรวจค้นนั้นทราบก่อนและถ้าหากได้กระทำการดังกล่าวแล้วเจ้าของ หรือผู้อยู่ในนั้น หรือผู้รักษาสถานที่ที่ไม่ยินยอมให้ เข้าหรือไม่ยอมให้ทำการตรวจค้นเจ้าพนักงานผู้ทำการตรวจค้นก็มีอำนาจใช้กำลังเพื่อเข้าไป และหากเป็นกรณีที่เป็นเหตุจำเป็นจะต้องเปิด หรือทำลายประตูบ้าน ประตูเรือน หน้าต่าง รั้ว หรือสิ่งกีดขวางอย่างอื่นด้วยก็ได้

การเข้าไปทำการตรวจค้นในที่ที่ ไร่สวนดังกล่าวนี้ จะต้องเป็นกรณีที่มีบุคคลอยู่ในที่ที่จะทำการตรวจค้นนั้นด้วย หากเป็นกรณีที่ ไม่มีผู้ใดอยู่ในที่ที่จะต้องทำการตรวจค้นนั้น เช่น เจ้าของที่ ไร่สวนนั้น ไม่อยู่หรือปิดประตูใส่กุญแจไว้ ผู้ทำการค้นจะทำการค้นยังไม่ได้จะต้องรอให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองกลับมาก่อน เพราะถ้าหากงัดประตูหรือหน้าต่างเข้าไปอาจจะมีความผิดฐานทำให้เสียหายหรือบุกรุกได้ แต่ถ้าหากว่าเจ้าของหรือผู้ครอบครองหลบหนีไปหรือไม่ยอมรับรู้ เจ้าพนักงานผู้ค้นก็มีอำนาจเข้าทำการตรวจค้นได้ โดยทำการตรวจค้นต่อหน้าบุคคลอื่นอย่างน้อยสองคนซึ่งเจ้าพนักงาน ได้ขอรับรองมาเป็นพยาน^(๒๖) แต่พยานนั้นต้อง ไม่อยู่ในบังคับของพนักงานผู้ค้น

ฎีกาที่ 295/2485 ก่อนที่เจ้าพนักงานจะเข้าค้นที่ ไร่สวนจะต้องสั่งเจ้าของ หรือคนอยู่ในนั้น หรือผู้รักษาสถานที่ซึ่งจะค้นให้ยอมเข้าเสียก่อน ถ้าเขาไม่ยอมจึง ใช้กำลังเพื่อเข้าไปได้ ถ้าไม่มีคนอยู่ เจ้าพนักงานจะตรงเข้าไปค้น โดยมิได้รับอนุญาตจากผู้ใดนั้น การกระทำของเจ้าพนักงาน

^(๒๖) ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 102

ยื่นยอมมีมูลค่าความผิดฐานบุกรุก^(๒๓)

และมาตรา 100 ได้กำหนดให้อำนาจพนักงานผู้ค้นไว้ว่า ถ้ามีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลซึ่งอยู่ในที่ซึ่งเจ้าพนักงานทำการค้นหรือจะถูกค้นจะขัดขวางถึงกับทำให้การค้นไร้ผล เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจเอาตัวผู้ค้นควบคุมไว้ หรือให้อยู่ในความดูแลของเจ้าพนักงาน ในขณะที่ทำการค้นได้เท่าที่จำเป็น เพื่อที่จะไม่ให้ขัดขวางการตรวจค้นทำให้การค้นไร้ผล และถ้าหากมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลดังกล่าวนั้นได้เอาสิ่งของที่ต้องการพบซุกซ่อนในร่างกายเจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจตรวจค้นตัวบุคคลนั้นได้

2.4.4 เวลาที่จะทำการค้น หลักทั่วไปแล้ว การค้นในที่รโหฐาน ไม่ว่าจะเป็นการค้นโดยมีหมายค้นหรือไม่มีหมายค้นก็ตาม จะต้องกระทำระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและตกเท่านั้น คือ ต้องกระทำในเวลากลางวัน^(๒๔) แต่เนื่องจากมีอยู่หลายกรณีที่ไม่สามารถที่จะทำการค้นในเวลากลางวันได้ หรืออาจจะค้นในเวลากลางวันไม่เสร็จสิ้น กฎหมายจึงต้องให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานผู้ทำการค้นให้สามารถทำการตรวจค้นนอกเหนือจากเวลาที่กฎหมายเป็นกำหนดหลักทั่วไปได้ โดยกฎหมายได้กำหนดไว้ในมาตรา 96 ให้ทำการตรวจค้นในเวลากลางคืนได้ใน 3 กรณี คือ

ก. เมื่อลงมือค้นแต่ในเวลากลางวัน ถ้ายังไม่เสร็จจะค้นต่อในเวลากลางคืนก็ได้ เมื่อเจ้าพนักงานได้ทำการตรวจค้นในที่รโหฐาน โดยชอบด้วยกฎหมายตั้งแต่ในเวลากลางวันแล้วแต่ว่าการตรวจค้นนั้นยังไม่แล้วเสร็จ เช่น ยังหาบุคคลหรือสิ่งของที่ต้องการยังไม่พบ เป็นต้น ถือว่าการตรวจค้นนั้นยังไม่เสร็จสิ้น กฎหมายจึงให้อำนาจพนักงานผู้ค้นให้สามารถทำการตรวจค้นต่อไปถึงในเวลากลางคืนได้ด้วยจนกว่าจะเสร็จสิ้น เนื่องจากหากว่า เมื่อมีการตรวจค้นแล้วแต่การค้นยังไม่เสร็จสิ้นต้องหยุดค้นเสียก่อนแล้วจึงค่อยกลับมาทำการตรวจค้นใหม่ สิ่งของที่ต้องการค้น หรือต้องการพบอาจถูกโยกย้ายหลบหนีไปเสียก่อนได้ หรือบุคคลที่ต้องการค้นพบนั้นอาจจะหลบหนี หรือถูกพาหลบหนีไปเสียก่อนได้ และในกรณีที่ค้นโดยมีหมายค้นซึ่งได้กำหนดวันเวลาค้นไว้ในหมายแล้ว หากจะต้องทำการค้นใหม่ก็จะต้องขอหมายค้นใหม่ด้วย

^(๒๓) สวัสดิ์ชัย ใจหาญ. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2.

พ.ศ.2519, หน้า 118

^(๒๔) ป.อาญา มาตรา 1(11) "กลางคืน" หมายความว่า เวลาระหว่างพระอาทิตย์ตกและพระอาทิตย์ขึ้น

ข. ในกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งหรือซึ่งมีกฎหมายอื่นบัญญัติให้ค้นได้เป็นพิเศษ จะทำการค้นในเวลากลางคืนก็ได้ เหตุยกเว้นที่ยอมให้ทำการตรวจค้นในเวลากลางคืนได้ มี 2 ประการ คือ

1) ในกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่ง ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าลักษณะอย่างไรที่ถือว่า เป็นกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่ง แต่เห็นว่า จะต้องเป็นกรณีที่มีความจำเป็นและเร่งด่วนอย่างยิ่งที่ไม่อาจจะรอให้นานเกินเข้าได้ และจะต้องเป็นกรณีที่มีลักษณะที่เป็นอันตรายร้ายแรงด้วยถ้าหากเป็นเพียงคดีเล็กน้อยก็ไม่ถือว่าเป็นกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่ง

ฎีกาที่ 675/2483 พลตำรวจจะเข้าค้นหรือจับในที่สาธารณะเวลากลางคืนได้โดยไม่มีหมายจับก็แต่ในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินอย่างยิ่งเท่านั้น กรณีนี้และกินสุราเกินปริมาณเล็กน้อย พลตำรวจจับของกลางไว้ได้แล้วจำเลยวิ่งขึ้นเรือนซึ่งพลตำรวจก็รู้ว่าเป็นเรือนจำเลย และไม่ปรากฏว่า จำเลยชุกซ่อนหรือหลบหนีไปไหน ดังนั้นไม่เรียกว่าเป็นกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งที่จะเข้าจับกุมในบ้านเรือนจำเลยเวลากลางคืนได้^(๒๔)

ฎีกาที่ 548/2487 มีผู้ไปแจ้งนายสิบตำรวจเวลากลางคืนว่า มีผู้สูบบุหรี่อยู่ในบ้าน นายสิบตำรวจจึงไปที่บ้านดังกล่าวในคืนนั้นและเห็นคนกำลังสูบบุหรี่อยู่ในบ้าน ดังนี้ มิใช่กรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งจนไม่สามารถออกหมายจับหมายค้นได้ทันท่วงทีนายสิบตำรวจย่อมไม่มีอำนาจเข้าไปทำการจับกุมโดยไม่มีหมาย^(๒๕)

2) มีกฎหมายอื่นบัญญัติให้ค้นได้เป็นพิเศษ เจ้าพนักงานจะค้นได้ในกรณีนี้คือ มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษว่าให้สามารถทำการตรวจค้นในเวลากลางคืนได้ เช่น

- พระราชบัญญัติ แร่ พ.ศ.2510 มาตรา 9 นว (1) ให้ผู้อำนวยการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ผู้อำนวยการมอบหมายมีอำนาจเข้าไปในสถานที่ใด ๆ... ที่อยู่ในเขตควบคุมแร่... เพื่อตรวจได้ทุกเวลา

- พระราชบัญญัติ ศุลกากร พ.ศ.2497 มาตรา 12 ภายในเขตควบคุมศุลกากร ให้บรรดาโรงเรือน หรือสิ่งทาวิมทรมณ์อย่างอื่นตกอยู่ในอำนาจการตรวจค้นของพนักงานศุลกากรตลอดไป ไม่ว่าในเวลากลางวันหรือกลางคืน....

- พระราชบัญญัติ กฎอัยการศึก พ.ศ.2457 มาตรา 9 เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร

^(๒๔) บริการส่งเสริมงานตุลาการ. รวบรวมข้อกฎหมายจากคำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2. โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, พ.ศ.2525, หน้า 395

^(๒๕) แหล่งเดิม, หน้า 402

มีอำนาจที่จะตรวจค้นบรรดาสิ่งซึ่งจะเกณฑ์หรือต้องห้าม หรือต้องยึดหรือจะเข้าอาศัยไม่ว่าในที่ใดๆ หรือเวลาใดๆ ได้ทั้งสิ้น

ค. การค้นเพื่อจับผู้ร้ายหรือผู้ร้ายสำคัญจะทำได้ แต่ต้องมีอนุญาตพิเศษจาก อธิบดีกรมตำรวจหรือผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อการค้นในจังหวัดนั้น ส่วนหัวหน้าในการค้นนั้นต้องเป็นนายอำเภอหรือนายตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป เหตุที่กฎหมายยอมยกเว้นให้ทำการตรวจค้นในเวลากลางคืนได้ในกรณีนี้ มีหลักเกณฑ์ 3 ประการ คือ

- เป็นการค้นเพื่อจับผู้ร้าย หรือผู้ร้ายสำคัญ
- จะต้องได้รับอนุญาตเป็นพิเศษจากอธิบดีกรมตำรวจ หรือผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อการค้นในจังหวัดนั้น
- หัวหน้าในการตรวจค้นนั้น จะต้องเป็นนายอำเภอหรือนายตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีขึ้นไป

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการค้นตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540

ก่อนที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จะมีผลบังคับใช้นั้น การใช้อำนาจตรวจค้นของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ไม่ว่าจะเป็นการตรวจค้นในที่สาธารณะ ในที่สาธารณะสถาน หรือการค้นตัวบุคคลนั้น จะค้นโดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งได้บัญญัติบังคับใช้มาตั้งแต่เมื่อ พ.ศ. 2478 ซึ่งให้ความสำคัญต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมโดยการให้อำนาจแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในอันที่จะทำการสืบสวนสอบสวนค้น จับกุม เพื่อเป็นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมให้เป็นไปด้วยความรวดเร็ว ซึ่งเห็นได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้ให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่สามารถออกหมายจับ หมายค้น ได้ด้วยตนเอง และในกรณีที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จับด้วยตนเองตาม มาตรา 78 วรรคสอง หรือค้นด้วยตนเองตามมาตรา 92 วรรคสอง ก็สามารถทำได้โดยไม่ต้องมีหมาย เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความรวดเร็ว จึงทำให้มีบางครั้งที่การใช้อำนาจโดยไม่ผ่านการตรวจสอบโดยองค์กรอื่นนั้นเป็นการใช้อำนาจโดยอำเภอใจและการใช้อำนาจนั้นล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลผู้บริสุทธิ์ได้ง่ายจนทำให้เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ของหลายฝ่ายและสรุปว่า น่าที่จะต้องจัดให้มีการตรวจสอบหรือควบคุมการใช้ดุลยพินิจในการใช้อำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้น จนกระทั่งได้เริ่มมีกระแสของประชาชนเรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญจนนำไปสู่การพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ และได้ร่างรัฐธรรมนูญสำเร็จกำเนิดเป็น

"รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน"ขึ้น ซึ่งจากคำปรารภของรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนฉบับนี้ตอนหนึ่งมีว่า "...สภาร่างรัฐธรรมนูญได้จัดทำร่างรัฐธรรมนูญ โดยมีสาระสำคัญเป็นการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้น..." และจากรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนนี้เอง ได้มีบทบัญญัติควบคุม และตรวจสอบการดำเนินการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในสิ่งที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมไว้หลายประการด้วยกัน ซึ่งจะศึกษาเฉพาะบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ในส่วนที่เกี่ยวกับการค้า ดังนี้

2.5.1 การค้นในทรีโทฐาน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ถือกันว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนเนื่องจากร่างขึ้นมาโดยสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่มาจาก การเลือกตั้งทางอ้อม จังหวัดละ 1 คน และสมาชิกที่แต่งตั้งจากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขากฎหมายมหาชน สาขารัฐศาสตร์ หรือรัฐประศาสนศาสตร์ และผู้มีประสบการณ์ด้านการเมือง การบริหารราชการแผ่นดิน หรือการร่างรัฐธรรมนูญ รวมกันอีกจำนวน 23 คน ได้ร่วมกันร่างจนสำเร็จและผ่านการพิจารณาของรัฐสภาจนสามารถประกาศใช้ได้ และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยจะเห็นได้ว่า ได้มีบทบัญญัติซึ่งวางหลักรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ เช่น

ได้วางหลักรับรองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยในการอยู่อาศัยไว้ด้วย โดยได้กำหนดไว้ตาม มาตรา 35 บัญญัติว่า

"บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน

บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัย และครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครองหรือการตรวจค้นเคหสถาน จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย"

มาตรา 31 ซึ่งได้บัญญัติว่า

"บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย...

การจับ คุมขัง ตรวจค้นตัวบุคคล หรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย"

และตามมาตรา 238 ซึ่งบัญญัติว่า

"ในคดีอาญา การค้นในทรีโทฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีคำสั่ง หรือหมายของศาล

หรือมีเหตุให้ค้นได้โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ"

2.5.2 การค้นในที่สาธารณะ การค้นในที่สาธารณะนั้น มีทั้งที่เป็นการค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะและเป็นการค้นสถานที่ซึ่งเป็นที่สาธารณะด้วย รัฐธรรมนูญได้วางหลักในเรื่องการค้นในที่สาธารณะไว้เป็นการเฉพาะว่า จะต้อง มีคำสั่งหรือหมายของศาลเท่านั้นจึงจะค้นได้ ซึ่งหมายความว่า หากเป็นการค้นในสถานที่ซึ่งเป็นที่สาธารณะแล้วจะสามารถทำการค้นได้โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายจากศาล

สำหรับในเรื่องการค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะนั้น รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ เพียงแต่ได้วางหลักรับรองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลไว้ตาม มาตรา 31 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า "บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย... การจับ คุมขัง ตรวจค้นตัวบุคคล หรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย"

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการค้นยานพาหนะ

รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 มาตรา 36 ได้บัญญัติว่า

"บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทาง...

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่ โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน..."

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ยังไม่เคยปรากฏว่า มีบทบัญญัติใดของ ไทยที่ได้วางหลักในเรื่องการค้นยานพาหนะไว้เป็นการเฉพาะ จะเห็นมีก็แต่เพียงระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะที่ 4 เรื่องการค้น บทที่ 5 ซึ่งได้วางระเบียบการปฏิบัติเกี่ยวกับการตรวจค้นรถไฟไว้ ดังนี้

"ข้อ 87 การตรวจค้นรถไฟ ให้ปฏิบัติดังนี้-

(1) ตามปกติต้องแจ้งให้นายสถานี พนักงานรักษารถ หรือเจ้าพนักงานประจำขบวนรถไฟทราบก่อน แต่ถ้าขบวนนั้นมีเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเจ้าพนักงานของกระทรวง ทบวง กรมในรัฐบาล ควบคุมมาทั้งขบวน หรือเฉพาะหลัง โดยเฉพาะเป็นพิเศษ ซึ่งจะค้นแล้วแจ้งให้เจ้าพนักงานผู้ควบคุมรถนั้นทราบแทนการแจ้งพนักงานรถไฟดังกล่าวแล้ว เว้นแต่ เมื่อมีเหตุการอันควร เชื่อว่า เจ้าพนักงานรถไฟ หรือเจ้าพนักงานของกระทรวง ทบวง กรมในรัฐบาล ที่ควบคุมรถนั้นจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอยู่ด้วย จะทำการตรวจค้นทันทีโดยไม่ต้องแจ้งก่อนก็ได้ แต่เมื่อทำการตรวจค้นแล้วต้องรีบแจ้งให้ทราบโดยเร็ว

(2) ตำรวจที่จะทำการตรวจค้นต้องแต่งเครื่องแบบให้เรียบร้อย เว้นแต่ ในกรณีจำเป็นจึงไม่ต้องแต่ง แต่ต้องแสดงถึง ความเป็นเจ้าพนักงานตำรวจและอำนาจในการตรวจค้นให้ผู้เกี่ยวข้องทราบในโอกาสแรกที่สามารถที่จะแสดงได้ เช่น แสดงบัตรประจำตัว เป็นต้น

ข้อ 88 การตรวจค้นรถยนต์จ่ายเงินเดือนของการรถไฟแห่งประเทศไทย ควรจะกระทำต่อเมื่อ ไม่มีทางอื่นที่จะกระทำได้ดีกว่าเท่านั้น ไม่ควรกระทำให้เป็นการร่ำเอาหรือ

ข้อ 89 การตรวจค้นรถตู้ต้องการรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ที่บรรจุใบยา ของโรงงานยาสูบ กรมสรรพสามิต ชนิดมีประกันพิเศษ ซึ่งมีวิธีการบรรทุกเป็นพิเศษเพื่อกันน้ำมิให้รั่วไหลเข้าไปทำให้ใบยาเปียกเสียหายได้นั้น ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจอัยตและควบคุมรถบรรทุกใบยานั้นไปทำการตรวจค้น ณ สถานีรถไฟกรุงเทพฯ"

และยังได้วางระเบียบการปฏิบัติ ในการค้นของผิดกฎหมายในเรือค้าขายต่างประเทศ และเรือค้าขายชายฝั่งไว้ด้วย โดยกำหนดไว้ในบทที่ 7 ดังนี้

"ข้อ 92 การตรวจค้นของต้องห้ามในเรือค้าขายต่างประเทศและเรือค้าขายชายฝั่งซึ่งเกี่ยวกับหน้าที่ของกรมศุลกากรนั้น ตามปกติเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กรมศุลกากรดำเนินการโดยเฉพาะ เว้นแต่จะได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นเฉพาะหน้าหรือผู้ร้องขอความช่วยเหลือจึงให้เจ้าหน้าที่ตำรวจขึ้นไปดำเนินการจับกุมหรือระงับเหตุร้ายบนเรือได้

เจ้าหน้าที่ตำรวจอาจทำการตรวจค้นเรือต่างประเทศ เพื่อจับของหนีภาษีศุลกากร หรือของต้องห้าม ต้องจำกัดโดยทำการร่วมกับเจ้าหน้าที่ศุลกากร ฉะนั้น ก่อนลงเรือต่างประเทศเพื่อตรวจค้น ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจติดต่อแจ้งเหตุต่อเจ้าหน้าที่ศุลกากรก่อน ดังนี้

ก. ท่ากรุงเทพฯ ให้แจ้งแก่สารวัตรเวรที่กรมศุลกากร แต่ในกรณีที่จำเป็นจะต้องปฏิบัติโดยด่วนจะรอแจ้งต่อสารวัตรเวรไม่ทัน ก็ให้แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ศุลกากรประจำเรือที่จะตรวจค้นแล้วให้ร่วมกันทำการตรวจค้นได้ แต่ในเช้าวันรุ่งขึ้นเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้เป็นหัวหน้าทำการตรวจค้นนั้น จะต้องแจ้งเหตุผลที่ทำการตรวจค้นให้นายด่านหรือผู้รักษาการแทนทราบ

ข. ท่าภูมิภาค ให้แจ้งแก่นายด่านหรือผู้รักษาการแทน แต่ในกรณีที่จำเป็นจะต้องปฏิบัติโดยด่วนจะรอแจ้งแก่นายด่านหรือผู้รักษาการแทนไม่ทัน ก็ให้แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ศุลกากรประจำเรือที่จะตรวจค้น แล้วให้ร่วมกันทำการตรวจค้นได้ แต่ในเช้าวันรุ่งขึ้นเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้เป็นหัวหน้าทำการตรวจค้นนั้น จะต้องแจ้งเหตุผลที่ทำการตรวจค้นให้กรมศุลกากรได้ทราบ

อย่างไรก็ดี ขณะเมื่อเรืออยู่นอกเขตท่าศุลกากรหรือกำลังเดินอยู่ในทะเล เจ้าหน้าที่ตำรวจย่อมทำการตรวจค้นได้ตามปกติ

ทั้งนี้ ไม่เป็นการตัดอำนาจของตำรวจน้ำซึ่งได้กำหนดอำนาจและหน้าที่ไว้เป็นพิเศษ"

ที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นการกล่าวถึง ยานพาหนะต่างๆ ไป แต่ในปัจจุบันนี้ได้มีการพัฒนา
เส้นทางการคมนาคมและยานพาหนะในการติดต่อหรือเดินทางเป็นได้อย่างสะดวกและรวดเร็วโดย
เฉพาะรถยนต์ แต่ก็ยังไม่มียกกฎหมายใดบัญญัติเกี่ยวกับการค้ายานพาหนะไว้เป็นการเฉพาะ และตาม
รัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านๆ มาจนถึงฉบับปัจจุบันนี้ก็ยังไม่มีการระบุหรือบัญญัติให้ชัดเจนว่า ยานพาหนะ
ทั่วไปเป็นที่รื้อฐานด้วยหรือไม่ จึงเกิดข้อโต้เถียงกันมาโดยตลอด และยิ่งในปัจจุบันนี้ได้มีการใช้
ยานพาหนะในการเดินทางกันเป็นจำนวนมาก ทั้งยังได้มีการใช้ยานพาหนะเป็นที่พักอาศัยหลับนอน
ด้วย เช่น เรือเดินทะเล เรือประมงในเวลาออกหาปลากลางทะเล เรือรบ ขบวนการรถไฟโดยสาร
ตู้นอน หรือรถยนต์ที่ตัดแปลงเป็นที่พักอาศัยด้วย หรือแม้แต่รถยนต์นั่งส่วนบุคคลซึ่งใช้เป็นยานพาหนะ
ในการเดินทางกันมาก และโดยเฉพาะรถยนต์นั่งส่วนบุคคลนี้เองที่เป็นปัญหาโต้เถียงกันมากที่สุดว่า
รถยนต์นั่งส่วนบุคคลเป็นที่รื้อฐานหรือไม่ซึ่งก็มีผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายหรือนักกฎหมาย
เช่น ศาล พนักงานอัยการ ตำรวจ และคณาจารย์ผู้สอนวิชากฎหมายทั้งหลาย ต่างก็มีความคิดเห็น
เกี่ยวกับรถยนต์ในกรณีที่จะถือว่า เป็นที่รื้อฐานหรือไม่ โดยมีความเห็นออกเป็น 2 แนวทาง ด้วย
กัน คือ

แนวทางแรกมีความเห็นว่า รถยนต์นั่งส่วนบุคคลเป็นที่รื้อฐาน โดยผู้ที่มีแนวความคิด
สนับสนุนแนวทางนี้ เช่น

วินัย ตูวิเชียร, (2528 : 175) ได้กล่าวเป็นข้อสังเกตไว้ในเอกสารการสอนชุดวิชา
กฎหมายวิธีสันัญัติ 3 ในส่วนที่เกี่ยวกับการค้าว่า

"การค้าในรถยนต์นั่งส่วนบุคคลซึ่งพนักงานตำรวจได้ดำเนินการค้นเป็นประจำอยู่นั้น
น่าจะถือว่า เป็นการค้นในที่รื้อฐานมิใช่สาธารณสถาน เพราะรถยนต์นั่งเป็นรถส่วนตัวซึ่งมิใช่ใครๆ จะเข้าไปได้ อันทำให้ได้ความเป็นที่สาธารณสถาน"^(๓๑)

^(๓๑)วินัย ตูวิเชียร. "การค้าในที่รื้อฐาน" ใน กฎหมายวิธีสันัญัติ 3 หน่วยที่ 3.

กรป.กลาง บก.ทหารสูงสุด ได้ให้คำอธิบายการค้นที่รโหฐานไว้ในนิตยสารพัฒนาการเคลื่อนที่ ไว้ดังนี้

"การเข้าค้นในที่รโหฐาน เช่น เคหสถานบ้านเรือน โรงงาน ร้านค้า รถยนต์นั่งส่วนบุคคล พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะเข้าค้นได้ต้องมี หมายค้น..."^(๓๒)

ธวัชชัย สุวรรณพานิช, (2534 : 30) ซึ่งเป็นอาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการค้นรถยนต์ ไว้ดังนี้

"มีข้อสังเกตว่า การค้นรถยนต์นั้นถือว่าเป็นการค้นในที่รโหฐาน เพราะรถยนต์นั้นเป็นสถานที่ซึ่งประชาชน ไม่มีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้"^(๓๓)

หรือ "...สิ่งอื่นที่ไม่ใช่ตัวบุคคล แม้จะอยู่ในที่สาธารณะสถานก็ค้นไม่ได้ เช่น จะค้นสิ่งของในรถยนต์ เรือเดินทะเล เรือรบ ฯลฯ หรือจะค้นสิ่งของในรถยนต์ เป็นต้น เห็นว่า จะค้นโดยไม่มีหมายค้นนั้นไม่ได้ เพราะไม่ใช่ตัวบุคคลประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง สถานที่ในรถ, เรือดังกล่าวอาจเป็นที่รโหฐานด้วยก็ได้ ซึ่งต้องดำเนินการค้นตามมาตรา 92 แต่ถ้าสิ่งของนั้นเป็นของเล็ก ๆ จนถึงขนาดว่าเป็นส่วนหนึ่งของการค้นตัวบุคคลแล้วน่าจะค้นได้ เช่น ค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะสถานก็มีอำนาจค้นกระเป๋าเดินทางได้ด้วย แต่สำหรับรถยนต์นั้น เห็นว่า เป็นที่รโหฐานก็โดยอาศัยหลักกฎหมายที่ว่า ในรถยนต์ของเอกชนนั้นไม่ใช่สถานที่ซึ่งประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ คำว่า "ที่" นั้นเห็นว่าจะต้องเป็นอสังหาริมทรัพย์เสมอไป อาจเป็นสังหาริมทรัพย์ เช่น เรือรบ หรือรถดาวน์ ดังเช่นฎีกาที่ 2024/2497 สถานที่บนขบวนรถไฟโดยสารไม่ใช่ที่รโหฐานแต่เป็นที่สาธารณะสถาน เป็นต้น กรณีตามตัวอย่าง เมื่อบุคคลใดนั่งอยู่ในรถยนต์ส่วนตัวหรือรถเอกชน

^(๓๒) กรป.กลาง บก.ทหารสูงสุด. "การค้น และ การจับกุม" ใน พัฒนาการเคลื่อนที่, กุมภาพันธ์-พฤษภาคม 2536, หน้า 45

^(๓๓) ธวัชชัย สุวรรณพานิช. "การค้นตัวบุคคล" ใน กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานหลักฐานสำหรับรัฐศาสตร์ หน่วยที่ 6. กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2534, หน้า 30

พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะค้น โดยไม่มีหมายค้นน่าจะไม่ได้เพราะไม่ใช่ที่สาธารณะสถาน ซึ่งตามความรู้สึกแล้วก็ไม่น่าจะเป็นเช่นนั้น"

นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2540 สถาบันพัฒนาข้าราชการตุลาการ กระทรวงยุติธรรมกับปัญหาอาชญากรรมทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน ได้มีการสรุปผลการสัมมนาของที่ประชุมด้วยว่า "รถยนต์ถือเป็นที่รื้อฐาน การค้นของตำรวจจะต้องขอหมายศาล"

แนวทางที่สองเป็นแนวความคิดที่เชื่อว่า รถยนต์นั่งส่วนบุคคลไม่ใช่ที่รื้อฐาน ดังมีผู้ที่มีแนวความคิดสนับสนุนแนวทางนี้ เช่น

พล.ต.อ.สุพาสน์ จีรพันธ์, (2540:13) อดีตรองอธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการค้นรถยนต์ไว้ในหนังสือพิมพ์รายวัน เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2540 ดังนี้

"รถยนต์ไม่ว่า จะเป็นส่วนบุคคลหรือรับจ้างก็ดี ล้วนแต่ไม่ถือเป็นที่รื้อฐานทั้งสิ้น โดยถือว่า รถยนต์คงเป็นเพียงทรัพย์สินของอย่างหนึ่งเช่นเดียวกับกระเป๋าเดินทาง หรือกล่องขนาดใหญ่ที่บุคคลแบกหามาในที่สาธารณะสถานนั่นเอง... หากถือว่า รถยนต์ส่วนบุคคลเป็นที่รื้อฐานแล้ว จะมีผลก่อให้เกิดความยุ่งยากแก่การรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม"

ประดิษฐ์ เอกมณี, (2540:13) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการค้นรถยนต์ไปในแนวทางเดียวกัน โดยได้ให้ความเห็นว่า

"รถยนต์ส่วนบุคคลไม่ถือเป็นที่รื้อฐาน ตำรวจจึงไม่ต้องขอให้ศาลออกหมายค้นแต่อย่างใด ... ในการตรวจค้นรถยนต์ในที่สาธารณะตำรวจสามารถตั้งด่านตรวจได้ตามปกติ เพราะรถยนต์เหมือนกระเป๋าถือใบหนึ่ง..."^(๓๔)

^(๓๔) ทีมข่าวอาชญากรรม. "จับประเด็นอันตราย" ใน ไทยรัฐ. วันอาทิตย์ที่ 19

พล.ต.ต.จรงค์ จุฑานนท์ ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจนครบาล ซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่โดยตรงในการปฏิบัติในการค้น ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการค้นรถยนต์ตามรัฐธรรมนูญใหม่นี้ ไว้ดังนี้

"...การตรวจค้นซึ่งวิธีเดิมคงทำไม่ได้ต้องใช้วิธีตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่กำหนด ที่เป็นห่วงคือเรื่องตรวจค้นรถยนต์ ต้องพิจารณาดูว่าเป็นที่รโหฐานหรือไม่ หากไม่ใช่ความผิดซึ่งหน้าจะกระทำไม่ได้โดยเด็ดขาด ซึ่งจะทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับการชนของทนายวิชาชีพต่างๆ และอาจตั้งด่านตรวจค้นไม่ได้ด้วย..."^(๓๔)

หรือแม้แต่ พล.ต.ต.สุวิชัย ใจหาญ ก็เคยตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับอำนาจการค้นรถยนต์ไว้ด้วย โดยได้กล่าวไว้ในเอกสารคำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่า^(๓๕)

"ปัญหา รถยนต์โดยสารส่วนบุคคลที่วิ่งมาตามถนน และตำรวจตั้งด่านทำการตรวจค้นตัวบุคคลและรถยนต์นั้น โดยไม่มีหมายจะกระทำได้เพียงใด

1. รถยนต์โดยสารส่วนบุคคลจะเป็นที่รโหฐานหรือไม่ ประชาชนไม่มีความชอบธรรมที่จะเข้าไปนั่งของคนอื่นเขาได้ ถ้าเขาไม่ยินยอม
2. การค้นตัวบุคคลซึ่งนั่งอยู่ในรถยนต์ส่วนบุคคล แม้วิ่งมาตามถนนหลวง แต่เขาไม่ลงมาให้ตรวจค้นตัวเขา ตำรวจจะกระทำได้เพียงใด
3. รถยนต์ส่วนบุคคลไม่ใช่สิ่งสาธารณะ แต่เป็นสิ่งสาธารณะ กรณีไม่เข้าตามป.อาญา มาตรา 362 ทั้งไม่ใช่เคสสถาน อาคารเก็บรักษาทรัพย์สินหรือสำนักงานในความครอบครองของผู้อื่น กรณีไม่เข้าตามมาตรา 364 การเปิดประตูรถเข้าไปนั่งในรถยนต์ไม่ผิดฐานบุกรุก
4. รถยนต์แท็กซี่ จะถือเป็นสาธารณสถาน ดังเช่น รถยนต์ประจำทาง หรือขบวนรถไฟได้หรือไม่
5. การที่ตำรวจเรียกให้รถหยุด และให้เปิดกระโปรงท้ายรถยนต์เพื่อตรวจค้นว่าจะมีสิ่งของผิดกฎหมายซ่อนมา โดยรับว่าเป็นการค้นได้โดยอาศัยข้อยกเว้นในมาตรา 92(4) จะได้

^(๓๔) จรงค์ จุฑานนท์. "ข่าวสด", วันพุธที่ 15 ตุลาคม 2540, หน้า 12

^(๓๕) สุวิชัย ใจหาญ. "คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2.

หรือไม่ ถ้าไม่ได้ตำรวจจะมีความผิดต่อเสรีภาพหรือไม่ ถ้าไม่ผิดตามที่กล่าวมาแล้ว จะปรับเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 397 โดยทำให้ผู้อื่นอับอายหรือเดือดร้อนรำคาญได้หรือไม่

6. ถ้าตีความว่ารถยนต์ส่วนบุคคลเป็นที่รื้อฐาน การออกหมายค้นจะกระทำได้อย่างไร ป.วิอาญา ม.60(4) (ค) ในกรณีออกหมายค้นให้ระบุสถานที่ที่จะค้นและชื่อหรือรูปพรรณบุคคล หรือลักษณะสิ่งของที่ต้องการค้น กำหนดวัน เวลาที่จะทำการค้นและชื่อกับตำแหน่งของเจ้าพนักงานผู้กระทำการค้นนั้น ผู้ออกหมายค้นจะรู้ได้อย่างไรว่า รถคันที่ต้องการค้นจะวิ่งผ่านไปทางใด วันเวลาใด ถนนมีตั้งหลายสิบสาย บางทีอาจจะต้องออกหมายค้นไว้ครั้งหลายๆ 10 ฉบับ ในการค้นรายเดียวกัน ประกอบกับรถยนต์ก็วิ่งไปตามถนนมิได้หยุดอยู่กับที่ จะให้สารวัตรซึ่งเป็นตำรวจชั้นผู้ใหญ่ไปทำการตรวจค้นด้วยตนเองก็คงไม่เพียงพอเพราะในท้องที่หนึ่งมีเพียงไม่กี่คนและไม่มีเวลาปฏิบัติงานอย่างอื่น คงจะเป็นปัญหาในทางปฏิบัติอย่างมาก"

การพิจารณาว่า ยานพาหนะเป็นที่รื้อฐานหรือไม่ จะต้องเริ่มพิจารณาจากคำจำกัดความหรือคำนิยามของคำว่า "ที่รื้อฐาน" ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วยซึ่งก็ได้จาก มาตรา 2(13) ที่บัญญัติว่า "ที่รื้อฐาน" หมายความว่าต่าง ๆ ซึ่งมีใช้ที่สาธารณสถานตั้งที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ดังนั้น จึงย้อนกลับไปดูความหมายหรือคำจำกัดความของคำว่า "สาธารณสถาน" ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 1(3) ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า "สาธารณสถาน" หมายความว่า สถานที่ใด ๆ ซึ่งประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ ดังนั้น ความหมายของคำว่า "ที่รื้อฐาน" จึงหมายความว่า ที่ใด ๆ ซึ่งประชาชนไม่มีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ หรือหมายความว่า สถานที่ซึ่งเจ้าของ หรือผู้ครอบครองแสดงเจตนาหวงกันมิให้บุคคลภายนอกเข้าไปการแสดงเจตนาหวงกันนั้นอาจเป็นไปโดยชัดแจ้งหรือปริยายก็ได้^(๓๗) หรือหมายถึง ที่ส่วนบุคคลอื่นได้แสดงถึงเจตนาหวงกันของเจ้าของหรือผู้ปกครอง ซึ่งก็ได้แก่ เคหสถาน สำนักงานในความครอบครองของผู้อื่น อสังหาริมทรัพย์ในความครอบครองโดยปกติสุขของผู้อื่นซึ่งการครอบครองโดยปกติสุขจะเกิดขึ้นต่อเมื่อผู้ครอบครองได้แสดงออกให้เป็นภายนอกกว่าได้มีการหวงกันการเข้าไปของ

^(๓๗) ธวัชชัย สุวรรณพานิช. "การค้นในที่รื้อฐาน" ใน กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพยานหลักฐานสำหรับรัฐศาสตร์ หน่วยที่ 6. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, พ.ศ. 2534, หน้า 21

บุคคลอื่น เช่น ด้วยการล้อมรั้วซึ่งลวดหนาม เป็นต้น^(๓๔)

สถานที่ตามความหมายของสาธารณสถานนั้น มิได้หมายความถึง เฉพาะสถานที่ซึ่งติดตรึงอยู่กับที่ หรือสิ่งสาธารณทรัพย์เท่านั้น สิ่งสาธารณทรัพย์ หรือทรัพย์ที่เคลื่อนที่ได้ก็อยู่ในความหมายของสถานที่ตามความหมายของ "สาธารณสถาน" ด้วยเช่น ห้องพักในเรือเดินทะเล หรือเรือรบ หรือพื้นที่บนขบวนรถไฟโดยสาร ดังฎีกาที่ 2024/2497 "สถานที่บนขบวนรถไฟโดยสาร ไม่ใช่ที่รื้อฐาน แต่เป็นที่สาธารณสถาน" ซึ่งก็แปลความได้ว่า หากเป็นที่บนขบวนรถไฟที่ไม่ใช่ขบวนรถไฟโดยสาร เช่น บนขบวนรถไฟขนส่งสินค้า ตู้กับขบวนรถไฟของเจ้าหน้าที่ประจำขบวนรถไฟ เป็นต้น ก็จะไม่เป็นที่สาธารณสถาน ที่ซึ่ง ไม่เป็นที่สาธารณสถานก็เป็นที่รื้อฐานตามความหมายของ "ที่รื้อฐาน" ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(13)

ดังนั้น แม้ว่าจะเป็นทรัพย์ที่เคลื่อนที่ได้ก็จัดเป็นสถานที่ตามความหมายของ "ที่รื้อฐาน" และ "สาธารณสถาน" ได้เช่นกัน ยานพาหนะบางชนิด เช่น เรือเดินทะเล เรือประมง เรือรบ สถานที่บนขบวนรถไฟ หรือรถยนต์ เป็นต้น ก็จะมีพื้นที่ซึ่งเจ้าของหรือผู้ครอบครองจัดเป็นที่หวงกัน และหวงห้ามไว้เป็นการเฉพาะ ซึ่งบุคคลภายนอกจะเข้าไปโดยไม่ได้รับอนุญาตไม่ได้ เช่น ห้องพักบนเรือโดยสาร หรือเรือท่องเที่ยว บนเรือรบ หรือห้องนักของเจ้าหน้าที่ประจำขบวนรถไฟ พื้นที่บนรถที่จัดทำขึ้นเป็นพิเศษ โดยจัดเป็นที่พักหลับนอนบนรถได้ด้วย เป็นต้น และมีบางพื้นที่ที่จัดให้บุคคลภายนอกหรือประชาชนเข้าไปได้โดยอิสระบ้าง โดยต้องเสียเงินบ้าง เช่น สถานที่บนขบวนรถไฟโดยสาร พื้นที่บนรถโดยสารประจำทาง หรือรถรับจ้าง พื้นที่โล่งบนตาดฟ้าเรือเดินทะเล หรือเรือโดยสาร เป็นต้น เมื่อยานพาหนะเป็นได้ทั้งที่รื้อฐานและสาธารณสถาน จึงต้องมาพิจารณาว่าพื้นที่ส่วนใดของยานพาหนะที่เป็นที่รื้อฐาน และส่วนใดเป็นที่สาธารณสถาน

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, (2541:19) ได้ให้ความหมายของรถยนต์ตามคำนิยามศัพท์ตามที่กฎหมายได้บัญญัติความหมายของที่รื้อฐานและที่สาธารณสถาน ในเรื่องการค้นรถยนต์ ไว้ดังนี้

"สำหรับรถยนต์ หากนำเอานิยามคำศัพท์ของไทยมาปรับใช้อย่างเคร่งครัดก็จะตอบได้ง่ายๆ ว่า รถยนต์นั้นเป็นที่สาธารณสถาน หรือที่รื้อฐานกันแน่ กล่าวคือ

^(๓๔) คณิต ณ นคร. "ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา". พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้วไข

รถยนต์คันใดที่ประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ เช่น รถเมล์ รถไฟ รถสองแถว รถทัวร์ รถแท็กซี่ ฯลฯ ย่อมเป็นที่สาธารณสถาน การค้นในที่ดังกล่าวต้องใช้หลักการค้นในที่สาธารณะมาใช้

แต่หากรถยนต์คันใดที่ประชาชนไม่มีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ ซึ่งก็ได้แก่ รถยนต์ส่วนบุคคล ก็ต้องถือว่ารถยนต์นั้นเป็นที่รโหฐาน หากการจะค้นรถดังกล่าวก็ต้องใช้หลักเกณฑ์ในการค้นที่รโหฐาน"^(๓๔)

ยานพาหนะบางชนิดดังกล่าวมาแล้วนั้นพื้นที่ที่เป็นทั้งบริเวณที่จัดเป็นที่หวงห้ามเฉพาะไม่อนุญาตให้บุคคลทั่วไปเข้าไปโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองเสียก่อน และมีบางพื้นที่ที่ประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ด้วย เช่นนี้แล้ววิธีการค้นยานพาหนะจึงต้องกำหนดให้ชัดเจน

ผู้เขียนเป็นอีกผู้หนึ่งซึ่งอยู่ในฐานะผู้ซึ่งมีหน้าที่ในการปฏิบัติ และมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงเกี่ยวกับการค้นยานพาหนะ ประสงค์ที่จะเห็นความชัดเจนเพื่อผู้ปฏิบัติและผู้ถูกปฏิบัติจะได้ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเพื่อจะได้ถือปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ในความเป็นจริงยานพาหนะทุกชนิด โดยเฉพาะรถยนต์ เป็นสิ่งของที่สามารถเคลื่อนที่ไปไหนมาไหนได้สะดวกและรวดเร็ว ประชาชนส่วนใหญ่จึงได้ใช้รถยนต์ทั้งที่เป็นส่วนบุคคล และรับจ้างเป็นพาหนะในการเดินทาง และก็มีอยู่ไม่น้อยที่ได้มีผู้กระทำความผิดได้ใช้ยานพาหนะ โดยเฉพาะรถยนต์ในการกระทำความผิด และหลบหนีหรือซุกซ่อน และนำพารัษย์ที่ได้มาจากการกระทำความผิด หรือสิ่งของที่ใช้ในการกระทำความผิดหลบหนีไป รัฐจึงต้องให้อำนาจพนักงานของรัฐทำการค้นยานพาหนะได้เพื่อจับบุคคล หรือเพื่อพบและยึดสิ่งของที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาหรือเพื่อดำเนินการระบวงการยุติธรรมต่อไป แต่โดยที่เจตนาของของการออกหมายค้นนั้นก็เพื่อใช้ค้นในสถานที่ หรือบุคคลที่อยู่ในสถานที่ที่จะค้น ซึ่งเป็นสถานที่ซึ่งปักหลักแน่นอนไม่อาจเคลื่อนย้ายได้เท่านั้น แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ยานพาหนะ โดยเฉพาะรถยนต์ส่วนบุคคลซึ่งสามารถเคลื่อนย้ายที่ไปได้เรื่อยๆ ตามแต่ที่เจ้าของหรือผู้ขับขี่จะพาไปนั้น จะต้องถูกเจ้าพนักงานของรัฐทำการตรวจค้นได้โดยไม่มีข้อจำกัด

การที่ยังมีความเห็นไม่ตรงกันที่จะตัดสินว่า ยานพาหนะ โดยเฉพาะรถยนต์เป็นที่รโหฐาน

^(๓๔) ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. "การค้นรถยนต์" ใน ไม่มีพรมแดน . วัฏจักร, 2541,

หรือไม่ ตามความเห็นของผู้มีความรู้ทางด้านกฎหมายและผู้มีหน้าที่ปฏิบัติงานดังกล่าวมาแล้วนั้น ทำให้เห็นว่า หากยัง ไม่มีความชัดเจนเช่นนี้แล้วจะส่งผลให้การปฏิบัติงาน ในการตรวจค้นยานพาหนะของผู้ที่มีหน้าที่ในการลงมือทำการตรวจค้นซึ่งส่วนใหญ่ก็จะ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้น้อย ต้องมาตีความในเรื่องที่รื้อฐานด้วยตนเองต่อไป เช่นนี้อีก ก็จะทำให้เกิดปัญหาความยุ่งยากแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติและประชาชนผู้ที่จะถูกตรวจค้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2.6.1 ความหมายของการค้นยานพาหนะ ดังที่ได้กล่าวถึงความหมายของการค้นไว้แล้วว่า เป็นมาตรการบังคับของรัฐที่กระทำต่อบุคคลหรือผู้ครอบครองสถานที่ เพื่อพบและยึดสิ่งของที่จะนำมาใช้เป็นพยานหลักฐาน ไม่ว่าจะเป็นพยานเอกสาร พยานวัตถุ เป็นของกลางหรือหาสิ่งของที่หาย เพื่อพบและจับบุคคลหรือ เพื่อพบและช่วยเหลือบุคคลซึ่งถูกหน่วงเหนี่ยวหรือกักขัง โดยมีขอบด้วยกฎหมายซึ่งพนักงานของรัฐได้กระทำไปตามอำนาจและหน้าที่ เพื่อความสงบสุขของประชาชน และเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม หรือเพื่อที่จะทราบรายละเอียดข้อเท็จจริงแห่งความผิด เพื่อพิสูจน์ความผิดและเพื่อเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ

ตามความหมายดังกล่าวนี้เป็นความหมายของการค้นโดยทั่วๆ ไป ไม่ว่าจะเป็นการค้นในที่สาธารณะหรือที่รื้อฐาน ซึ่งเมื่อยัง ไม่สามารถที่จะยืนยันได้อย่างชัดเจนว่า ยานพาหนะนั้นเป็นที่รื้อฐาน หรือสามารถค้นได้อย่างที่สาธารณะ การค้นยานพาหนะจึงต้องมีความหมายเช่นเดียวกับการค้นทั่วไป คือ เป็นมาตรการบังคับของรัฐที่จะกระทำต่อบุคคลซึ่งอยู่ในยานพาหนะ หรือผู้ครอบครองยานพาหนะ เพื่อจะเสาะแสวงหาสิ่งของเพื่อจะใช้เป็นพยานหลักฐาน ในคดีอาญา ไม่ว่าจะเป็นพยานเอกสาร พยานวัตถุ เป็นของกลาง หรือสิ่งของที่หาย ซึ่งพนักงานของรัฐได้กระทำไปตามอำนาจและหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบสุขของประชาชนและความสงบเรียบร้อยของสังคม หรือเพื่อจะทราบรายละเอียดข้อเท็จจริงแห่งความผิดหรือพิสูจน์ความผิดตามข้อกล่าวหาและเพื่อเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษหรือเป็นการกระทำเพื่อพบและจับบุคคลซึ่งอยู่ในยานพาหนะ หรือเพื่อช่วยเหลือบุคคลซึ่งถูกหน่วงเหนี่ยวกักขัง โดยมีขอบด้วยกฎหมาย

2.6.2 วัตถุประสงค์ของการค้นยานพาหนะ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่ง ได้ใช้อยู่ไปจนถึงบัดนี้ อาจจำแนกการค้นได้เป็น 2 ประเภท คือ การค้นตัวบุคคล และการค้นสถานที่ โดยที่การค้นตัวบุคคลนั้นเป็นการค้นเพื่อพบสิ่งของที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานแห่งคดี ส่วนการค้นสถานที่นั้นก็ได้แยกออกเป็นการค้นในที่รื้อฐาน และการค้นในที่สาธารณะ โดยที่ยังไม่มีข้อกำหนดหรือบทบัญญัติของกฎหมายใด ได้กล่าวถึงอำนาจการตรวจค้นยานพาหนะไว้เป็นการเฉพาะการศึกษาในเรื่องการค้นยานพาหนะจึงต้องอาศัยเทียบเคียงกับวัตถุประสงค์ของการค้นทั่วไปซึ่งใช้

บังคับอยู่แล้ว

การค้นยานพาหนะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้นรถยนต์นั้น เป็นการค้นเพื่อหาสิ่งของที่จะใช้เป็นยานหลักฐานหรือค้นหาตัวบุคคลอื่นเป็นการแสวงหาเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งของที่ต้องการค้นและอาจรวมถึงวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งยานหลักฐานโดยอาจมีการ รื้อ ถอน ทำลายสิ่งกีดขวางต่าง ๆ เพื่อให้ได้พบในสิ่งที่ต้องการ

เมื่อพิจารณาเหตุแห่งการค้นแล้วจะเห็นว่า การค้นเป็นการแสวงหายานหลักฐานอย่างหนึ่ง เป็นการป้องกันการกระทำความผิดโดยการก่ออาชญากรรมอย่างหนึ่งและเป็นการปราบปรามการก่ออาชญากรรมอีกอย่างหนึ่ง ความสำคัญของการค้นยานพาหนะจึงเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่มีมุ่งเพื่อรักษาผลประโยชน์โดยตรงต่อรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และเป็นประโยชน์โดยตรงต่อประชาชน บางครั้งการค้นอาจให้ประโยชน์ต่อรัฐมากกว่าประชาชนเมื่อเป็นการค้นที่มีความมุ่งหมายเพื่อหาพยานหลักฐาน การค้นเพื่อช่วยเหลือบุคคลผู้ต้องการความช่วยเหลือ หรือค้นเพื่อจับบุคคลผู้กระทำความผิดหรือสงสัยว่าได้กระทำความผิดซึ่งเป็นการค้นที่มีความสำคัญต่อการดำเนินคดีอาญาซึ่งกัลวันแต่เป็นประโยชน์โดยตรงต่อรัฐทั้งสิ้น

ยานพาหนะทุกชนิดสามารถเป็นพาหนะที่นำบุคคลหรืออาชญากรไปในที่ต่าง ๆ และอาจมีการพกพาอาวุธหรือเครื่องมือที่จะใช้ในการกระทำความผิดติดตัวไปได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งยานพาหนะที่เป็นรถยนต์ส่วนบุคคล เมื่อกระทำความผิดแล้วก็สามารถหลบหนีการจับกุมของเจ้าพนักงานตำรวจได้อย่างรวดเร็วอีกด้วย ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ยานพาหนะที่เป็นรถยนต์ส่วนบุคคลนั้น เป็นยานพาหนะที่ประชาชนใช้ในการเดินทางในชีวิตประจำวันเป็นจำนวนมาก และเป็นยานพาหนะที่สามารถเคลื่อนที่ไปมาได้อย่างรวดเร็ว ทำให้บุคคล หรืออาชญากรได้ใช้รถยนต์เป็นยานพาหนะในการกระทำความผิดหรือก่ออาชญากรรมแล้วใช้รถยนต์เป็นพาหนะในการหลบหนี หากเจ้าพนักงานของรัฐไม่มีอำนาจ หรือไม่สามรถทำการค้นรถยนต์เพื่อจับบุคคลผู้กระทำความผิด หรือยึดสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้ทันทั่วทั้งนั้น การป้องกัน หรือปราบปรามอาชญากรรมหรือแม้แต่การแสวงหา หรือรวบรวมพยานหลักฐานในการดำเนินการคดีอาญาก็จะไร้ผล หรือด้อยประสิทธิภาพ

การค้นยานพาหนะนั้นก็มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับกับการค้นทั่วไป คือ เพื่อเป็นการป้องกันการก่อคดีอาชญากรรม เพื่อระงับเหตุมิให้เกิดขึ้น เพื่อค้นหาสิ่งของผิดกฎหมายในขณะที่ยานพาหนะกำลังกระทำความผิดซึ่งหน้าและเพื่อค้นหาพยานหลักฐานที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำขึ้นแล้ว เพื่อนำมาประกอบในการพิจารณาตัดสินคดีในชั้นศาลต่อไป แต่การใช้อำนาจตรวจค้นนั้นก็

ต้องกระทำไปโดยต้องสอดคล้องกันระหว่าง หลักการควบคุมและป้องกันอาชญากรรม (Crime Control Model) และหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (Due Process Model)

การค้นยานพาหนะมีวัตถุประสงค์หลักก็เพื่อพบบุคคลหรือเพื่อพบสิ่งของ เพื่อเป็นหลักฐานในการดำเนินคดี เช่นเดียวกับวัตถุประสงค์ของการค้นสถานที่และการค้นตัวบุคคล แต่เนื่องจากว่ายานพาหนะเป็นสิ่งที่สามารถที่จะเคลื่อนที่ไปหรือพร้อมที่จะเคลื่อนที่อยู่ตลอดเวลา และก็สามารถนำพาส่งของไปในยานพาหนะ เพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือก่อคดีอาชญากรรมได้เป็นอย่างดี ดังนั้น นอกจากจะเป็นการค้นเพื่อพบบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวกับคดีอาญาแล้ว ยังเป็นการค้นเพื่อป้องกันการกระทำความผิดอีกด้วย วัตถุประสงค์ของการค้นยานพาหนะจึงแบ่งได้ 3 ประการ คือ

1. ค้นเพื่อพบบุคคลซึ่งอยู่ในยานพาหนะนั้น มีได้ 4 กรณีด้วยกันคือ

1.1 เป็นการค้นยานพาหนะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพบบุคคลซึ่งกระทำความผิด หรือสงสัยว่า เป็นผู้กระทำความผิด

1.2 เป็นการค้นเพื่อพบและจับบุคคลซึ่งต้องสงสัยว่า จะกระทำความผิด หรือกำลังกระทำความผิดซึ่งหน้าขณะที่อยู่ในยานพาหนะ

1.3 เป็นการค้นเพื่อจับบุคคลซึ่งได้กระทำความผิดมาแล้วและกำลังหลบหนี หรือจะหลบหนีไปโดยใช้ยานพาหนะพาหลบหนี หรือนำยานพาหนะที่ได้มาจากการกระทำความผิดหลบหนี หรือได้กระทำความผิดแล้วและมีการติดตามมาอย่างกระชั้นชิด

1.4 เป็นการค้นที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพบและช่วยเหลือบุคคลซึ่งถูกหน่วงเหนี่ยว หรือกักขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

2. ค้นยานพาหนะเพื่อพบสิ่งของ การค้นยานพาหนะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพบสิ่งของก็มีลักษณะของการค้นและอำนาจเช่นเดียวกันกับการค้นเพื่อพบสิ่งของในที่สาธารณะ หรือการค้นเพื่อพบสิ่งของจากตัวบุคคลในที่สาธารณะสถานที่และที่สาธารณะตามที่บัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ เป็นการค้นเพื่อพบสิ่งของใดๆ ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาได้ โดยรวมทั้งจดหมาย โทรเลข และเอกสารอย่างอื่นๆ ด้วย และยังเป็นการค้นเพื่อพบสิ่งของที่หายด้วย เป็นต้น โดยสิ่งของที่ต้องการค้นพบนั้น อาจแยกได้ดังนี้ คือ

2.1 ค้นเพื่อพบสิ่งของที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด เช่น

1) สิ่งของที่จะเป็นพยานหลักฐานประกอบในการสอบสวน ได้ส่วนมูลฟ้องหรือพิจารณา

2) สิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยผิดกฎหมาย หรือมีเหตุอันควร

สงสัยว่า ได้ใช้ หรือตั้งใจจะใช้ในการกระทำความผิด

3) สิ่งของตามคำนิพากษา หรือตามคำสั่งของศาลในกรณีที่จะพบ หรือจะยึด โดยวิธีอื่นไม่ได้แล้ว

4) สิ่งของซึ่งอยู่ในยานพาหนะซึ่งมีความสงสัยตามสมควรว่า เป็นสิ่งของที่ได้ มาโดยกระทำความผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในยานพาหนะนั้นและมีเหตุอันควรเชื่อว่า เนื่องจากการเน้นเข้ากว่า จะเอาหมายค้นมา ได้สิ่งของนั้นอาจจะถูกโยกย้ายเสียก่อน

5) สิ่งของซึ่งอยู่ในความครอบครองของบุคคลซึ่งอยู่ในยานพาหนะซึ่งมีเหตุอัน ควรสงสัยว่า สิ่งของนั้นมีไว้เพื่อจะ ใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่ง ได้มา โดยการกระทำความผิด หรือ มีไว้เป็นความผิด

2.2. เป็นการค้นหาสิ่งของที่หาย

3. ค้นเพื่อเป็นการป้องกันการกระทำความผิด ในปัจจุบันการคมนาคมมีความสะดวก และทันสมัย ประชาชนทั่วไปได้อาศัยยานพาหนะทั้งส่วนตัวและที่บริการสาธารณะหรือรับจ้างในการ เดินทาง หรือประกอบธุรกิจอยู่ตลอดเวลา ประชาชนผู้ที่ใช้ยานพาหนะนั้น ก็มีทั้งประชาชนผู้บริสุทธิ์ และอาชญากรหรือมิชฌาชีพปะปนกันอยู่จนเป็นการยากที่จะแยกแยะออกได้ว่า บุคคลใดเป็นผู้บริสุทธิ์ หรือไม่ และยานพาหนะคันใดที่เป็นยานพาหนะที่คนร้ายหรืออาชญากรใช้ หรือจะใช้ในการกระทำความผิด เพราะเหตุที่ยังไม่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น แต่หากจะต้องรอให้มีการกระทำความผิด เกิดขึ้นเสียก่อนจึงค่อยมาสืบสวน สอบสวนหาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษในภายหลัง ซึ่งใน กรณีเช่นนี้ แม้เมื่อมีการกระทำความผิดแล้วสามารถติดตามจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ได้ก็ตาม ความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วจากการกระทำความผิดของผู้ถูกจับก็ไม่สามารถที่จะ เยียวยาหรือ รักษาให้กลับอยู่ในสภาพเดียวกับก่อนเกิดเหตุได้ ทำให้เกิดความเสียหาย หรือกระทบกระเทือนต่อ ความสงบสุขของประชาชนและความสงบเรียบร้อยของสังคม จึงต้องมีการตรวจค้นยานพาหนะที่มี ความสงสัยตามสมควรว่าจะ เป็นพาหนะที่คนร้ายจะใช้ หรือได้ใช้ในการกระทำความผิดเพื่อป้องกัน มิให้คนร้ายได้กระทำความผิดขึ้นมาได้ เช่น การตั้งด่านตรวจค้นรถยนต์ที่ขับ ไปมาบนถนนหลวง เพื่อ ป้องกันการเกิดอาชญากรรม หรือการลักลอบขนส่งของผิดกฎหมาย หรือการตรวจค้นเรือประมง เพื่อค้นหาอาวุธอันเป็นการป้องกันการกระทำความผิดในลักษณะของ โจรสลัด เป็นต้น

2.6.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการค้นยานพาหนะกับการสืบสวนสอบสวน ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติให้ความหมายของการสืบสวนไว้ใน มาตรา 2(10) ว่า "การสืบสวน" หมายความว่า การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือ

ตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเพื่อจะทราบรายละเอียดแห่งความผิด

และนอกจากนี้ มาตรา 17 ยังได้บัญญัติไว้ด้วยว่า "พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาได้"

จึงเป็นอำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่จะทำการสืบสวนเพื่อเสาะแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเพื่อจะทราบรายละเอียดแห่งความผิดคดีอาญา

คำว่า "คดีอาญา" หมายถึง คดีอันเป็นความผิดต่อกฎหมายที่มีโทษทางอาญาทุกลักษณะความผิด ซึ่งก็อาจจำแนกคดีอาญาออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ได้แก่

1. คดีอาญาทุกประเภท เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งตามกฎหมายได้ให้อำนาจและหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน มีหน้าที่จับกุม หรือปราบปรามผู้กระทำความผิดตามกฎหมายที่มีโทษทางอาญาทุกลักษณะความผิด โดยเจ้าพนักงานดังกล่าวมีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญา ได้ทุกประเภท โดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 17

2. คดีอาญาบางประเภท เป็นอำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐบางประเภท ในการสืบสวน จับกุม หรือปราบปรามผู้กระทำความผิด เช่น พศติ เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต เจ้าพนักงานกรมศุลกากร เจ้าพนักงานกรมเจ้าท่า พนักงานตรวจค้นเข้าเมือง และเจ้าพนักงานอื่นๆ ซึ่งกฎหมายให้ ได้ให้อำนาจทำการเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมายและ มีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาซึ่งตนมีอำนาจตามกฎหมายนั้น

ความสำคัญของการสืบสวน

การสืบสวนคดีอาญา เป็นเครื่องมือของรัฐในการนำมาใช้เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและความสงบสุขของสังคม โดยการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม รวมตลอดถึงการอำนวยความสะดวกให้ประชาชน ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม โดยพนักงานสอบสวนอีกด้วย เพราะอาชญากรรมนำมาซึ่งความสูญเสีย ความเสียหายทั้งแก่ชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของประชาชน และสังคมส่วนรวม และอาจจะส่งผลให้กระทบโดยตรงต่อเสถียรภาพของรัฐบาลอีกด้วย ด้วยเหตุนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521 จึงได้กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยไว้เป็นนโยบายแห่งรัฐตามมาตรา 57 ว่าด้วย รัฐจะต้องรักษา

กฎหมายและความสงบเรียบร้อย เพื่อให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน ในการดำเนินชีวิตโดยปกติสุข...^(๔๐)

ตามคำนิยามของคำว่า "การสืบสวน" ซึ่งหมายความถึง การแสวงหาข้อเท็จจริงและ หลักฐานตั้ง ได้กล่าวมาแล้วนั้น การสอบสวนจะทำให้ทราบรายละเอียดแห่งความผิดในสาระสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ต้องสืบสวนให้พบว่า ได้มีการกระทำความผิดตามกฎหมายเกิดขึ้นจริงหรือไม่
2. ถ้ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริงแล้วเป็นคดีอะไร และ
3. ใครเป็นผู้กระทำความผิดในคดีนั้น^(๔๑)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติให้คำนิยามของคำว่า "การสอบสวน" ไว้ในมาตรา 2(11) ดังนี้ "การสอบสวน" หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐาน และการ ดำเนินการทั้งหลายอันตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งพนักงานสอบสวน ได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัว ผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น หรือมีผู้มาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นก็จะเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องทำการสอบสวนเพื่อรวบรวมพยาน หลักฐานต่างๆ ทุกชนิด เพื่อจะพิสูจน์ให้ได้ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริงหรือไม่ ข้อเท็จจริง เกี่ยวกับคดีอาญานั้นๆ เป็นอย่างไร ใครเป็นผู้กระทำความผิด ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดนั้น ได้กระทำความผิดจริงตามข้อกล่าวหาหรือไม่ เพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษตามกฎหมาย

การสืบสวนจึงกระทำได้ทั้งก่อนและขณะที่มีการสอบสวนคดีอาญา ทั้งนี้เพื่อเป็นเครื่อง ช่วยพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อประกอบสำนวนการสอบสวนความผิดนั้นๆ โดยเมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งทำหน้าที่สืบสวน ได้ทำการสืบสวน หรือสอบสวนจนทราบ หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่า ผู้ต้องสงสัยอาจจะเป็นคนร้ายที่ได้กระทำความผิด

^(๔๐) สง่า ตวงอัมพร. "ความสำคัญของการสืบสวน" ใน เอกสารการสอนชุดกฎหมาย วิธีสบัญญัติ 3 หน่วยที่ 4. กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, พ.ศ.2528, หน้า 240

^(๔๑) ประเสริฐ เมฆมณี. "ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม". กรุงเทพฯ:บพิตการพิมพ์, พ.ศ.2523.

ตามข้อกล่าวหาที่อาจจะเข้าทำการตรวจค้นตัวผู้ต้องสงสัยนั้น หรือบ้านที่พักอาศัยของผู้ต้องสงสัยได้ และหากพบว่า มีสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำความผิด เช่น ทรัพย์สินที่มีลักษณะตรงกับลักษณะของ ทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้ายไปนั้นซุกซ่อนอยู่ หรือสิ่งของที่ใช้ในการกระทำความผิด เช่น อาวุธปืน มีด หมวกไหมพรมที่ใช้คลุมศีรษะขณะกระทำความผิดหรือยานพาหนะที่ใช้ในการกระทำความผิด เป็นต้น เจ้าพนักงานผู้สืบสวนหรือพนักงานสอบสวนก็สามารถแจ้งข้อกล่าวหาและทำการจับกุมตัวผู้ต้องสงสัย นั้นไว้สอบสวนดำเนินคดีตามความผิดที่กระทำได้ทันที การค้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสืบสวนและ สอบสวนจึงต้องนำมาใช้เป็นมาตรการสำคัญสำหรับการสืบสวนเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานแห่งความ ผิดเพื่อใช้ประกอบการดำเนินคดีอาญา ในกรณีที่ไม่สามารถที่จะพบสิ่งของที่จะใช้เป็นพยานหลักฐาน ได้โดยวิธีการอย่างอื่น

การสอบสวน มีประโยชน์ในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดทั่วไปแห่งความผิด กล่าวคือ การสืบสวนช่วยให้การสอบสวนได้พยานหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวกับความผิดอย่างพร้อมมูลและแน่นแฟ้นน่าเชื่อถือเพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความ ผิดในศาลได้และเพื่อให้ศาลลงโทษจำเลยอันเป็นการเพิ่มผลประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปราม อาชญากรรมได้เป็นอย่างดี^(๕๒)

การสืบสวนและสอบสวนอย่างถูกต้องนั้น จะช่วยคุ้มครองและป้องกันสิทธิเสรีภาพของ ประชาชนได้อีกด้วย เพราะป้องกันมิให้เจ้าพนักงานของรัฐตรวจค้นหรือจับกุมบุคคลโดยที่พยานหลักฐานยังไม่เพียงพอที่จะเชื่อได้ว่า เขาควรจะทำเช่นนั้น หรือได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหา หรือไม่ ดังนั้น ก่อนที่จะมีการค้นจำเป็นต้องมีการสืบสวนสอบสวนให้รู้แน่ชัดเสียก่อนว่า มีข้อมูลหรือ หลักฐานถูกต้องแน่นอนตามสมควรหรือไม่ เพื่อจะได้ไม่ต้องเสี่ยงกับการค้นแล้วไม่พบอะไรที่จะใช้ เป็นพยานหลักฐานได้เลย ซึ่งก็อาจจะทำให้ถูกผู้ถูกล่วงละเมิดนั้นฟ้องร้องเรียกค่าเสียหาย หรือ กล่าวหาว่า เจ้าพนักงานของรัฐกลั่นแกล้งประชาชน หรือฟ้องให้ดำเนินคดีอาญากับพนักงานผู้ค้นได้ ผลก็คือ นอกจากการค้นจะไม่ได้พยานหลักฐานใดๆ มาประกอบการดำเนินคดีแล้ว เจ้าพนักงาน ผู้ค้นก็ยังคงอาจจะถูกดำเนินคดีทั้งทางแพ่งและทางอาญาได้ หรืออาจจะถูกสอบสวนลงโทษทางวินัยอีก ส่วนหนึ่งด้วย

^(๕๒) อู่อสาห์ โคมลปานิก. "อำนาจการสืบสวนคดีอาญา" ใน เอกสารการสอนกฎหมาย วิธีสันติวิธี 3 หน่วยที่ 2. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, พ.ศ. 2528, หน้า 64-65

การสืบสวนเป็นการดำเนินการขั้นต้นของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ที่กระทำไป ตามอำนาจหน้าที่เพื่อที่จะเสาะแสวงหา สืบหา หรือค้นหาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงแห่งคดีอาญาที่ เกิดขึ้นและพยานหลักฐานต่างๆ ที่สามารถใช้เป็นหลักฐานในคดีเพื่อให้ทราบถึงข้อเท็จจริงและรายละเอียดแห่งคดีที่เกิดขึ้น หรือแม้ว่าคดีอาญายังไม่เกิดขึ้นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจก็ยังมี อำนาจทำการสืบสวน ได้ภายใต้หลักเกณฑ์ที่ว่า เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ซึ่ง การสืบสวนนั้นถือได้ว่าเป็นเครื่องมือหรือเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวนด้วย กล่าวคือ เมื่อมีการสืบสวน ได้ข้อมูลหรือทราบข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแห่งคดีแล้ว ก็มอบให้พนักงานสอบสวน ทำการรวบรวมประกอบกับพยานหลักฐานอื่นๆ ที่รวบรวมมาได้แล้ว เพื่อจะได้ทราบข้อเท็จจริงแห่ง คดีที่ครบถ้วนหรือสมบูรณ์มากที่สุด เพื่อจะพิสูจน์ความผิด หรือเอาตัวผู้กระทำผิดมาดำเนินคดี

การรวบรวมพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงแห่งคดีอาญา สามารถสืบหาหรือค้นหาได้จาก แหล่งข้อมูลทุกแห่ง ไม่ว่าจะเป็นที่รโหฐาน เช่น อาคาร บ้านเรือน ที่พักอาศัย หรือในตัวของบุคคลทั่วไป และไม่ว่าวันแม้แต่ในยานพาหนะหากในที่ดังกล่าวนั้นมีสิ่งของ บุคคล หรือพยานหลักฐานอื่นที่สามารถ ใช้เป็นพยานหลักฐานแห่งคดีได้ เช่น เมื่อมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับคดีฆาตกรรมเกิดขึ้นและ พนักงานสอบสวน ได้สืบสวนสอบสวนจากพยานบุคคลทราบว่า คนร้ายได้ใช้รถยนต์เก๋ง ยี่ห้อโตโยต้า สีแดง เป็นพาหนะในการกระทำความผิดดังกล่าว และได้ใช้รถยนต์นั้นเป็นพาหนะในการหลบหนีไป โดยที่ไม่ทราบว่า คนร้ายเป็นใคร และเป็นรถยนต์คันหมายเลขทะเบียนเท่าใด และเป็นของใคร แต่เมื่อได้ทราบข้อมูลรายละเอียดแห่งคดี เช่นนี้แล้วก็ต้องทำการสืบสวนต่อไป ซึ่งจะเป็นการสืบสวน หลังจากเกิดเหตุแล้วเพื่อจะทราบถึงรายละเอียดและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวคนร้ายและยานพาหนะ ที่คนร้ายใช้ในการกระทำความผิด และเมื่อสืบสวนจนทราบว่า เป็นรถยนต์คันหมายเลขทะเบียนใด เป็นของใคร และได้ถูกนำเอาไปซุกซ่อนอยู่ที่ไหนแล้วก็ต้องทำการค้นเพื่อหารถยนต์คันดังกล่าว และ เมื่อพบรถยนต์แล้วก็ต้องตรวจค้นรถยนต์ต้องสงสัยนั้นด้วยเพื่อหาพยานหลักฐานที่จะ ใช้พิสูจน์ความ ผิด และเพื่อจะนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ เช่น ค้นหาอาวุธที่คนร้ายใช้ในการกระทำ ความผิด สิ่งของส่วนตัวของผู้ตาย หรือของผู้ต้องสงสัยซึ่งอาจตกอยู่ในรถยนต์ หรือรอยคราบเลือด เส้นผม เส้นขน เป็นต้น ซึ่งเมื่อค้นหาและได้พยานหลักฐานจากรถยนต์ที่ค้นแล้วก็มอบให้พนักงาน สอบสวนเพื่อประกอบการดำเนินคดี เช่น นำเอาคราบเลือด หรือเส้นผม เส้นขน ที่ค้นพบใน รถยนต์ไปพิสูจน์เปรียบเทียบกับของผู้ตายหากตรวจพบว่า เป็นชนิดเดียวกันกับผู้ตายก็สามารถพิสูจน์ หรือยืนยันความผิดได้ว่า รถยนต์คันที่ตรวจค้นนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระทำความผิด ผู้ที่เป็นเจ้าของ หรือผู้ที่ครอบครองหรือผู้ที่ใช้รถยนต์คันที่มีการค้นในช่วง เวลาที่มีการกระทำความผิดน่าจะเป็นผู้

กระทำความผิด หรือมีส่วนรู้เห็น หรือทราบเหตุแห่งการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นด้วย ซึ่งก็จะทำให้การดำเนินคดีอาญาเป็นไปได้โดยสะดวกและครบถ้วน

และเนื่องเพราะในปัจจุบัน รถยนต์เป็นยานพาหนะที่ประชาชนให้ความนิยมและใช้เป็นยานพาหนะในการเดินทางและใช้ในชีวิตประจำวันเป็นอย่างมากและนิยมกันอย่างกว้างขวาง และผู้กระทำความผิด หรืออาชญากรก็ได้หันมานิยมใช้รถยนต์เป็นพาหนะในการประกอบคดีอาชญากรรมด้วย โดยทั้งที่ใช้ในการกระทำความผิด หรือใช้ในการหลบหนี หรือแม้แต่รถยนต์นั้นก็เป็นที่ทรัพย์ที่ได้มาจากการกระทำความผิดได้ด้วย เช่น คนร้ายได้ลักรถยนต์มาและขับหลบหนีไป หรือเป็นรถยนต์ที่มิใช่เป็นความผิด กล่าวคือ เป็นรถยนต์ที่นำเข้ามาในราชอาณาจักรโดยไม่ผ่านขั้นตอนวิธีการตามกฎหมายศุลกากร เป็นต้น รัฐจึงใช้วิธีการสืบสวนทั้งก่อนที่จะเกิดการกระทำความผิดขึ้น คือ เป็นการค้นรถยนต์ในกรณีที่สงสัยว่า จะมีสิ่งของที่จะใช้ในการกระทำความผิดอยู่ในรถยนต์นั้นๆ เป็นต้นว่า มีเครื่องมือที่จะใช้ในการจัดจางเพื่อลักทรัพย์ หรืออาวุธที่จะใช้ในการกระทำความผิดอยู่ในรถ และใช้วิธีการค้นหลังจากที่ได้มีการกระทำความผิดแล้ว คือเป็นการค้นรถยนต์ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่า ในรถยนต์นั้นมีสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำความผิด เช่น ได้พบรถยนต์แล่นมาตามถนนสาธารณะและในรถยนต์มีสิ่งของที่มีลักษณะคล้ายกันกับที่ผู้แจ้งหายหรือแจ้งว่า ได้ถูกโจรกรรมไป หรือในกรณีที่พบรถยนต์แล่นผ่านมาและพบว่า รถยนต์คันนั้นมีลักษณะตรงกันกับที่ได้รับแจ้งว่า ได้ถูกลักไปหรือเป็นรถยนต์ที่ไม่มีใช้ในประเทศไทย เช่นนี้เป็นต้น การค้นในกรณีดังกล่าวแล้วนั้นเป็นการค้นเพื่อเป็นการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษซึ่งก่อนที่จะจับกุมบุคคลหนึ่งบุคคลใดมาดำเนินคดี หรือฟ้องลงโทษนั้น จะต้องทำการสืบสวนและสอบสวนให้ทราบแน่ชัดเสียก่อนว่า เขาได้กระทำความผิดและมียานหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้ว่า เขาได้กระทำความผิดจริง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ปัจจุบันนี้อาชญากรได้นิยมใช้ยานพาหนะ โดยเฉพาะรถยนต์ประกอบในการก่อคดีอาชญากรรมเป็นจำนวนมากและน่าเชื่อว่า จะมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นด้วย ดังนั้นการตรวจค้นยานพาหนะทั้งก่อนและหลังเกิดเหตุจึงมีความสัมพันธ์กับการสืบสวนและการสอบสวนคดีอาญาเป็นอย่างมาก

2.6.4 อำนาจรัฐและสิทธิส่วนบุคคล

ก. อำนาจรัฐ รัฐมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและความสงบสุขของประชาชนโดยรวม โดยมีหน้าที่ทั้งในการป้องกันปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย และเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น รัฐก็มีอำนาจและหน้าที่ที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดนั้นมาลงโทษ

ตามขั้นตอนและวิธีการของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งประกอบไปด้วยหน่วยงานของรัฐและบุคคลกรหลายฝ่ายด้วยกัน คือ ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

รัฐมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยเฉพาะหน้าที่ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม โดยได้มอบหมายให้เป็นหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งหมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ให้รวมทั้ง พัดตี เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง และเจ้าพนักงานอื่นๆ ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับหรือปราบปราม เป็นผู้ทำหน้าที่แทนในนามของรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ สิ่งที่ประชาชนพึงต้องการเสมอมาซึ่งก็ได้แก่ ความสงบสุขที่จะเกิดขึ้น ในสังคมส่วนรวมที่อยู่ด้วยกัน การได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันอย่างยุติธรรมและอันจะต้องพึงมีอย่างยั่งยืนตลอดไปด้วย

การป้องกัน มิให้อาชญากรรมเกิดขึ้น ได้นั้นย่อมดีกว่าที่จะปล่อยให้เกิดขึ้นเสียก่อนแล้ว จึงค่อยระงับปราบปราม เพราะ เมื่อเกิดขึ้นแล้วย่อมทำความเสียหายแก่ประชาชนและรัฐไปแล้ว

การปราบปราม เป็นเพียงการบรรเทาผลร้ายหรือลดความเสียหายลง เพียงบางส่วนเท่านั้น แม้จะได้ผลดีบางรายแต่ความเสียหายก็ได้เกิดขึ้นเสียก่อนแล้ว^(๔๓)

เราจะได้พบกับคำนิยามศัพท์ที่มีปรากฏไว้ในเอกสารของ กรมตำรวจ ไม่ใช่เพียงจะมีการบัญญัติกันเกิดขึ้นเมื่อไม่นานนี้ แต่ได้มีการใช้และปฏิบัติกันมานานแล้วดังเช่น พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชการที่ 5 ซึ่งได้พระราชทานแก่ข้าราชการตำรวจ มีใจความตอนหนึ่งว่า "...การจับผู้ร้ายนั้น ไม่ถือเป็นเรื่องชอบ เป็นแต่นับว่า ผู้นั้น ได้กระทำการครบถ้วนแก่หน้าที่เท่านั้น แต่จะถือเป็นเรื่องชอบเมื่อได้ปกครองป้องกันเหตุร้ายให้ชีวิตและทรัพย์สินสมบัติของข้าแผ่นดินในท้องที่นั้นอยู่เย็นเป็นสุขพอสมควร..." และจากพระบรมราโชวาทที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นว่า ได้อธิบายไว้อย่างแจ่มชัดว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจเราจะต้องมุ่งเน้น ไปที่งานป้องกันให้มากที่สุด เพราะเป็นแนวความคิดเดียวที่จะสามารถป้องกันอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็ อาชญากรรมในรูปแบบใดก็ตาม^(๔๔) ซึ่งก็จะสอดคล้องกับสภาวะจิตของ ไทยบพที่ว่า "กันไว้ดีกว่าแก้" นั้นเอง

^(๔๓) ประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 26 บทที่ 1 ข้อ 1

^(๔๔) สุพินศาล ภักดีนฤนาถ. คำบรรยายวิชาการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม.

นอกจากรัฐจะได้ให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ให้มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมแล้ว ยังได้มอบหมายให้อำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาได้อีกด้วย โดยได้บัญญัติให้อำนาจดังกล่าวไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 17

พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาในสิ่งที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจสืบสวน สอบสวนและป้องกันปราบปรามอาชญากรรมโดยตรง และการใช้อำนาจนั้นมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยตรงและมากที่สุดคือ เจ้าพนักงานตำรวจ และตำรวจจะเป็นองค์กรที่ปฏิบัติการในการใช้อำนาจ และปฏิบัติหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและความสุขของประชาชนอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น ผู้เขียนจึงจะเน้นที่จะศึกษาวิจัยถึงการใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ในส่วนที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจ โดยเฉพาะ

ข. สิทธิส่วนบุคคล การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนนั้นมีมานานแล้ว แต่เดิมนั้นแนวความคิดในเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้นจะเป็นการอ้างขึ้นเพื่อต้องการที่จะจำกัดพระราชอำนาจของกษัตริย์ หรืออำนาจของผู้มีอำนาจปกครองประชาชน กล่าวคือ ในอดีตประชาชนจะแยกกันอยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อนหรือเป็นชุมชนเล็กๆ ต่อมาได้รวมตัวกันจนเกิดเป็นรัฐและมอบอำนาจให้บุคคล หรือกลุ่มบุคคลใช้อำนาจปกครอง และผู้ปกครองเหล่านั้นได้ใช้อำนาจปกครองมากเกินไปจนขอบเขต จึงได้ยกข้ออ้างว่ามนุษยทุกคนควรมีสิทธิซึ่งเป็นสิทธิเฉพาะประจำตัวอยู่ตลอดไป ไม่อาจถูกทำลาย หรือจำกัดได้โดยอำนาจใดๆ และมีการต่อสู้เรียกร้องเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิดังกล่าวโดยผู้อยู่ใต้ปกครองจะเป็นผู้เรียกร้องจากผู้ใช้อำนาจปกครอง

ในราวต้นศตวรรษที่ 18 นักปราชญ์จากหลายสำนักมีแนวความคิดในเรื่อง การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในหลักการที่ว่า "เสรีภาพอันเป็นรากฐานของชีวิตและสิทธิโดยธรรมชาติ(Essential Freedom and Natural Rights)^(๔๔) ของมนุษย์จะต้องได้รับการเคารพจากผู้อื่นและต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐด้วย โดยนักปราชญ์ยังได้ตั้งข้อสังเกตว่า มนุษย์โดยสภาพอันแท้จริงแล้วย่อมเป็นอิสระเมื่อเข้ามาอยู่ในสังคม การจะพัฒนาสังคมทำให้เขาต้องขึ้นกับบุคคลอื่นและเสรีภาพของเขาก็จะถูกจำกัดลงจากเดิม การใช้กฎหมายจึงเป็นทางเดียวที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติของประชาชนให้เท่าเทียมกันได้

^(๔๔) จูดี ธรรมมโนวาณิช."การค้น". วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต,

จากแนวความคิดของนักปราชญ์ดังกล่าวจะทำให้ทราบว่า มนุษย์ได้เห็นความสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เสรีภาพส่วนบุคคลในส่วนที่จะถูกกระทบ หรือถูกลิดรอนโดยอำนาจรัฐผ่านทางเจ้าพนักงานของรัฐตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ สิทธิของพลเมืองที่ได้รับบริการคุ้มครองแบ่งได้ 2 ประการ คือ

1. สิทธิทางการเมือง หรือสิทธิของพลเมือง
2. สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 35 ด้บัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในเคหสถานไว้ โดยได้วางหลักไว้ว่า ผู้ใดจะเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการค้นในเคหสถานนั้นจะกระทำไม่ได้ แต่ในขณะเดียวกันก็ได้บัญญัติข้อยกเว้นการคุ้มครองสิทธิดังกล่าวไว้ด้วย โดยให้เข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือเข้าค้นในเคหสถานนั้นได้ หากเป็นการกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมาย จากบทบัญญัติข้อยกเว้นของรัฐธรรมนูญดังกล่าว เป็นการเปิดโอกาสให้รัฐให้ใช้อำนาจในส่วนที่กระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพในการอยู่อาศัยโดยปกติสุขของบุคคลได้ แต่จะต้องใช้อำนาจให้อยู่ในขอบเขตที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ เช่น อำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในการค้นเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานประกอบการสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้อง และการพิจารณาคดีของศาลเกี่ยวกับคดีอาญา เพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษนั่นเอง

โดยที่ยังไม่เคยมีรัฐธรรมนูญฉบับใด ที่ได้บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของบุคคลซึ่งอยู่ในยานพาหนะไว้โดยตรง จะมีเพียงบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการเดินทางไว้ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 มาตรา 36 เท่านั้น ซึ่งก็จะได้ศึกษาการคุ้มครองสิทธิของบุคคลเมื่ออยู่ในยานพาหนะต่อไป

2.6.5 หลักทั่วไปเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของบุคคลเมื่ออยู่ในยานพาหนะ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 มาตรา 35 ด้บัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในเคหสถานไว้ โดยผู้ใดจะเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการค้นในเคหสถานนั้นจะกระทำไม่ได้ แต่ในขณะเดียวกันก็ได้บัญญัติข้อยกเว้นหลักการคุ้มครองสิทธิดังกล่าวไว้ด้วย โดยให้เข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมจากผู้ครอบครอง หรือการค้นในเคหสถานนั้นก็ได้ หากเป็นการกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งจะเห็นได้ว่า จากข้อยกเว้นดังกล่าวนี้เป็นการเปิดโอกาสให้รัฐได้ใช้อำนาจในส่วนที่มีผลกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพในการอยู่อาศัยโดยปกติสุขของบุคคลได้แต่จะต้องใช้อำนาจให้อยู่ในขอบเขต

ที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ เช่น อำนาจค้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นต้น ซึ่งให้อำนาจเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตรวจค้นเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานประกอบการสอบสวน ได้สวมหมวก และ การพิจารณาคดีของศาลเกี่ยวกับคดีอาญาเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิด มาลงโทษนั่นเอง

และตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 มาตรา 36 ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล ในการเดินทางไว้ โดยได้รับรองสิทธิเสรีภาพในการเดินทางของประชาชนไว้ด้วย รัฐจะจำกัด สิทธิเสรีภาพในการเดินทางของประชาชนไม่ได้

บทที่ 3

การวิเคราะห์ปัญหา

3.1 หลักกฎหมายเกี่ยวกับการค้ายานพาหนะในประเทศไทย

การค้น เป็นมาตรการของรัฐในการแสวงหายานหลักฐานเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีอาญาและ โดยเหตุที่สิ่งที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานนั้นบางกรณีก็ยังไม่เป็นที่ประจักษ์แจ้งว่ามีอยู่จริงหรือไม่ และถ้ามีอยู่จริงจะซุกซ่อนอยู่ในสถานที่ใดหรือในตัวบุคคลผู้ใด ดังนั้น การค้นหายานหลักฐานจึงอาจจำเป็นจะต้องเข้าไปค้นหาในสถานที่ หรือค้นหาจากตัวบุคคลซึ่งจำเป็นต้องทำให้บุคคลที่อยู่อาศัย หรือครอบครองสถานที่นั้น หรือบุคคลที่จะต้องถูกค้น เสี่ยงสิทธิเสรีภาพไปบางส่วน แต่ก็เป็นหน้าที่ของประชาชนที่จะต้องยอมรับและให้ความสะดวกต่อการกระทำของเจ้าพนักงานของรัฐอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในขณะที่เดียวกันรัฐก็มีหน้าที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วย

การค้นยานพาหนะ ก็เป็นอีกมาตรการหนึ่งของรัฐในการแสวงหายานหลักฐานซึ่งถูกซุกซ่อนอยู่ในยานพาหนะ หรือในตัวบุคคลซึ่งอยู่ในยานพาหนะนั้น เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่จะใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินคดีอาญาด้วย การค้นหายานจึงต้องเข้าไปในยานพาหนะหรืออาจต้องค้นตัวบุคคลที่อยู่ในยานพาหนะด้วยทำให้บุคคลที่ถูกค้น หรือผู้ครอบครองรถก็ต้องเสี่ยงสิทธิไปบางส่วน แต่การค้นยานพาหนะนั้นบุคคลผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ที่ครอบครองยานพาหนะนั้น อยู่ในฐานะใด กล่าวคืออาจเป็นเพียงผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิด เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย หรืออาจเป็นผู้บริสุทธิ์ โดยกฎหมายให้ความคุ้มครองต่างกัน จึงต้องศึกษาก่อนว่ากฎหมายให้อำนาจรัฐทำการค้นยานพาหนะ และผู้ที่อยู่ในยานพาหนะไว้ได้อย่างไรบ้าง

เนื่องจากในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้รวมถึงกฎหมายอื่น ก็ยังไม่มีกฎหมายใดบัญญัติหลักกฎหมายเกี่ยวกับการค้นยานพาหนะไว้โดยเฉพาะ แม้ว่าจะได้เคยมีการเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนที่เกี่ยวกับการค้นยานพาหนะมาก่อน โดยได้เสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในมาตรา 93 วรรคสอง มีใจความว่า "ห้ามมิให้ค้นยานพาหนะในที่สาธารณะสถาน เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้นใน เมื่อมีเหตุเพียงพอที่จะออกหมายค้นหรือที่จะจับบุคคลได้" ซึ่งเสนอโดยคณะกรรมการกฤษฎีกา แต่ก็ไม่ผ่านการ

พิจารณาให้เป็นกฎหมาย^(๔๖) เมื่อไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ การจะศึกษาเกี่ยวกับหลักกฎหมายในเรื่อง การค้ำยานพาหนะ จึงต้องเทียบเคียงบทกฎหมายเกี่ยวกับการค้ำที่รื้อฐานค้ำในที่สาธารณะสถาน และการค้ำตัวบุคคลที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน

ในบทนี้ จึงเป็นการศึกษาถึงหลักของกฎหมายเกี่ยวกับการค้ำยานพาหนะ โดยเทียบเคียงกับหลักกฎหมายเกี่ยวกับการค้ำที่มีอยู่แล้ว และก่อนที่จะศึกษาถึงอำนาจการค้ำยานพาหนะนั้น จะได้กล่าวถึงความหมายของยานพาหนะและขอบเขตของยานพาหนะที่จะศึกษาในครั้งนี้อย่างมีความหมายและขอบเขตที่จะศึกษาเพียงใด

ยานพาหนะ ตามพจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ.2530 หมายความว่า เครื่องนำไป และถ้าหากแยกคำว่า ยานพาหนะ ออกเป็น ยาน และ พาหนะ แล้วจะได้ความหมายดังนี้

"ยาน" หมายความว่า เครื่องนำไป, พาหนะต่าง ๆ

"พาหนะ" หมายความว่า เครื่องนำไป, เครื่องขับเคลื่อน สัตว์พาหนะสำหรับ ชี บรรทุก หรือลาก เช่น ม้า โค กระบือ เรียกว่า สัตว์พาหนะ, ยานต่าง ๆ มี รถและเรือ เรียกว่า ยานพาหนะ

ซึ่งจะได้ความหมายของ "ยานพาหนะ"ว่า หมายถึง เครื่องสำหรับชี บรรทุก หรือลาก เช่น เพื่อนำไป เช่น รถ หรือเรือ เป็นต้น

เมื่อไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ความหมายของยานพาหนะว่า จะหมายถึง ยานพาหนะชนิดใดบ้าง และหมายความว่าอย่างไร แต่ก็มีกฎหมายบางฉบับได้บัญญัติให้ความหมายของสิ่งซึ่งจัดว่าเป็นยานพาหนะไว้ เช่น

1. พระราชบัญญัติเรือไทย พ.ศ.2481 ได้มีบทบัญญัติให้คำนิยามความหมายของเรือไว้ใน มาตรา 5

3. พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ.2490 มีบทนิยามไว้ในมาตรา 4

4. พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 ก็ได้ให้คำนิยามก็ได้ให้คำนิยามของเรือ ไว้ด้วยเช่นกัน โดยได้บัญญัติไว้ในมาตรา 2

5. พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ.2522 ได้มีบทนิยามให้ความหมายของรถไว้

^(๔๖) สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. ครั้งที่ 1090-23/2532. วันพุธที่ 28 มิถุนายน 2532, หน้า 8

ในมาตรา 4

6. พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 เป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับรถยนต์โดยเฉพาะ และได้ให้บทนิยามของยานพาหนะจำพวกรถตามลักษณะของการใช้รถไว้ใน มาตรา 4

7. พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 ได้ให้นิยามความหมายของรถตามรูปร่างลักษณะของรถไว้ใน มาตรา 4

8. พระราชบัญญัติล้อเลื่อน พ.ศ.2478 ได้มีบทบัญญัติให้นิยามความหมายของล้อเลื่อนไว้ใน มาตรา 4

9. พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ.2497 ได้มีบทบัญญัติให้นิยามความหมายของยานพาหนะทางอากาศไว้ใน มาตรา 4

10. พระราชบัญญัติเพิ่มอำนาจตำรวจในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางน้ำ พ.ศ.2496 ได้มีบทบัญญัติให้คำนิยามความหมายของคำว่า "ยานพาหนะ" เฉพาะในส่วนของกฎหมายดังกล่าวไว้ ในมาตรา 3

"ยานพาหนะ" ตามความหมายทั่วไป และตามที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติต่างๆ นั้น อาจจะสรุปความหมายของ "ยานพาหนะ" โดยแยกตามวัตถุประสงค์ของการใช้ยานพาหนะได้ดังนี้

1. ใช้เป็นพาหนะสำหรับการเดินทาง
2. ใช้เป็นพาหนะในการขนส่งสินค้าและขนส่งคนโดยสาร
3. ใช้เป็นที่พักอาศัยชั่วคราวในขณะเดินทางหรือระหว่างพักการเดินทาง

และดัง ได้กล่าวยกตัวอย่างมาแล้วข้างต้นนั้นจะเห็นว่า ยานพาหนะที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้มีอยู่มากมายหลายชนิด แต่ละชนิดก็มีความจำเป็นในการใช้ประโยชน์และเป็นเครื่องนำในการเดินทางทั้งสิ้น ซึ่งหากจะศึกษายานพาหนะทุกชนิดก็คงจะไม่ทั่วถึง ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จะขอศึกษาแต่เฉพาะ "ยานพาหนะชนิดรถยนต์นั่งส่วนบุคคล" เท่านั้น เนื่องจากรถยนต์นั่งส่วนบุคคลนั้น เป็นยานพาหนะที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวาง และเป็นยานพาหนะที่ถูกรบกวนสิทธิการครอบครองได้โดยง่ายจากการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่ ส่วนรถยนต์สาธารณะ หรือให้บริการสาธารณะนั้น เป็นที่ที่ประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ จึงถือว่าเป็นสาธารณสถานอยู่แล้ว จึง ไม่มีปัญหาในการตรวจค้นที่จะต้องศึกษาอีกต่อไป

หลักกฎหมายเกี่ยวกับการค้นยานพาหนะนั้น ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ จะมีก็แต่เพียงบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 มาตรา 36 ซึ่งวางหลักเกี่ยวกับสิทธิ์

ในการเดินทางของบุคคลไว้ ดังนี้

"บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทาง...

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้..."

ดังนั้น ในขณะที่บุคคลอยู่ในระหว่างการเดินทาง ไม่ว่าจะเดินทางโดยยานพาหนะชนิดใดก็ตามย่อมได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตรานี้ แต่ถึงแม้ว่าบุคคลที่กำลังเดินทางจะได้รับความคุ้มครองอย่างไรก็ตาม รัฐก็มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการบางอย่างซึ่งต้องล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพในการเดินทางของบุคคลด้วย เช่น การหยุดรถเพื่อที่จะทำการตรวจค้น ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์แห่งความมั่นคงของรัฐ หรือความสงบเรียบร้อยของสังคม หรือเพื่อสวัสดิภาพของประชาชน ด้วยเหตุนี้จึงต้องจำกัดสิทธิของประชาชนในระหว่างการเดินทางลงบางส่วนเพื่อให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ทั้งนี้อาจรวมถึงยานพาหนะประเภทที่ใช้รับส่งสินค้าด้วย ส่วนยานพาหนะที่ใช้เป็นที่พักอาศัยชั่วคราวหรือถาวรในขณะเดินทางหรือในระหว่างพักเดินทาง ให้ถือเป็นที่รโหฐาน การค้นจึงต้องมีหมายค้น

3.1.1 อำนาจค้นเหนือยานพาหนะ ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางด้านคดีอาญานั้น ความมุ่งหมายหลักก็เพื่อต้องการที่จะเอาตัวบุคคลผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามความผิดที่กระทำลง แต่ก่อนที่จะรู้ตัวหรือได้ตัวผู้กระทำความผิด หรือรู้ว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ก็จะต้องผ่านขั้นตอนทางกฎหมายเสียก่อน ได้แก่ ขั้นตอนการสืบสวน สอบสวน จับกุม ฟ้องร้อง และพิจารณาพิพากษาคดีในชั้นศาล การค้นก็เป็นวิธีการแสวงหาพยานหลักฐานอย่างหนึ่งที่อยู่ในขั้นตอนการสืบสวนสอบสวนของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งดำเนินการโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

การสืบสวนเป็นการเสาะแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเพื่อจะทราบรายละเอียดแห่งความผิดจึงต้องมีการค้นเพื่อหาพยานหลักฐานและรายละเอียดแห่งคดีด้วย ส่วนการสอบสวนนั้นก็เป็ขั้นตอนของการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ทั้งหมดทั้งสิ้นที่เกี่วข้องกับคดีที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะพยานหลักฐานต่างๆ เหล่านี้จะตกไปอยู่ที่ไหน ไม่ว่าจะอยู่ในที่รโหฐาน ในตัวบุคคล หรือแม้แต่ในยานพาหนะ เพื่อที่จะได้ทราบถึงข้อเท็จจริงแห่งคดีหรือพิสูจน์ความผิดและจะได้เอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ดังนั้น อำนาจค้นเหนือยานพาหนะซึ่งอยู่ในขั้นตอนการสอบสวนจึงเกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะคือ

ก. การสอบสวนความผิด ได้แก่ การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ และรวมถึงการดำเนินการทั้งหลายอื่นซึ่งเจ้าพนักงานได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่เกิดขึ้น เพื่อให้ทราบแน่

ชัดว่า ได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นจริงหรือไม่ ใครเป็นผู้กระทำความผิดนั้นๆ โดยทำการรวบรวมพยานหลักฐานจากยานพาหนะเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงว่า การเกิดคดีอาญานั้นเกิดมาจากสาเหตุใด ใครเป็นผู้กระทำหรือได้มีการกระทำความผิดในคดีอาญาจริงหรือไม่ ตัวอย่างเช่น

- ได้พบรอยคราบเลือด เส้นผม หรือเส้นขนของมนุษย์ในลักษณะน่าสงสัยในยานพาหนะ แค่นี้ก็อาจทำให้เชื่อว่า อาจจะมีการกระทำความผิดอาญาขึ้นได้ ทำให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ ได้ตรวจพบดังกล่าวนี้มีอำนาจสืบสวนสอบสวน ทั้งนี้ก็เพื่อจะเสาะแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ว่า รอยคราบเลือด เส้นผม หรือเส้นขนนั้นเป็นของผู้ใด เกิดจากสาเหตุอะไร และใครเป็นผู้กระทำ และเป็นการกระทำความผิดอาญาหรือไม่ เนื่องจากเพียงรอยคราบเลือด เส้นผม หรือเส้นขนนั้น มิใช่จะยืนยันได้ว่า จะเกิดจากการกระทำความผิดอาญาเสมอไป เพราะอาจเป็นเพียงการเกิดอุบัติเหตุธรรมดาก็ได้ วิธีการที่จะทราบข้อเท็จจริงดังกล่าวได้นั้น ก็จะต้องมีการสืบสวนเพื่อเสาะแสวงหาพยานหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอำนาจสืบสวนจึงเกิดขึ้น

แต่การสืบสวนหาพยานหลักฐานแห่งคดีนั้น บางครั้งเสาะหาได้โดยง่ายจากที่ในยานพาหนะนั้น แต่ก็มิใช่น้อยที่ไม่สามารถที่จะเสาะหาได้โดยง่าย โดยเฉพาะของผู้กระทำความผิดเองด้วยการซุกซ่อน ปิดบัง อำพราง หรือทำลาย สิ่งของที่จะเป็นพยานหลักฐาน การจะเสาะหาพยานหลักฐานหรือสิ่งของที่จะพิสูจน์การกระทำว่า เป็นความผิดอาญาหรือไม่จึงต้องใช้วิธีการค้นแต่ก็ยังมีปัญหาตามมาอีกว่า แล้วจะค้นหาอะไร ค้นหาที่ไหน เป็นการยากที่จะระบุหรือจะทราบว่า สิ่งของ หรือพยานหลักฐานที่ต้องการนั้นอยู่ที่ไหน จึงต้องนำไปสู่การสันนิษฐาน ทั้งโดยข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงแห่งคดี และเป็นเหตุให้มีการตั้งข้อสงสัยถึงที่อยู่ หรือที่ซุกซ่อนของพยานหลักฐานว่า อาจจะถูกเก็บ หรือถูกซุกซ่อนอยู่ที่ไหนที่นั้น ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ หรือแม้แต่ในยานพาหนะ การค้นหาพยานหลักฐานในกรณีเช่นนี้ จึงเป็นการค้นหาพยานหลักฐานโดยต้องอาศัยเหตุแห่งความสงสัย และเมื่อมีการค้นโดยอาศัยเหตุแห่งความสงสัยแล้ว ก็อาจจะพบ หรือไม่พบสิ่งของที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานก็ได้ หากพบก็ไม่มีปัญหา หากไม่พบสิ่งของใดที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานแห่งคดีได้เลย หรือหากการค้นนั้น มีการรื้อทำลายสิ่งของที่กีดขวางการค้น ทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกค้นหรือสถานที่ที่ถูกค้น หรือยานพาหนะที่ถูกค้น ผู้ค้นอาจมีความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญาได้ รัฐจึงต้องกำหนดขอบเขตเหตุแห่งความสงสัยซึ่งนำไปสู่การค้นไว้ ทั้งในการค้นสถานที่และตัวบุคคล

แต่เนื่องจาก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม ไม่กำหนด

"เหตุแห่งความสงสัย" ที่จะทำให้สามารถตรวจค้นยานพาหนะไว้ จะมีก็เพียงกฎหมายในรูปของพระราชบัญญัติบางฉบับที่ได้กำหนดให้อำนาจพนักงานของรัฐสามารถตรวจค้นยานพาหนะได้ เช่น

พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510

มาตรา 9 นว ในเขตควบคุมแร่ให้ผู้อำนวยการและพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ผู้อำนวยการมอบหมายมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) เข้าไปในสถานที่ใดๆ ในเรือขุดหาแร่ หรือในยานพาหนะที่อยู่ในเขตควบคุมแร่ หรือที่จะเข้ามาในเขตควบคุมแร่เพื่อตรวจค้นได้ตลอดเวลา เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า มีการกระทำความผิด หรือกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้

(2) สั่งเจ้าของ หรือผู้ควบคุม เรือขุดหาแร่ หรือยานพาหนะที่มีเหตุอันควรสงสัยว่า มีการกระทำความผิดหรือจะกระทำความผิดตาม พระราชบัญญัตินี้ ให้หยุดออก หรือนำเรือขุดหาแร่ หรือยานพาหนะไปยังที่หนึ่งใดเพื่อทำการตรวจค้น เรือให้ออกไปจากเขตควบคุมแร่...

พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522

มาตรา 30 ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่า มีการฝ่าฝืน พระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้เจ้าของพาหนะ หรือผู้ควบคุมพาหนะหยุดพาหนะ หรือนำพาหนะไปยังที่ใดที่หนึ่งตามที่จำเป็นเพื่อตรวจ

การสั่งตามวรรคหนึ่ง จะกระทำโดยใช้สัญญาณ หรือวิธีอื่นใดอันเป็นที่เข้าใจกันได้

พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522

มาตรา 142 เจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจ สั่ง ให้ผู้ขับขี่หยุดรถในเมื่อ

(1) รถนั้นมีสภาพไม่ถูกต้องตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 6

(2) มีเหตุอันควรเชื่อว่า ผู้ขับขี่หรือบุคคลในรถนั้น ได้ฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอันเกี่ยวกับรถนั้นๆ

ในกรณีที่ เจ้าพนักงานจราจรมีเหตุอันควรเชื่อว่า ผู้ขับขี่ฝ่าฝืนมาตรา 43(2) (ผู้ขับขี่ขับรถในขณะที่เมาสุราหรือของเมาอย่างอื่น) ให้เจ้าพนักงานจราจรมีอำนาจสั่งให้มีการทดสอบผู้ขับขี่ดังกล่าวว่า มีอาการเมาสุราหรือไม่ ได้

มาตรา 6 ห้ามมิให้ผู้ใดนำรถที่มีสภาพไม่มั่นคงแข็งแรง หรืออาจเกิดอันตราย หรือทำให้เสื่อมเสียสุขภาพอนามัยแก่ผู้ใช้ คนโดยสาร หรือประชาชน มาใช้ในทางเดินรถ

รถที่ใช้ในทางเดินรถ ผู้ขับขี่ต้องจัดให้มีเครื่องยนต์ เครื่องอุปกรณ์ และหรือส่วนควบที่ครบถ้วนตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ กฎหมายว่าด้วยการขนส่ง กฎหมายว่าด้วยล้อเลื่อน กฎหมายว่าด้วยรถลาก หรือกฎหมายว่าด้วยรถจ้างและใช้การได้ดี

พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495

มาตรา 15 ตรี ให้ผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ภาคมีอำนาจ... และให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ภายในเขตภาคด้วย

(3) กระทำ หรือสั่ง หรือมอบหมายให้นายทหารสัญญาบัตรซึ่งมียศตั้งแต่ร้อยตรี เรือตรี หรือเรืออากาศตรีขึ้นไป หรือเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ร้อยตำรวจขึ้นไป หรือพนักงานฝ่ายปกครอง ตั้งแต่เจ้าพนักงานปกครอง 3 ชั้นไป เป็นหัวหน้าทำการตรวจค้นตัวบุคคล ยานพาหนะ เคหสถาน สิ่งปลูกสร้าง หรือสิ่งใดๆ ไม่ว่าเวลาใดๆ เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า จะมีผู้กระทำการอันเป็นคอมมิวนิสต์ก่อความไม่สงบขึ้น

พระราชบัญญัติ เพิ่มอำนาจตำรวจในการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดทางน้ำ พ.ศ. 2496

มาตรา 5 วรรคแรก ในเมื่อมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าจะมีหรือ ได้มีการกระทำผิดเกิดขึ้นในยานพาหนะใด ให้นายตำรวจชั้นสัญญาบัตรในกองตำรวจน้ำ กรมตำรวจ มีอำนาจสั่งห้ามมิให้ผู้ใดซึ่งมิใช่เจ้าพนักงานที่กฎหมายบัญญัติให้มีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับยานพาหนะขึ้นไป หรือนำเรือแพ หรือยานพาหนะชนิดใด เข้าเทียบยานพาหนะนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตในการสั่งห้ามเช่นนั้น จะต้องแจ้งให้ผู้ควบคุมยานพาหนะนั้นทราบด้วย

มาตรา 6 ในการสั่งให้ผู้ควบคุมยานพาหนะหยุดยานพาหนะหรือนำยานพาหนะไปยังที่ใด เพราะมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่า มีการใช้ยานพาหนะนั้นในการกระทำความผิด หรือมีความผิดเกิดขึ้นในยานพาหนะนั้นให้นายตำรวจชั้นสัญญาบัตรในกองตำรวจน้ำ กรมตำรวจ อาจใช้สัญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างตามที่อธิบดีกรมตำรวจกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา และผู้ควบคุมยานพาหนะจะต้องให้ความสะดวกตามสมควรแก่ตำรวจในการขึ้นไปบนยานพาหนะนั้น

พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

มาตรา 25 เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาและตรวจสอบทรัพย์สิน ยึดหรืออายัดทรัพย์สิน ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้กรรมการ อนุกรรมการและเลขาธิการมีอำนาจดังต่อไปนี้...

(3) เข้าไปในเคหสถาน สถานที่ หรือยานพาหนะใดที่มีเหตุอันควรสงสัยว่า มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือมีทรัพย์สินตามมาตรา 22 ซุกซ่อนอยู่ เพื่อทำการตรวจค้น หรือเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ ยึด หรืออายัดทรัพย์สินในเวลากลางวัน ระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า หากไม่ดำเนินการในทันทีทรัพย์สินนั้นจะถูกยกย้ายกักให้มีอำนาจเข้าไปในเวลากลางคืนได้

ในกรณีสืบตาม (3) ประธานกรรมการหรือเลขาธิการจะมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ปฏิบัติแทนแล้วรายงานให้ทราบก็ได้

พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535

มาตรา 23 ให้เจ้าพนักงานทางหลวงมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้...

...(2) เรียกยานพาหนะให้หยุดเพื่อทำการตรวจสอบ ในกรณีที่เชื่อว่า มีการกระทำความผิดเป็นความผิดตาม พระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469

มาตรา 19 พนักงานศุลกากรอาจสั่งให้หยุดรถ เวย์น หรือยานพาหนะอย่างอื่น ๆ และตรวจค้นเพื่อให้ทราบว่า มีของที่ลักลอบหนีศุลกากรหรือไม่ แต่ต้องมีเหตุอันควรสงสัยว่ารถ เวย์น หรือยานพาหนะนั้น ได้ใช้หรือกำลังใช้เนื่องจาก เรือกำปั่นหรือคลังสินค้า หรือโรงเก็บสินค้า หรือที่ขนของขึ้น หรือทำเนียบท่าเรือ หรือทางน้ำ หรือทางผ่านพรมแดน หรือทางรถไฟ ผู้ใดไม่ยอมหรือขัดขวางหรือพยายามจะขัดขวางต่อการตรวจเช่นนั้นท่าน่ามีความผิด

จากกฎหมายที่ได้ยกมาเป็นตัวอย่างนั้นจะเห็นว่า เป็นกฎหมายซึ่งมีลักษณะเฉพาะ และได้บัญญัติให้อำนาจแก่ เจ้าพนักงานของรัฐให้สามารถหยุดยานพาหนะ และมีอำนาจตรวจค้นยานพาหนะได้โดยอาศัยเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ คือ เหตุอันควรสงสัย พฤติการณ์อันควรสงสัย เหตุอันควรเชื่อ กรณีที่เชื่อ แต่ก็ไม่มีบทบัญญัติใดกำหนดว่า พฤติการณ์ หรือการกระทำลักษณะใดบ้างที่ถือว่า เป็นเหตุอันควรสงสัย พฤติการณ์อันควรสงสัย เหตุอันควรเชื่อ กรณีที่เชื่อ การใช้

อำนาจหยุดยานพาหนะ หรือทำการตรวจค้นยานพาหนะของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เป็นการกระทำที่อยู่ในดุลยพินิจของเจ้าพนักงานผู้ค้น เป็นสำคัญ

และเมื่อมาพิจารณาจากบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ได้กำหนดให้อำนาจแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจสามารถทำการตรวจค้นในที่รโหฐานได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นไว้ตามมาตรา 92(4) โดยกำหนดไว้ว่า เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่า สิ่งของที่ได้มาโดยกระทำความผิดได้ซ่อน หรืออยู่ในที่รโหฐาน ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่า เนื่องจากการนานเนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้ายเสียก่อน และนอกจากนี้ก็ยังบัญญัติกำหนดให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ทำการค้นตัวบุคคลได้โดยอาศัยเพียง เหตุแห่งความสงสัยในมาตรา 93 ว่า ห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลใดในที่ สาธารณสถาน เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้นใน เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลนั้นมีสิ่งของ ในความครอบครองเพื่อใช้ในการกระทำความผิดหรือซึ่ง ได้มาโดยการกระทำความผิดหรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด และตามมาตรา 100 วรรคสอง ถ้ามี เหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลนั้นได้เอาสิ่งของที่ต้องการพบซ่อนอยู่ในร่างกาย เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจค้นตัวผู้นั้น ได้ตั้งบัญญัติไว้ตามมาตรา 85

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ได้กล่าวถึงเหตุที่จะทำให้นักงงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจทำการตรวจค้นยานพาหนะไว้ และดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ยานพาหนะโดยเฉพาะอย่างยิ่งยานพาหนะชนิดรถยนต์นั่งส่วนบุคคลนั้น ยังมีปัญหาข้อถกเถียงกันมากกว่า ถือเป็นที่รโหฐานหรือไม่ จึงต้องศึกษาอำนาจค้นเหนือยานพาหนะโดยเปรียบเทียบเอา กับอำนาจค้นเหนือที่รโหฐานและอำนาจค้นเหนือบุคคลในที่สาธารณสถานมาประกอบกัน ซึ่งก็จะพบว่ากฎหมายให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจสามารถตรวจค้นในที่รโหฐาน โดยไม่ต้องมีหมายค้น และตรวจค้นตัวบุคคลทั้งในที่รโหฐานและที่สาธารณสถานโดยอาศัยเพียง "เหตุอันควรสงสัย" เท่านั้น และการค้นโดยอาศัยเหตุอันควรสงสัยนี้ก็เพื่อที่จะพบและยึดสิ่งของที่ใช้ในการกระทำความผิด เพื่อใช้ในการกระทำความผิด ซึ่ง ได้มาโดยการกระทำความผิด หรือซึ่งมีไว้เป็นความผิดซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐาน เพื่อจะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องโทษ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ สามารถทำการตรวจค้น เพื่อแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานจากในที่รโหฐาน และจากที่ตัวบุคคลไว้อย่างชัดเจน โดยที่ไม่มีบทบัญญัติมาตราใดกำหนดให้อำนาจการตรวจค้นยานพาหนะ เพื่อแสวงหาพยานหลักฐานไว้ด้วย แต่ขณะเดียวกันก็ไม่มีบทบัญญัติมาตราใดห้ามมิให้ทำการตรวจค้นไว้ จะมีก็ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มาตรา 36 ซึ่งบัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการ

เดินทางไว้ โดยห้ามจำกัดเสรีภาพในการเดินทางของบุคคลไว้แต่ก็ไม่ได้ห้ามเสียทุกกรณี กล่าวคือ หากเป็นการกระทำที่เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย หรือสวัสดิภาพของประชาชนแล้วก็สามารถทำได้

การกระทำของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ อันล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลหรือเป็นการรบกวนสิทธิการครอบครองของบุคคลซึ่งเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองยานพาหนะ โดยการตรวจค้นนั้นเป็นการกระทำเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานจากยานพาหนะ เพื่อให้ได้พยานหลักฐานแห่งคดีอาญาที่เกิดขึ้นให้ครบถ้วนสมบูรณ์เพื่อความยุติธรรมแก่คู่กรณี คู่ความหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ในคดีอาญาเพื่อเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมหรือความสงบสุขของประชาชน อำนาจค้นเหนือยานพาหนะของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจึงมีได้เพียงเพื่อความจำเป็นในการรักษาความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยของสังคม หรือความสงบสุขของประชาชน

ข. การสอบสวนตัวผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิด เป็นการสอบสวนกรณีที่ได้มีการจับกุมตัวบุคคลผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดอาญาไว้ได้แล้ว หรือผู้นั้นอาจเข้ามาขอตัวต่อตำรวจเองก็ได้ ซึ่งการสอบสวนในกรณีนี้ก็ยังมีความจำเป็นที่จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานต่อไปอีก ดังนั้นจึงต้องมีการค้นเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยนั้น

การค้นยานพาหนะมีวัตถุประสงค์หลักก็เพื่อต้องการพบบุคคล สิ่งของ หรือเพื่อป้องกันการกระทำความผิด อำนาจค้นเหนือยานพาหนะจึงเป็นการกำหนดให้อำนาจแก่ เจ้าพนักงานของรัฐให้อำนาจทำการตรวจค้นยานพาหนะเพื่อพบบุคคลซึ่งต้องหาว่า ได้กระทำความผิด สงสัยว่าได้กระทำความผิด หรือบุคคลซึ่งต้องถูกหน่วงเหนี่ยวหรือกักขัง โดยมีขอบด้วยกฎหมาย หรือค้นเพื่อพบสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือสิ่งของที่หาย เช่น ค้นหาสิ่งของที่จะเป็นพยานหลักฐานประกอบการสอบสวน ได้ส่วนมูลฟ้อง หรือพิจารณา สิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด ได้มาโดยผิดกฎหมาย ได้ใช้ หรือตั้งใจจะใช้ในการกระทำความผิด และนอกจากนี้การค้นยานพาหนะยังมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการกระทำความผิด หรือการก่อคดีอาชญากรรมอีกด้วย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายหลักที่บัญญัติถึงวิธีสำนึกผิดไว้แล้ว ยังไม่ได้บัญญัติหลักปฏิบัติหรือวิธีการปฏิบัติในเรื่องอำนาจการตรวจค้นยานพาหนะไว้

อำนาจค้นเหนือยานพาหนะ เป็นอำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐที่จะกระทำได้ใน

3 ลักษณะ คือ

1. เป็นการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของรัฐให้สามารถทำการตรวจค้นยานพาหนะได้ เพื่อจะให้เจ้าพนักงานของรัฐใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาพยานหลักฐาน ประกอบการสอบสวน

ดำเนินคดี ได้สวมมุลฟ้องหรือพิจารณาคดี

2. ให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐให้สามารถค้นยานพาหนะได้เพื่อให้เจ้าพนักงานของรัฐใช้เป็นเครื่องมือในการจับกุมตัวบุคคลซึ่งได้กระทำความผิด หรือจะกระทำความผิด และช่วยเหลือบุคคลซึ่งถูกทวงหนี้หรือกักขัง โดยมีขอบด้วยกฎหมาย

3. ให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐสามารถค้นยานพาหนะเพื่อเป็นการป้องกันการก่อคดีอาชญากรรม เพื่อให้เจ้าพนักงานของรัฐใช้เป็นเครื่องมือในการรักษาความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน

อำนาจการค้นเหนี่ยวยานพาหนะทั้ง 3 ลักษณะดังกล่าวนี้ จะเห็นว่า การค้นเพื่อป้องกันการก่อคดีอาชญากรรมมีความจำเป็น และมีความสำคัญต่อความมั่นคงของรัฐและการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นอย่างมาก โดยถ้าหากว่า การป้องกันการเกิดคดีอาชญากรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและ ได้ผลสูงสุดแล้วคดีอาชญากรรมย่อมจะไม่เกิดขึ้นหรือมีโอกาสดังกล่าวเกิดขึ้นได้น้อยมากแต่ถ้าหากปล่อยให้เจ้าพนักงานของรัฐใช้อำนาจตรวจค้นเหนี่ยวยานพาหนะได้โดยไม่มีมาตรการใดๆ มาควบคุมแล้ว ก็อาจจะเป็นการสร้างความเดือดร้อนต่อประชาชนผู้บริโภคได้

การค้นยานพาหนะนั้นเกิดได้ 2 สถานที่ คือ

1). อำนาจค้นเหนี่ยวยานพาหนะที่อยู่ในที่สาธารณะ การใช้อำนาจตรวจค้นยานพาหนะซึ่งอยู่ในที่สาธารณะนั้น จะต้องคำนึงถึงอำนาจตรวจค้นในที่สาธารณะด้วยว่า เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจตรวจค้น ในที่ ที่สาธารณะที่ยานพาหนะที่จะถูกค้นอยู่หรือไม่ หากมีอำนาจตรวจค้นในที่ ที่สาธารณะที่ยานพาหนะที่จะค้นนั้นอยู่ได้แล้ว ก็ย่อมมีอำนาจตรวจค้นยานพาหนะที่อยู่ในที่ ที่สาธารณะนั้น ได้ด้วย โดยถือเสมือนหนึ่งว่า ยานพาหนะนั้นเป็นส่วนควบของที่ที่สาธารณะนั้นๆ ในทางกลับกันหากเจ้าพนักงานผู้จะค้นจะทำการตรวจค้นยานพาหนะซึ่งอยู่ในที่ ที่สาธารณะโดยไม่มีอำนาจตรวจค้นในที่ ที่สาธารณะด้วยนั้น คงจะไม่ได้

2). อำนาจค้นเหนี่ยวยานพาหนะซึ่งอยู่ในที่สาธารณสถาน ยานพาหนะที่ประชาชนใช้ อยู่ในที่สาธารณสถาน ในปัจจุบันนี้มีเป็นจำนวนมาก ซึ่งรวมทั้งประชาชนผู้บริโภคและอาชญากร ซึ่งก็เป็นการยากที่จะชี้ชัด ได้โดยง่ายว่า ยานพาหนะใดเป็นยานพาหนะที่คนร้าย ใช้ในการกระทำความผิดหรือยานพาหนะ ใดมีสิ่งของที่ เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทำให้การตรวจค้นยานพาหนะนั้นยากที่จะกำหนดแน่ชัดตายตัวได้ว่าจะต้องทำการตรวจค้นยานพาหนะใด ที่ไหน เวลาใด การตรวจค้นจึงต้องทำการตรวจค้นแบบ ไม่เจาะจง ซึ่งแน่นอนต้องกระทบกระเทือนถึงสิทธิเสรีภาพในการเดินทางและสิทธิเสรีภาพส่วนตัวของบุคคล ได้แก่ เพื่อเป็นการรักษาความมั่นคงของรัฐและความ

สงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชนเอง ประชาชนจึงมีหน้าที่ที่จะต้องยอมรับสิทธิของตนที่จะต้องถูกรบกวนด้วย

3.1.2 อำนาจค้นเหนือบุคคลที่อยู่ในยานพาหนะ ในตัวบุคคลไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม อาจจะมีสิ่งของที่เป็นของกลาง หรืออาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีอาญาได้ การแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด จะต้องแสวงหาสิ่งของ หรือพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะทำได้เพื่อที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานประกอบการสอบสวน ได้ส่วนมูลฟ้องหรือพิจารณาสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานดังกล่าวนั้นนอกจากจะถูกเก็บรักษา หรือชุกซ่อนไว้ในสถานที่ต่างๆ แล้ว ก็ยังอาจถูกเก็บรักษาหรือถูกชุกซ่อนอยู่ในตัวบุคคลทั้งที่เป็นผู้กระทำความผิดเองหรือบุคคลอื่นก็ได้หากรัฐไม่สร้างกฎหมายให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐให้สามารถเสาะแสวงหาและยึดสิ่งของหรือพยานหลักฐานจากตัวบุคคลทั่วไป และรวมทั้งจากตัวบุคคลที่อยู่ในยานพาหนะได้แล้วก็จะทำให้สิ่งของดังกล่าวหลุดไปจากกระบวนการพิจารณาดำเนินคดีทำให้รัฐไม่สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีได้อย่างถูกต้องครบถ้วน การรักษาความสงบสุขของประชาชนหรือความสงบเรียบร้อยของสังคมจึงไม่อาจเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์

แต่บุคคลที่ยังมิได้ตกเป็นผู้ต้องหา หรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดย่อมมีฐานะแตกต่างไปจากผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดและจะต้องถูกจับ ดังนั้น อำนาจรัฐที่จะเข้าไปล่วงล้ำสิทธิของบุคคลดังกล่าวจึงต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตที่จำกัด

การค้นหาสิ่งของหรือพยานหลักฐานนั้นมีได้ยุติลง เพียงเพื่อจับกุมตัวผู้กระทำความผิดเท่านั้น แม้ว่าเมื่อจับกุมตัวผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดมาได้แล้วก็ยังมีความจำเป็นที่จะต้องทำการสืบสวนสอบสวนเพื่อค้นหาพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงแห่งคดีต่อไป เพื่อทราบว่าข้อเท็จจริงแห่งคดีเป็นอย่างไร ใครเป็นผู้กระทำความผิดที่แท้จริง และผู้ถูกจับเป็นผู้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ การค้นหาพยานหลักฐานหลังจากมีการจับกุมตัวบุคคลแล้วนั้น ก็อาจจะสามารถค้นหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อพิสูจน์ความผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกจับได้และเพื่อคดีชั้นสู่การพิจารณาสิ่งฟ้องหรือไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ หรือการพิจารณาคดีของศาลก็จะได้นำเอาพยานหลักฐานที่พนักงานของรัฐได้รวบรวมมาได้ทั้งสิ้นนั้น พิจารณาให้ความยุติธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและความสงบเรียบร้อยของสังคม

ตามที่ได้กล่าวถึงหลักกฎหมายใน เรื่อง เกี่ยวกับการค้นมาแล้วนั้น เป็นการกล่าวถึง หลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการค้นเพื่อแสวงหาพยานหลักฐาน หรือสิ่งของที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานแห่งคดีจากบุคคลผู้ต้องสงสัยว่า จะเป็นผู้กระทำความผิดอาญา โดยค้นจากทั้งที่ร ุโฐานและที่สาธารณสถาน

โดยที่ยังไม่ได้กล่าวถึงการค้นหาพยานหลักฐานจากตัวบุคคลผู้ต้องสงสัยซึ่งอยู่ในยานพาหนะ ดังนั้น หลักกฎหมายตามที่ได้อ้างมาข้างต้นจึงสามารถใช้กับการค้นตัวบุคคลผู้ต้องสงสัยว่าจะเป็นผู้กระทำความผิดอาญาซึ่งอยู่ในยานพาหนะได้ แต่วิธีการค้นนั้นจะกระทำได้โดยมีหมายค้นหรือคำสั่งของศาลหรือไม่นั้น เป็นอีกขั้นตอนหนึ่ง

ก. อำนาจค้นเหนือบุคคลที่อยู่ในยานพาหนะในสาธารณสถาน ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า "ห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลใดในที่สาธารณสถาน เว้นแต่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้นในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครอง เพื่อจะใช้ในการกระทำความผิดหรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดหรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด"

อำนาจค้นเหนือตัวบุคคลซึ่งมิใช่เป็นผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดอาญาในที่สาธารณะตามหลัก มาตรา 93 นั้น จะกระทำได้ก็จะต้องมีลักษณะเข้าหลักเกณฑ์แห่งเงื่อนไข 3 ประการด้วยกันคือ

1). พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจตรวจค้นตัวบุคคลในที่สาธารณสถานได้ ประชาชนทั่วไปไม่มีอำนาจที่จะทำการตรวจค้นบุคคลอื่นได้

2). จะต้องเป็นการค้นในที่สาธารณสถานเท่านั้น สาธารณสถานนั้นไม่จำเป็นว่า จะต้องเป็นที่ซึ่งมีไว้เพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์โดยเฉพาะเท่านั้น แต่รวมถึงสถานที่ซึ่งโดยข้อเท็จจริงแล้วได้จัดให้มีไว้เพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ ยิ่งกว่าเพื่อให้เอกชนได้ใช้ประโยชน์ด้วย

3). ต้องเป็นกรณีที่สิ่งของที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลที่จะค้นนั้น โดยต้องมีเหตุอันควรสงสัย 3 ประการด้วยกัน คือ มีเหตุอันควรสงสัยว่าสิ่งของในความครอบครองนั้น

- มีไว้เพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด
- ได้มาโดยการกระทำความผิด
- มีไว้เป็นความผิด

รัฐได้บัญญัติกฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐ สามารถค้นตัวบุคคลซึ่งอยู่ในที่สาธารณสถานได้ตามที่ได้กล่าวมาแล้วโดยไม่ได้กำหนดอำนาจเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการตรวจค้นบุคคลซึ่งอยู่ในยานพาหนะไว้ ในความเป็นจริงแล้วยังมีบุคคลที่อาจจะต้องถูกค้นในที่สาธารณสถานนั้นอีก คือ บุคคลที่อยู่ในยานพาหนะในที่สาธารณสถานและบุคคลดังกล่าวนั้นอาจจะมีพยานหลักฐานอื่นที่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานประกอบการสอบสวน ได้ส่วนมูลฟ้อง หรือพิจารณา

อยู่ในความครอบครองด้วยหรืออาจจะมีสิ่งของที่ได้ใช้ในการกระทำความผิดอยู่ในความครอบครองด้วย หากสิ่งของดังกล่าวนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องนำเข้ามาสู่ขั้นตอน หรือระบบของกระบวนการยุติธรรมด้วย จึงต้องกำหนดขั้นตอนและวิธีการในการดำเนินการของเจ้าพนักงานของรัฐเพื่อเสาะแสวงหาและนำเอาสิ่งของที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อคดีนั้น เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐาน ในคดีนั้นมาเป็นหลักฐานประกอบการดำเนินการดำเนินคดีด้วย

ดัง ได้กล่าวมาแล้วว่า ยานพาหนะชนิดรถยนต์นั่งส่วนบุคคลนั้น เป็นยานพาหนะที่สามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างคล่องตัวและรวดเร็ว การเสาะแสวงหาหรือการค้นหาลึบของจากบุคคลที่อยู่ในยานพาหนะชนิดรถยนต์นั่งส่วนบุคคลนั้น จึงจะต้องกระทำด้วยความรวดเร็วและฉับพลันทันที ไม่เช่นนั้นแล้วบุคคลที่ต้องการค้นหรือสิ่งของที่ต้องการพบก็อาจจะหลบหนีหรือถูกนำหลบหนีไปเสียก่อนได้ แต่ถ้าหากกำหนดให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐสามารถทำการตรวจค้นได้โดยไม่มีข้อจำกัดก็จะทำให้ประชาชนผู้บริสุทธิ์จะต้องถูกล้วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลได้โดยง่าย

อำนาจค้นหาลึบบุคคล ซึ่งอยู่ในยานพาหนะชนิดรถยนต์นั่งส่วนบุคคล ในที่สาธารณะนั้นเกิดขึ้นได้ 2 กรณี ด้วยกันคือ

(1) การตรวจค้นตัวบุคคลที่อยู่ในยานพาหนะชนิดรถยนต์นั่งส่วนบุคคลขณะที่จอดอยู่ในสาธารณะสถาน เช่น เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ได้ตรวจผ่านไปพบเห็นรถยนต์นั่งส่วนบุคคลจอดข่มอยู่ในที่สาธารณะซึ่งเป็นสถานที่เปลี่ยวและบุคคลในรถยนต์นั้นมีลักษณะท่าทางมีพิรุธ น่าสงสัยว่า จะกระทำความผิด หรือมีสิ่งของผิดกฎหมายอยู่ในความครอบครอง เป็นต้น ในกรณีเช่นนี้ เป็นกรณีที่มิใช่เหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลซึ่งอยู่ในรถยนต์นั้นจะกระทำความผิด หรือน่าจะมีสิ่งของในความครอบครองที่เป็นความผิด หรือจะใช้ในการกระทำความผิด ซึ่งเป็นเหตุอันจำเป็นและเป็นเหตุเร่งด่วนที่เจ้าพนักงานผู้ตรวจพบนั้น จะต้องทำการตรวจค้นเสียในทันทีเพื่อเป็นการป้องกันเหตุร้ายที่อาจจะเกิดขึ้นได้

(2) การค้นตัวบุคคลที่อยู่ในยานพาหนะชนิดรถยนต์นั่งส่วนบุคคลในขณะที่รถยนต์นั้นแล่นอยู่ในทางสาธารณะหรือทางส่วนบุคคลที่เจ้าของยินยอมให้ประชาชนได้ใช้ในการจราจรหรือที่เจ้าพนักงานจราจรได้ประกาศให้เป็นทางสาธารณะ กรณีเช่นนี้ เป็นการตรวจค้นโดยไม่จำกัดหรือตรวจค้นแบบสุ่มหา โดยไม่เจาะจง เป็นการตรวจค้นเพื่อป้องกันเหตุร้ายหรือสกัดจับบุคคลซึ่งได้กระทำความผิดมาแล้วและได้ใช้รถยนต์นั่งส่วนบุคคลเป็นพาหนะในการหลบหนี หรืออาจจะกล่าวได้ว่า เป็นการตรวจค้นแบบ "ปิดถนนตรวจค้น" (Road Check) นั้นเอง

การตรวจค้นบุคคลซึ่ง เป็นเพียงผู้ต้องสงสัยว่าจะกระทำความผิดอาญาขณะที่อยู่ในยาน

พาหนะชนิดรถยนต์นั่งส่วนบุคคลในขณะที่อยู่ในสาธารณสถานทั้งสองกรณีดังกล่าวนั้น ก่อนที่จะมีการตรวจค้น จะไม่ทราบว่า ผู้ที่ติดค้นนั้นเป็นใคร อยู่ในรถยนต์คันใด และอยู่ที่ไหน ในขณะที่จะต้องค้น และจะค้นรถยนต์คันใด ส่วนใหญ่จึงเป็นการค้นในลักษณะประสพเหตุซึ่งหน้าหรือเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าการเตรียมการขอหมายค้น หรือขออนุญาตตรวจค้นจึงเป็นเรื่องที่ลำบากและยุ่งยากที่จะกำหนด หรือระบุถึง สถานที่ที่จะค้น ชื่อหรือรูปพรรณของบุคคลที่จะค้น ตลอดจนวันและเวลาที่จะทำการค้นได้ เจ้าพนักงานจึงต้องมีอำนาจค้นเหนือบุคคลที่อยู่ในยานพาหนะในสาธารณสถานได้ เช่นเดียวกับกับอำนาจการตรวจค้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 ประกอบกับมาตรา 93

ข. อำนาจค้นเหนือบุคคลในยานพาหนะที่อยู่ในที่สาธารณะ เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจตรวจค้นในที่สาธารณะแล้ว ก็ย่อมที่จะมีอำนาจตรวจค้นตัวบุคคลที่อยู่ในที่สาธารณะนั้นด้วย และก็ไม่ต้องยกเว้นตัวบุคคลที่อยู่ในยานพาหนะในที่สาธารณะเป็นที่ซึ่งต้องค้นนั้นได้ด้วย คือ

ถ้ามีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลซึ่งอยู่ในที่ซึ่งค้น หรือที่จะถูกค้นจะขัดขวางถึงกับทำให้การค้นไร้ผล เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจเอาตัวผู้นั้นควบคุมไว้ หรือให้อยู่ในความดูแลของเจ้าพนักงาน ในขณะที่ทำการค้นเท่าที่จำเป็น เพื่อมิให้ขัดขวางถึงกับทำให้การค้นนั้นไร้ผล และถ้ามีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลนั้นได้เอาสิ่งของที่ต้องการพบซ่อนไว้ในร่างกายเจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจค้นตัวผู้นั้นได้^(๔๓)

อีกกรณีหนึ่งคือ เจ้าพนักงานผู้จับหรือจับตัวผู้ถูกจับไว้ มีอำนาจค้นตัวผู้ต้องหาและยึดสิ่งของต่างๆ ที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้^(๔๔) เมื่อเจ้าพนักงานทำการจับกุมตัวผู้ต้องหาได้ไม่ว่าจะจับได้ในที่สาธารณสถานหรือในที่สาธารณะก็ตาม เจ้าพนักงานผู้จับกุมนั้นมีอำนาจที่จะทำการตรวจค้นตัวบุคคลได้

เนื่องจากในตัวบุคคลทั้งสองกรณีนี้อาจจะมีสิ่งของหรือพยานหลักฐานที่สามารถที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีได้ รัฐจึงต้องบัญญัติกฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของรัฐให้สามารถค้นตัวบุคคลได้ด้วย

ที่สาธารณะนั้นเป็นที่พักอาศัยของบุคคลซึ่งอาจจะเป็นเจ้าของเองหรือผู้ครอบครองหรืออาจเป็นบริวารหรือผู้พักอาศัยชั่วคราวก็ได้ ดังนั้น การค้นบุคคลในที่สาธารณะ จึงอาจแยกบุคคลออก

(๔๓) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 100

(๔๔) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 วรรคแรก

ได้ 2 ประเภท คือ บุคคลที่เป็นเจ้าบ้าน และบุคคลอื่นซึ่งมิใช่เจ้าบ้าน

มีกฎหมายกำหนดให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐสามารถค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะและในที่รโหฐานไว้อย่างชัดเจน โดยที่ไม่มีบทกฎหมายใดเลยที่กำหนดอำนาจ และขอบเขตการค้นตัวบุคคลในยานพาหนะและการค้นยานพาหนะ โดยเฉพาะรถยนต์ไว้เลย ในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานของรัฐจึงได้ทำการค้นยานพาหนะและบุคคลที่อยู่ในยานพาหนะได้โดยถือเสมือนว่า เป็นการตรวจค้นในที่สาธารณะสถาน จึงมีการใช้อำนาจตามอำเภอใจได้โดยง่าย ไม่มีการควบคุมและตรวจสอบที่ชัดเจน และแน่นอนจึงมีการล่วงละเมิดขอบเขตความเป็นส่วนตัวหรือสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลทั้งที่เจตนาและไม่เจตนาโดยตลอด เช่นนี้แล้วจึงควรที่จะต้องมี การควบคุมและตรวจสอบการใช้ อำนาจค้นยานพาหนะของเจ้าพนักงานของรัฐ ตลอดจนศึกษาขอบเขตอำนาจของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ในการค้นยานพาหนะ โดยเฉพาะรถยนต์ เพื่อให้มีความชัดเจน

3.1.3 ผู้ทำการค้น ตามที่ได้กล่าวถึง อำนาจตรวจค้นยานพาหนะของเจ้าพนักงานตามกฎหมายเฉพาะไว้แล้วในข้อ 3.1.1 แล้วนั้น เห็นได้ว่ากฎหมายได้บัญญัติให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของรัฐไว้ในเรื่องนั้นๆ เป็นการเฉพาะ โดยที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดตัวเจ้าพนักงานของรัฐผู้ที่มีอำนาจตรวจค้นไว้ด้วย แต่เมื่อพิจารณาถึงผู้ที่มีอำนาจตรวจค้นในที่สาธารณะสถานและที่รโหฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วก็จะได้แก่ เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ^(๔๔) และเมื่อพิจารณาจากกฎหมายที่ได้ยกตัวอย่างไว้ในข้อ 3.1.1 นั้น ได้กำหนดตัวพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ที่มีอำนาจตามกฎหมายนั้นๆ ไว้ด้วย เช่น

- พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.2510 พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ที่มีอำนาจ คือ ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่
- พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 พนักงานเจ้าหน้าที่ คือ เจ้าพนักงานซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแต่งตั้งเพื่อปฏิบัติการตามกฎหมายนี้
- พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 เจ้าพนักงานคือ ตำรวจซึ่งปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการจราจร
- พระราชบัญญัติ เพิ่มอำนาจตำรวจในการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดทางน้ำ พ.ศ.2496 เจ้าพนักงานผู้ที่มีอำนาจ คือ นายตำรวจชั้นสัญญาบัตรในกองตำรวจน้ำ

(๔๔) ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92, 93, 94

- พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2534 เจ้าพนักงาน คือ ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามกฎหมายนี้
- พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ.2535 เจ้าพนักงานทางหลวง คือ ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้เป็นเจ้าพนักงานทางหลวงเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายนี้
- พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ คือ พนักงานใดๆ ซึ่งได้แต่งตั้งให้มีหน้าที่เฉพาะการ หรือพนักงานใดๆ ซึ่งกระทำหน้าที่โดยเฉพาะในกิจการตามหน้าที่ของตนตามปกติ

เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายพิเศษเฉพาะดังกล่าวแล้วนั้น จะหมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้มีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับการ จับกุม หรือปราบปรามผู้กระทำความผิดตามกฎหมายที่ตนได้รับมอบอำนาจนั้น ซึ่งก็คือ เป็นเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้เป็นผู้ที่มีอำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมด้วย ดังนั้น เจ้าพนักงานเหล่านี้จึงเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(16)^(๔๐) ด้วย

จึงสรุปได้ว่าผู้มีอำนาจทำการตรวจค้นยานพาหนะ ได้แก่คือ เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตามความหมายดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นั้นเอง

3.1.4 อำนาจของเจ้าพนักงานผู้ทำการตรวจค้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 94 ได้กำหนดอำนาจของเจ้าพนักงานที่ทำการค้นในที่สาธารณะไว้ดังนี้ คือ ให้นักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ทำการค้นในที่สาธารณะสั่งเจ้าของ หรือคนอยู่ในนั้น หรือผู้รักษาสถานที่ซึ่งจะค้นให้ยอมให้เข้าไปโดยมิทวงห้าม อีกทั้งให้ความสะดวกตามสมควรทุกประการในอันที่จะจัดการตามหมาย ทั้งนี้ ให้นักงานผู้นั้นแสดงหมาย หรือถ้าค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายก็ให้แสดงนามและตำแหน่ง

^(๔๐) "พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ" หมายความว่าถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ให้รวมทั้งนักสืบ เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจค้นเข้าเมืองและเจ้าพนักงานอื่นๆ ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมายซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปราม

ถ้าบุคคลดังกล่าวในวรรคต้นมิยอมให้เข้าไป เจ้าพนักงานมีอำนาจใช้กำลังเพื่อเข้าไป ในกรณีจำเป็นจะเปิดหรือทำลายประตูบ้าน ประตูเรือน หน้าต่าง รั้ว หรือสิ่งกีดขวางอย่างอื่น ทำนองเดียวกันนั้นก็ได้

นอกจากนี้ มาตรา 100 ก็ยังได้กำหนดให้อำนาจเจ้าพนักงานผู้ค้นไว้ดีกว่า ถ้ามีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลซึ่งอยู่ในที่ซึ่งค้นหรือจะถูกค้น จะขัดขวางถึงกับทำให้การค้นไร้ผล เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจเอาตัวผู้นั้นควบคุมไว้ หรือให้อยู่ในความดูแลของเจ้าพนักงาน ในขณะที่ทำการค้นเท่าที่จำเป็นเพื่อมิให้ขัดขวางถึงกับทำให้การค้นนั้นไร้ผล ถ้ามีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลนั้นได้เอาสิ่งของที่ต้องการพบซุกซ่อนในร่างกาย เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจค้นตัวผู้นั้นได้ตาม มาตรา 85

กฎหมายได้กำหนดให้อำนาจเจ้าพนักงานผู้ค้น ในกรณีเป็นการเข้าค้นในที่รโหฐานที่จะกระทำต่อเจ้าของหรือผู้ครอบครอง ในขณะนั้นได้ หากว่าเป็นการเข้าตรวจค้นโดยมีอำนาจตามกฎหมาย และเจ้าของหรือผู้ครอบครอง ได้ทราบแล้วแต่ไม่ยินยอมหรือขัดขวางการตรวจค้น เจ้าพนักงานผู้ค้นก็มีอำนาจเปิดสิ่งกีดขวางการจะเข้าตรวจค้นได้ และมีอำนาจเอาตัวผู้ขัดขวางควบคุมไว้ หรือให้อยู่ในความดูแลได้

แม้ว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ได้กำหนดอำนาจของเจ้าพนักงานผู้ค้นยานพาหนะไว้ก็ด้วยตาม แต่ก็ได้วางหลักไว้ว่า หากเป็นการตรวจค้นโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายแล้ว หากมีการขัดขวางหรือมีสิ่งกีดขวาง เจ้าพนักงานผู้ค้นก็มีอำนาจทำลายสิ่งกีดขวางได้ ซึ่งก็ได้แก่ ประตูยานพาหนะ หน้าต่างของยานพาหนะหรือหากเป็นกรณีที่เป็นยานพาหนะชนิดรถยนต์ และได้ถูกขยับเคลื่อนหลบหนีการจับกุมและไม่สามารถที่จะหยุดยั้ง ได้ด้วยวิธีอื่นที่ดีกว่าแล้วก็มีอำนาจที่จะหยุดยั้งการหลบหนีโดยการทำลายล้อของรถได้เท่าที่จำเป็นและหากมีผู้ขัดขวางก็สามารถควบคุมหรือเอาตัวผู้ขัดขวางนั้นไว้ในความดูแลได้

การที่จำเลยตรวจค้นรถโจทก์เป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยชอบ โดยมีพยานบอกจำเลยเห็นว่าเห็นโจทก์หยิบอาวุธปืนสั้นออกมาจากรถจริง โจทก์จึงไม่มีสิทธิยื่นขอวางประตูรถเพื่อมิให้เปิดเข้าไปตรวจค้น ดังนั้น ที่ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า การกรอกข้อความว่า โจทก์ต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานและโจทก์แสดงอาวุธปืนให้ผู้อื่นตกใจกลัว ไม่เป็นความเท็จ การวินิจฉัยชอบแล้ว ฎีกาโจทก์ฟังไม่ขึ้น (ฎีกาที่ 2281/2534 หน้า 17)

3.1.5 เวลาในการค้น ไม่มีบทบัญญัติมาตราใด ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

อาญา ที่กำหนดเวลาในการค้นยานพาหนะไว้ เพียงแต่ได้วางหลักกำหนดเวลาในการค้นที่รโหฐานไว้ ใน มาตรา 96 โดยวางหลักว่า

"การค้นในที่รโหฐานต้องกระทำระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและตก..."

และก็ได้วางหลักกำหนดข้อยกเว้น เพื่อให้สามารถทำการตรวจค้นในเวลากลางคืนได้ไว้ หากเป็นกรณีที่มีความจำเป็นหรือเป็นกรณีฉุกเฉิน โดยกำหนดข้อยกเว้นไว้ดังนี้

"...เมื่อลงมือค้นแต่ในเวลากลางวัน ถ้ายังไม่เสร็จจะค้นต่อไปในเวลากลางคืนก็ได้ ในกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งหรือซึ่งมีกฎหมายอื่นบัญญัติให้ค้นได้เป็นพิเศษจะทำการค้นในเวลากลางคืนก็ได้ และสำหรับการค้นเพื่อจับผู้ร้าย หรือผู้ร้ายสำคัญจะทำในเวลากลางคืนก็ได้ แต่ต้องมีอนุญาตพิเศษจากอธิบดีกรมตำรวจ หรือข้าหลวงประจำจังหวัดนั้น..."

การเข้าตรวจค้นในเคหสถานนั้นถือว่าการเข้าไปรบกวนการอยู่อาศัยหรือการครอบครองเคหสถานโดยปกติสุขของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าตรวจค้นในเวลากลางคืนซึ่งถือว่าเป็นช่วงเวลาในการพักผ่อนของประชาชนโดยแท้ และไม่ต้องการให้มีการรบกวนโดยบุคคลภายนอก กฎหมายจึงไม่อนุญาตให้มีการค้นในเวลากลางคืน เว้นเสียแต่ว่า จะเป็นกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนหรือเป็นกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งซึ่งไม่สามารถที่จะรอให้ถึงเวลากลางวันได้เท่านั้น จึงจะสามารถเข้าทำการตรวจค้นในเวลากลางคืนได้

โดยที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อันเป็นกฎหมายหลักในด้านวิธีสบัญญัติไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการค้นยานพาหนะไว้ เป็นการเฉพาะจึงไม่ได้กำหนดในเรื่องเวลาในการค้นยานพาหนะไว้ด้วย โดยที่ยานพาหนะชนิดรถยนต์นั่งส่วนบุคคลนั้น สามารถเคลื่อนที่ไปได้อย่างรวดเร็ว และสามารถขับเคลื่อนที่ไปได้ตลอดเวลาไม่มีข้อจำกัด การกำหนดขอบเขตเวลาในการตรวจค้นไว้อย่างจำกัดเช่นเดียวกับการตรวจค้นที่รโหฐานนั้นก็อาจจะเป็นปัญหาในทางปฏิบัติได้ เพราะเนื่องจากแม้ว่า จะเป็นในเวลากลางคืนประชาชนก็ยังใช้รถยนต์เป็นพาหนะในการเดินทางอีกเป็นจำนวนมากและก็เป็นช่วงที่อาชญากรได้ใช้ช่วงเวลานี้ออกกระทำความผิดโดยใช้รถยนต์เป็นพาหนะในการกระทำความผิดด้วย กฎหมายบางฉบับจึงได้บัญญัติให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานให้สามารถทำการตรวจค้นยานพาหนะในเวลากลางคืนได้ด้วย เช่น

- พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.2510 มาตรา 9 นว ในเขตควบคุมแร่ให้ผู้อำนวยความสะดวกและพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้อำนวยความสะดวกการมอบหมายมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) เข้าไปในสถานที่ใดๆ ในเรือขุดหาแร่ หรือในยานพาหนะที่อยู่ในเขต

ควบคุมแร่ หรือที่จะเข้ามาในเขตควบคุมแร่เพื่อตรวจค้นได้ทุกเวลา เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า มีการกระทำความผิด หรือกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้

- พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ.2495 มาตรา 15 ตี ให้ผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ภาคมีอำนาจ... และให้มีอำนาจหน้าที่ตั้ง ต่อไปนี้ภายในเขตภาคด้วย

(3) กระทำ หรือสั่ง หรือมอบหมายให้นายทหารสัญญาบัตร ซึ่งมียศตั้งแต่ ร้อยตรี เรือตรี หรือเรืออากาศตรีขึ้นไปหรือเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ร้อยตำรวจขึ้นไปหรือ พนักงานฝ่ายปกครอง ตั้งแต่เจ้าพนักงานปกครอง 3 ขึ้นไป เป็นหัวหน้าทำการตรวจค้นตัวบุคคล ยานพาหนะ เคหสถาน สิ่งปลูกสร้าง หรือสิ่งใด ๆ ไม่ว่าเวลาใด ๆ เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า จะมีผู้กระทำการอันเป็นคอมมิวนิสต์ก่อความไม่สงบขึ้น

- พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2534 มาตรา 25 เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาและตรวจสอบทรัพย์สิน ยึดหรืออายัดทรัพย์สิน ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้กรรมการ อนุกรรมการและเลขาธิการมีอำนาจดังต่อไปนี้...

(3) เข้าไปในเคหสถาน สถานที่ หรือยานพาหนะใดที่มีเหตุอันควรสงสัยว่า มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือมีทรัพย์สินตามมาตรา 22 ซุกซ่อนอยู่ เพื่อทำการ ตรวจค้น หรือเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ ยึด หรืออายัดทรัพย์สินในเวลากลางวันระหว่างพระ อาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า หากไม่ดำเนินการในทันทีทรัพย์สินนั้น จะถูกยกย้ายก็ให้มีอำนาจเข้าไปในเวลากลางคืนได้

ตามหลักกฎหมายดังกล่าวแล้วจะเห็นว่า เวลาในการตรวจค้นยานพาหนะชนิดรถยนต์นั่ง ส่วนบุคคลนั้นอาจจะแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การค้นยานพาหนะชนิดรถยนต์ซึ่งอยู่ในที่โรงฐาน รถยนต์ซึ่งจอดอยู่ในที่โรงฐาน นั้นถือว่า รถยนต์นั้นเป็นส่วนหนึ่ง หรือเป็นส่วนควบของที่โรงฐาน เวลาในการเข้าค้นจึงต้องกระทำ โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 96 กล่าวคือ ต้องทำการค้นในระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและตกเท่านั้น เว้นแต่จะเป็นกรณีที่มีเหตุจำเป็นเร่งด่วน หรือเหตุฉุกเฉินดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 96 นั้น แต่ทั้งนี้การเข้าค้นก็ต้องมีอำนาจเข้าตรวจค้นที่ โรงฐานได้ตามกฎหมายก่อนแล้ว

2. การค้นยานพาหนะชนิดรถยนต์ซึ่งอยู่ในที่สาธารณะ รถยนต์ซึ่งอยู่ในที่สาธารณะ

สถานนั้น เป็นรถยนต์ซึ่งกำลังขับเคลื่อนที่ไปหรือกำลังพร้อมที่จะถูกขับเคลื่อนที่ไปได้ตลอดเวลา การเข้าตรวจค้นจึงต้องกระทำในทันทีหรือโดยเร็วเพราะหากปล่อยไว้นานเน้นเข้าไม่ดำเนินการในทันที สิ่งของหรือบุคคลที่ต้องการพบอาจจะถูกย้าย หรือพาหลบหนีไปเสียก่อน ได้การตรวจค้นรถยนต์ในที่สาธารณะสถานจึงต้องตรวจค้น ได้ทุกเวลา

3.2 วิธีปฏิบัติและมาตรการควบคุมเกี่ยวกับการค้นยานพาหนะในปัจจุบัน

เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มิได้บัญญัติในเรื่องอำนาจและขอบเขตอำนาจในการตรวจค้นยานพาหนะไว้ เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจค้นจึงใช้อำนาจตรวจค้นยานพาหนะ โดยเฉพาะรถยนต์โดยถือเสมือนว่า รถยนต์นั่งส่วนบุคคลเป็นที่สาธารณะสถาน^(๔๑) โดยเฉพาะเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นผู้ที่อำนาจและมีบทบาทสำคัญในการตรวจค้นรถยนต์ ดังนั้น การตรวจค้นรถยนต์นั่งส่วนบุคคลโดยเจ้าพนักงานตำรวจจึงอยู่ในดุลพินิจของเจ้าพนักงานผู้ค้นเองว่าจะค้นรถยนต์คันไหน หรือไม่ โดยอ้างว่า อาศัยเหตุอันควรสงสัยตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 โดยได้ดำเนินการตรวจค้นกันเหมือนกับการค้นบุคคลในที่สาธารณะสถาน โดยอ้างเหตุอันควรสงสัยว่า เป็นยานพาหนะที่ใช้ในการกระทำความผิด เป็นยานพาหนะที่มีไว้ในความครอบครองอันเป็นความผิด หรือรถยนต์ดังกล่าวได้มาจากการกระทำความผิด นอกจากนั้นเหตุสงสัยว่า ยานพาหนะดังกล่าวมีสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด สิ่งของที่ได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาจากการกระทำความผิด หรือเพื่อนบุคคลเพื่อช่วยเหลือ เหตุสงสัยเหล่านี้สามารถที่จะเรียกรถยนต์คันที่ต้องสงสัยให้หยุด และทำการตรวจค้นยานพาหนะ โดยไม่ต้องมีหมายค้น

ในส่วนผู้ใช้อำนาจตรวจค้นก็ได้แก่ เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เป็นผู้ค้น โดยกระทำโดยอ้างอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 โดยที่ประชาชนไม่มีอำนาจตรวจค้น และวิธีปฏิบัติส่วนใหญ่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมักจะกระทำโดยได้เบาะแสของคนร้ายมาก่อนการค้นจึงเป็นการค้นเพื่อหวังผล ส่วนการสุ่มค้น เช่น การตั้งด่านตรวจหรือตั้งจุดสกัดจับชั่วคราวนั้น เป็นการสุ่มค้นเพื่อหวังผลในการป้องปรามการเกิดคดีอาชญากรรม หากพบรถที่มีพริฐก่อก่อให้มีเหตุอันควรสงสัยก็จะทำการตรวจค้นเลย สิ่งนี้ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิ

^(๔๑) กรมตำรวจ. การปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, หนังสือภายใน, ที่ 0606.6/150066 ลงวันที่ 24 ตุลาคม 2540

ของประชาชนตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

มาตรการในควบคุมการใช้อำนาจตรวจค้นยานพาหนะมักจะเป็นการควบคุมตนเองตามสายการบังคับบัญชา หากเกิดความเสียหายผู้ค้นอาจต้องรับผิดชอบเองทั้งทางแพ่ง อาญา หรือวินัย (กรณีเป็นการตรวจค้นโดยทุจริต หรือเกินสมควรแก่เหตุ) แต่มาตรการในการควบคุมตนเองเช่นนี้ก็ยากแก่การตรวจสอบบ่อยครั้งที่เป็นการกระทำเพื่อพวกพ้อง ผู้เกี่ยวข้องที่ได้รับผลกระทบจากการตรวจค้นและได้รับความเสียหายมีส่วนร่วมในการดำเนินการหรือรับทราบได้น้อย ซึ่งก็เป็นการยากที่จะเยียวยาความเสียหายที่ได้รับทั้งทางทรัพย์สินและจิตใจ ส่งผลให้ประชาชนมองเจ้าพนักงานของรัฐไปในทางลบ และไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานของเจ้าพนักงานของรัฐ

3.3 ปัญหาเกี่ยวกับการค้นยานพาหนะ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การใช้อำนาจและการใช้ดุลยพินิจของเจ้าพนักงานของรัฐ ในการตรวจค้นยานพาหนะชนิตรชนยนต์ส่วนบุคคลโดยไม่มีขีดจำกัดส่งผลให้ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินการ ตลอดจนความคิดเห็นที่ขัดแย้งและยังไม่สามารถที่จะสรุปได้ว่า รชนยนต์นั่งส่วนบุคคลเป็นที่ไร้อันตรายหรือไม่ ทำให้บ่อยครั้งที่การตรวจค้นรชนยนต์โดยเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เป็นไปด้วยความยากลำบากจนถึงขั้นมีการฟ้องร้องดำเนินคดีกันถึงขั้นนำสู่การพิจารณาของศาลฎีกา เช่น คดีที่อดีตผู้พิพากษาท่านหนึ่งไม่ยอมให้เจ้าพนักงานตำรวจทำการตรวจค้นรชนยนต์ที่ตนขับไป และได้ขวางไว้ไม่ยอมให้เจ้าพนักงานตำรวจเปิดประตูรถเพื่อตรวจค้นภายในรถ จนทำให้เจ้าพนักงานตำรวจใช้กำลังเข้าตรวจค้นและดำเนินคดีกับอดีตผู้พิพากษาท่านนั้น ฐานต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ (ฎีกาที่ 2281/2534) ซึ่งชี้ให้เห็นได้ว่า ปัญหาเรื่องการค้นรชนยนต์ส่วนบุคคลนั้นเมื่ออยู่และยังคงต้องมีต่อไป และจากตัวอย่างดังกล่าวนี้ผู้ที่มีความเห็นขัดแย้งกันนั้น เป็นการขัดแย้งกันเองระหว่างผู้ใช้กฎหมายกับผู้ใช้กฎหมาย และทั้งยังเป็นเจ้าพนักงานของรัฐที่มีอำนาจและหน้าที่บังคับใช้กฎหมายกับประชาชนอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อได้มีรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 ประกาศให้มีผลบังคับใช้ซึ่งโดยเนื้อหาแห่งบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแล้วจะเห็นว่า มีแนวโน้มในทิศทางคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน มากกว่าการให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐในการควบคุม หรือการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ทำให้ผู้ที่มีความเชื่อหรือมีแนวความคิดว่า รชนยนต์นั่งส่วนบุคคลเป็นที่ไร้อันตราย ไม่ยินยอมให้ทำการตรวจค้นรชนยนต์ที่ตนขับไปนั้น ทำให้เป็นปัญหาในทางปฏิบัติเป็นอย่างมาก ซึ่งปัญหาในการตรวจค้นยานพาหนะที่ชนิตรชนยนต์ที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้มีอยู่ด้วยกัน 2 ลักษณะคือ

1. ปัญหาเกี่ยวกับการคั่นยานพาหนะที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญา

ยานพาหนะที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา หรือยานพาหนะที่คนร้ายใช้ในการกระทำความผิดนั้นส่วนมากจะเป็นรถยนต์ส่วนบุคคล การตรวจค้นต้องกระทำด้วยความรวดเร็วและฉับพลันทันทีเพื่อมุ่งหวังที่จะให้ได้อะไหล่หรือบุคคล ที่ต้องการพบเพื่อยึด หรือช่วยเหลือบุคคลอย่างทันทีทันใด แต่ก็จะมีปัญหาในทางปฏิบัติคือ ผู้ถูกค้นหรือจะถูกค้นชั้นชั้นโดยอ้างข้อกฎหมายที่ยังไม่ชัดเจน และเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติโดยเฉพาะพนักงานตำรวจได้กระทำไปโดยอาศัยความเห็นจากการตีความของกรมตำรวจ อันเป็นความเห็นแต่เพียงฝ่ายเดียวของผู้มีหน้าที่ในการปฏิบัติ ซึ่งก็เคยมีตัวอย่างให้เห็นว่า อาจจะไม่ถูกต้องได้

2. ปัญหาเกี่ยวกับการคั่นยานพาหนะทั่วไป การคั่นยานพาหนะทั่วไปที่เป็นปัญหามากนั้น จะเป็นการตั้งด่านตรวจค้นรถยนต์เพื่อรักษาความปลอดภัย เนื่องจากเป็นกรณีที่ยังไม่ทราบว่า ได้มีหรือจะจะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นหรือไม่ เป็นแต่เพียงการตรวจค้นเพื่อเป็นการป้องกันการกระทำความผิดเท่านั้น จึงเป็นการกระทำที่มีผลกระทบต่อสิทธิส่วนตัวของบุคคลได้มากที่สุด

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มาตรา 35 ที่บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน และบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครอง เคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการตรวจค้นเคหสถาน จะกระทำมิได้ เว้นแต่ โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย มาตรา 36 บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่ โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย หรือสวัสดิภาพของประชาชน การผังเมือง หรือสวัสดิภาพของผู้เยาว์..."

ตามหลักกฎหมายของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจะเห็นว่า การค้น ในที่รโหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุให้ค้นได้โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ ฉะนั้นจึงมีกรณีที่ควรนำมาวิเคราะห์ให้ ได้ข้อยุติว่า รถยนต์หรือยานพาหนะถือเป็นที่รโหฐานหรือไม่ หากถือว่าเป็นที่รโหฐาน การค้นจำเป็นที่จะต้องมีความหมายค้นตามที่กฎหมายบัญญัติ ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจและเป็นผู้ที่ได้ศึกษากฎหมาย ได้มองเห็นปัญหาการตรวจค้นยานพาหนะว่า หากไม่ต้องมีความหมายค้นจะค้นได้หรือไม่ หากค้นไม่ได้ก็จะ เป็นอุปสรรคอย่างยิ่งในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม หรือการแสวงหาพยานหลักฐานจากยานพาหนะ ฉะนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งที่จะหาคำตอบ รวมทั้งการเสนอแนะแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันของไทย

การตรวจค้นยานพาหนะ มีวัตถุประสงค์หลักก็คือ เพื่อพบวัตถุพยานที่ใช้ในการกระทำความผิดมิได้ไว้ในความครอบครอง หรือได้มาจากการกระทำความผิด ฉะนั้นการตรวจค้นยานพาหนะย่อมจะละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครอง เนื่องจากการกระทำที่รบกวนการครอบครองโดยปกติสุขของผู้ครอบครองยานพาหนะนั้น บางครั้งอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อ

ยานพาหนะนั้นๆ ด้วย เมื่อกล่าวถึงการละเมิดสิทธิของบุคคล หากมีกฎหมายบัญญัติให้การค้นต้องมีหมายค้น ย่อมจะทำให้เจ้าพนักงานผู้ค้นต้องเสี่ยงต่อการถูกฟ้องร้องเนื่องมาจากการค้นและอาจจะต้องเสี่ยงต่อการถูกสอบสวนดำเนินคดีทางวินัยอันเนื่องมาจากการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย และนอกจากนี้แม้ว่าจะค้นและได้พยานหลักฐานสำคัญมาประกอบคดี แต่เป็นการได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งเป็นการขัดต่อบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 ศาลก็จะไม่รับฟังเพื่อลงโทษจำเลยได้ แต่เมื่อเรามองอีกด้านหนึ่ง หากเจ้าพนักงานรัฐไม่ทำการตรวจค้นยานพาหนะในทันทีทันใด และได้มีการกระทำความผิดอาญาขึ้น ผลที่เกิดขึ้นย่อมทำให้การป้องกันปราบปรามการกระทำผิดไม่ได้ผล และยิ่งหากปล่อยให้นานเน้นช้าอาจทำให้วัตถุพยานที่ได้จากการกระทำความผิด มีไว้เป็นความผิด หรือได้ใช้ในการกระทำความผิดถูกบดบัง ซ่อนเร้น หรือย้ายถ่ายเทจนยากแก่การที่จะนำมาเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีอาญาได้ หรือบุคคลที่จะต้องช่วยเหลือหรือบุคคลที่ต้องการตัวอาจจะถูกพาหลบหนีไปหรือหลบไปเสียก่อนได้

จากหลักทฤษฎีในเรื่อง Due Process และหลักในเรื่อง Crime Control ที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ตามทฤษฎี Due Process ที่เน้นการให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในเคหสถานและในการเดินทางตามหลักรัฐธรรมนูญ มาตรา 35, 36 ซึ่งจะเห็นได้ว่า ประชาชนมีสิทธิอย่างเต็มที่ แต่เมื่อเราพิจารณาถึงการควบคุมอาชญากรรมให้ได้ผลตามหลักทฤษฎี Crime Control แล้วก็จะเห็นว่า ความสำคัญก็ไม่มียิ่งหย่อนไปกว่ากัน การที่จะมีการตรวจกฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของรัฐให้มีความสะดวกในการตรวจค้นจับกุมก็เป็นสิ่งสำคัญแม้ว่าจะทำให้เป็นการละเมิดสิทธิของประชาชนไปบ้างก็ตาม รัฐก็ควรคำนึงถึงประโยชน์จากการออกกฎหมายเช่นว่านี้ด้วย

ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญในอดีตนั้น เปิดช่องให้การตรวจค้นยานพาหนะกระทำได้เหมือนการค้นบุคคลในที่สาธารณะสถาน ฉะนั้นความระมัดระวังของเจ้าพนักงานรัฐที่มีต่อข้อห้ามของกฎหมายจึงได้มอดข้ามปัญหาไป แต่เมื่อมีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เกิดขึ้น เจ้าพนักงานของรัฐจึงต้องเพิ่มความระมัดระวังในเรื่องนี้เพิ่มขึ้น ความวิตกกังวลต่อความไม่แน่ใจว่า จะทำการตรวจค้นได้เหมือนเดิมอีกหรือไม่ ย่อมส่งผลกระทบต่อจิตใจ และส่งผลไปถึงประสิทธิภาพของการทำงานในฐานะที่เป็นเจ้าพนักงานของรัฐด้วย

จากการศึกษาในเรื่องการค้น พอจะแยกวิธีการค้นได้เป็น 2 แบบ คือ การค้นโดยมีหมายค้นและการค้นโดยไม่มีหมายค้น กล่าวคือ การค้นโดยมีหมายค้น ได้แก่ การในที่รโหฐานหรือเคหสถาน ส่วนการค้นโดยไม่มีหมายค้น คือ การค้นในที่สาธารณะสถาน ตามประมวลกฎหมาย

วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 1(3) ได้ให้คำนิยามศัพท์คำว่า "สาธารณสถาน" ไว้ว่า หมายถึง "สถานที่ใด ๆ ซึ่งประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้" ดังนั้น สถานที่เดียวกันอาจเป็นที่สาธารณสถานและเป็นทีรโหฐานก็ได้ เช่น ศูนย์การค้าเวลาที่เปิดทำการประชาชนทั่วไปสามารถเข้าไปได้จึงจัดเป็นที่สาธารณสถาน แต่เมื่อเวลาปิดทำการเจ้าของได้สงวนสิทธิและไม่ยินยอมให้บุคคลภายนอกที่ไม่เกี่ยวข้องเข้าไปภายในศูนย์การค้านั้นได้ยอมเป็นที่รโหฐาน ดังนั้น จะต้องดูเจตนาของเจ้าของว่าช่วงเวลาใดที่ยอมให้เป็นที่สาธารณสถานและช่วงเวลาใดที่เจ้าของมีเจตนาที่จะให้เป็นที่รโหฐาน

การค้น เป็นมาตรการหนึ่งของเจ้าพนักงานของรัฐในการเสาะแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อประโยชน์ในการดำเนินกระบวนการดำเนินคดีอาญา ดังนั้น การค้นพยานหลักฐานจึงมีความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องเข้าไปค้นหาจากสถานที่ทุก ๆ แห่งที่เชื่อหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่า จะมีสิ่งของที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานแห่งคดีได้ หรือเชื่อว่า เป็นที่ที่อาจจะพบบุคคลที่ต้องการตัว หรือบุคคลที่ต้องการจะช่วยเหลือได้ รัฐจึงต้องบัญญัติให้เจ้าพนักงานของรัฐมีอำนาจเข้าไปทำการอื่นเป็นการรบกวนสิทธิการครอบครองโดยปกติสุขของผู้ที่เป็นเจ้าของ หรือผู้ครอบครองได้ อันเป็นผลให้สิทธิเสรีภาพของเจ้าของหรือผู้ครอบครองต้องสูญเสียไปบางส่วนไม่ว่าจะเป็นการค้นโดยมีหมายหรือไม่ก็ตาม

ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มาตรา 238 ได้วางหลักในเรื่องของการตรวจค้นในที่รโหฐานไว้ว่า "ในคดีอาญา การค้นในที่รโหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาล..." สำหรับการค้นในกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 ได้บัญญัติไว้ว่า "ห้ามมิให้ค้นในที่รโหฐานโดยไม่มีหมายค้น เว้นแต่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น และค้นได้ในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในที่รโหฐาน
- (2) เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่รโหฐาน
- (3) เมื่อบุคคลซึ่งได้กระทำความผิดซึ่งหน้า ขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไป หรือมีเหตุอันแน่นแฟ้นควรสงสัยว่า ได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในที่รโหฐานนั้น
- (4) เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่า สิ่งของที่ได้มาโดยกระทำผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่า เนื่องจากการเน้นซ้ำกว่าจะเอาหมายค้นมาได้สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้ายเสียก่อน
- (5) เมื่อที่รโหฐานนั้นผู้จะต้องถูกจับเป็นเจ้าบ้าน และการจับนั้นมีหมายจับ หรือจับได้

ตามมาตรา 75

การค้ำทั้ง 5 กรณี เป็นการค้ำโดยเหตุอันจำเป็นและเร่งด่วนไม่สามารถที่จะรอได้จึงไม่ต้องมีหมายค้ำ

ส่วนกรณีที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ค้ำได้โดยไม่ต้องมีหมายค้ำนั้น ไม่สามารถค้ำได้เองแล้วเนื่องจากเป็นบทบัญญัติที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

เหตุแห่งการออกหมายค้ำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 69 มีอยู่ 5 ประการ คือ

- (1) เพื่อพาพยานหลักฐานประกอบการดำเนินคดี
- (2) เพื่อพบและยึดสิ่งของที่มิใช่เป็นความผิด ได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาจากกระทำความผิด
- (3) เพื่อช่วยเหลือบุคคลที่ถูกหน่วงเหนี่ยวกักขัง
- (4) เพื่อจับบุคคลตามหมายจับ
- (5) เพื่อพบและยึดสิ่งของตามคำพิพากษา

โดยผู้ที่มิใช่พนักงานชั้นผู้ใหญ่ได้แก่ เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ และพนักงานสอบสวน ส่วนวันเวลาที่จะสามารถเข้าทำการตรวจค้ำนั้น โดยหลักต้องกระทำในเวลากลางวัน แต่ถ้าหากกระทำในเวลากลางวันยังไม่เสร็จจึงยังสามารถตรวจค้ำต่อไปจนกว่าจะเสร็จสิ้นได้ หรือกรณีที่มีเหตุอันฉุกเฉินอย่างยิ่งก็สามารถค้ำในเวลากลางคืนได้ และถ้าหากเป็นการค้ำเพื่อพบผู้ร้าย หรือผู้ร้ายสำคัญก็สามารถกระทำในเวลากลางคืนได้ แต่ก็จะต้องได้รับอนุญาตเป็นพิเศษจากอธิบดีกรมตำรวจ หรือผู้ว่าราชการจังหวัดก่อนแล้วแต่กรณี แต่ในปัจจุบันศาลเท่านั้นที่เป็นผู้มีอำนาจออกหมายค้ำ เท่ากับเป็นการตัดอำนาจของอธิบดีกรมตำรวจ และผู้ว่าราชการจังหวัด ในเรื่องนี้ไป

ทั้งนี้การค้ำด้วยเหตุอันจำเป็นสำหรับสาธารณสถานสามารถค้ำได้ ส่วนการค้ำยานพาหนะไม่มีบทบัญญัติใดกล่าวไว้ตรงๆ คงมีเพียงระเบียบกรมตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะที่ 4 บทที่ 5 กำหนดเรื่องการค้ำรถไฟ การค้ำรถจักรยานยนต์ การค้ำรถตู้ขององค์การรับส่งสินค้า และการค้ำของผิดกฎหมายในเรือค้าขายต่างประเทศซึ่งจะต้องแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ศุลกากรก่อน

ส่วนรถยนต์แก๊สส่วนบุคคลนั้น ได้มีผู้ให้ความเห็นหลายรายว่า เป็นที่รื้อฐานเพราะมิใช่ที่สาธารณะที่ใครๆ จะเข้าไปได้ การค้ำจะต้องมีหมายค้ำ และคำว่าที่รื้อฐานนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นอสังหาริมทรัพย์เสมอไป สิ่งหาริมทรัพย์ก็เป็นที่รื้อฐานได้เช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ผู้ที่ไม่เห็นด้วยว่ารถยนต์เป็นที่รื้อฐาน โดยให้เหตุผลว่า ไม่ว่าจะเบ็นรถยนต์

โดยสาธารณธารณะ หรือรถยนต์ส่วนบุคคลก็ไม่ใช่ที่รโหฐาน โดยเปรียบเสมือนเป็นกระเป๋าเดินทางใบหนึ่งเท่านั้น การค้นจึงไม่ต้องมีหมายค้น

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ที่รโหฐาน หมายถึง ที่ใด ๆ ซึ่งประชาชนไม่มีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ หรือหมายถึง ที่ซึ่งเจ้าของหรือผู้ครอบครองมีเจตนาหวงกันมิให้บุคคลภายนอกเข้าไป เช่น เคสสถานที่ที่มีการล้อมรั้ว ก็เห็นได้ว่า เจ้าของมีเจตนาหวงกัน คำว่า สถานที่ก็อาจหมายถึง อสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ก็ได้ เช่น ห้องพักในเรือเดินทะเล พื้นที่บนขบวนรถไฟ ไม่ว่าจะเคลื่อนที่หรือไม่ก็ดี และในสถานที่นั้นๆ พื้นที่ใดที่เจ้าของหวงกันก็จะเป็นที่รโหฐาน ส่วนใดที่ไม่หวงกันก็เป็นที่สาธารณสถาน แม้ว่าการจะเข้าไปในพื้นที่นั้นจะต้องเสียเงินค่าโดยสารหรือค่าผ่านประตูก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับรถยนต์ซึ่งถือเป็นยานพาหนะชนิดหนึ่ง รถยนต์คันหนึ่งจึงอาจเป็นได้ทั้งที่รโหฐานและที่สาธารณสถานได้ในคันเดียวกัน กล่าวคือ หากเจ้าของมีเจตนาหวงกันก็จัดเป็นที่รโหฐานชนิดหนึ่ง เมื่อเป็นเช่นนี้รถยนต์ส่วนบุคคลจึงอยู่ในความหมายของที่รโหฐาน เนื่องจากเจ้าของ หรือผู้ครอบครองรถยนต์ส่วนบุคคลทุกคันย่อมมีเจตนาหวงกันและไม่ประสงค์ที่จะให้มีผู้หนึ่งผู้ใดเข้าไปในรถยนต์ของตนได้โดยง่าย แต่หากจะไม่อนุญาตให้เจ้าพนักงานของรัฐเข้าค้นได้ดังเช่นการตรวจค้นในที่สาธารณสถานย่อมก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี เพราะในสภาวะการณปัจจุบันมักจะพบเสมอว่า รถยนต์เป็นแหล่งซุกซ่อนพยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือสิ่งที่มีไว้เป็นความผิด ได้ใช้ในการกระทำความผิด และได้มาจากการกระทำความผิด รวมทั้งใช้เป็นเครื่องมือในการลักพาตัวบุคคลด้วย ดังนั้น ความจำเป็นที่จะต้องมีการตรวจค้นยานพาหนะที่สะดวก รวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์ ไม่ต้องมีพิธีรีตองให้มาก และไม่ต้องมีหมายค้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมไทยในปัจจุบันนี้ เพราะจะเป็นวิธีการที่จะสามารถป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้ผลและเหมาะสมจริงอยู่ อาจจะมีกระทบต่อบุคคลผู้บริสุทธิ์ที่ต้องถูกรบกวนจากการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบ้าง แต่เมื่อเคราะห์แล้วการค้นยานพาหนะโดยไม่ต้องมีหมายค้นย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อสังคมมากกว่าผลเสีย เพราะการป้องกันการกระทำความผิดย่อมดีเสียกว่าที่จะให้เกิดความเสียหายขึ้นแล้วจึงค่อยมาเยียวยาหาทางแก้ไข เพราะความเสียหายบางเรื่องไม่สามารถที่จะหาสิ่งใด ๆ มาชดเชยได้เลย ฉะนั้น ยานพาหนะตามเจตนารมณ์แห่งการป้องกันปราบปรามจึงน่าจะมี ความหมายเป็นที่สาธารณสถานมากกว่าที่จะเป็นที่รโหฐาน

แต่ในเมื่อรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้มีจุดประสงค์ที่จะคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน และขณะเดียวกันความต้องการที่จะควบคุมสังคมก็มีความจำเป็น ฉะนั้น เพื่อความเหมาะสม การประนีประนอมให้อยู่ในทางสายกลาง การที่จะพิจารณาให้รถยนต์เป็นที่รโหฐานหรือที่สาธารณสถาน

จึงน่าจะพิจารณาตามวัตถุประสงค์แห่งการใช้รถยนต์นั้น คือ (1) ใช้เป็นพาหนะสำหรับเดินทาง (2) ใช้เป็นพาหนะในการขนส่งสินค้าและคนโดยสาร (3) ใช้เป็นที่พักอาศัยชั่วคราวขณะเดินทาง หรือระหว่างพักการเดินทาง ซึ่งรถยนต์ทั้ง 3 ประเภทดังกล่าวนี้สามารถดูวัตถุประสงค์แห่งการใช้ประโยชน์ได้จากสภาพของรถนั่นเอง รถที่ใช้เป็นยานพาหนะในการเดินทางและรับส่งสินค้า หรือรับส่งผู้โดยสาร เป็นรถที่จัดว่า เป็นที่สาธารณสถาน เพื่อให้เจ้าพนักงานสามารถตรวจค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น เพื่อประโยชน์แห่งการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะบัญญัติให้ประชาชนมีเสรีภาพในการเดินทางก็ตาม และสำหรับรถยนต์ที่ใช้เป็นที่พักอาศัยระหว่างการเดินทางหรือระหว่างพักเดินทาง เช่น รถพ่วงที่ดัดแปลงเป็นที่พักอาศัยและเคลื่อนที่ไปได้นั้น เจตนาของรถประเภทนี้เพื่อประโยชน์ก็เพื่อพักอาศัยพักผ่อนหลบร้อนจึงจัดเป็นที่รโหฐาน การค้นจึงควรต้องใช้หลักเกณฑ์เช่นเดียวกับการค้นในที่รโหฐาน คือ มีหมายค้น

เมื่อมีอำนาจค้นรถยนต์ได้ไม่ว่าจะมีหมายค้นหรือไม่ก็ตาม ก็ย่อมที่จะมีอำนาจตรวจค้นตัวบุคคลที่อยู่ในรถยนต์นั้นได้ด้วย แต่ต้องจะมีเหตุอันควรสงสัยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92, 93 ส่วนเวลาในการตรวจค้นรถยนต์นั้นหากเป็นรถยนต์ประเภทที่ถือว่า เป็นที่สาธารณสถานก็สามารถค้นได้ทั้ง ในเวลากลางวันและเวลากลางคืน และรถยนต์ประเภทที่จัดว่า เป็นที่รโหฐานนั้นค้นได้เฉพาะ ในเวลากลางวัน จะตรวจค้นในเวลากลางคืนไม่ได้ เว้นแต่จะเป็นกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 96 และเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเท่านั้นที่จะใช้อำนาจตรวจค้นรถยนต์ได้

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติในการตรวจค้นยานพาหนะ และผู้ที่จะต้องถูกตรวจค้นนั้น ได้ทราบและเข้าใจถึงอำนาจ หรือสิทธิและหน้าที่ของตน โดยไม่เป็นปัญหาข้อถกเถียงกันอีกต่อไป ผู้วิจัยเสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายดังนี้ คือ

เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 ทวิ โดยให้มีบทบัญญัติดังนี้ "ห้ามมิให้ค้นยานพาหนะในที่สาธารณสถาน เว้นแต่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น ในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า ยานพาหนะนั้นมีสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือ ได้ใช้หรือเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด"

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กรมตำรวจ. การปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ:

หนังสือภายใน. ที่ 0606.6/150066 ลง 24 ตุลาคม 2540.

กุลพล พลวัน. พัฒนาการสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ:บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2538.

คณิต ฒ นคร. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขเพิ่มเติม.

กรุงเทพฯ: หจก. บี เจ เฟลท โปรเซสเซอร์, 2537.

คณิง ภาไชย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 เล่ม 1. กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์,

2521.

จรัส โฆษณานนท์. กฎหมายกับสิทธิเสรีภาพในสังคมไทย เส้นขนานจาก 2475-ปัจจุบัน. พิมพ์

ครั้งที่ 1, ม.ป.ส., 2528.

จรัส โฆษณานนท์. นิติปรัชญา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2533.

ชาญชัย แสวงศักดิ์. การควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์

วิญญูชน จำกัด, 2540

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. คำอธิบายวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ: รัฐธรรมนูญเยอรมัน.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ เรือนแก้วการพิมพ์, 2535.

ประเสริฐ เมฆมณี. ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม. กรุงเทพฯ: บริษัท บพิต จำกัด, 2519.

พงศ์พัฒน์ ฉายาพันธุ์. ความรู้เบื้องต้นการปฏิบัติงานสายตรวจ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วันใหม่,

2537.

เริงธรรม ลัดพลี. คำอธิบายกฎหมายพยานหลักฐาน. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด,

2540.

เริงธรรม ลัดพลี. คำบรรยายสัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

รุ่งโรจน์ รื่นเรืองวงศ์. กฎหมายคุ้มครองสิทธิอิสรภาพ. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2536

- วิธาน สุชีวกุปต์ และคณะ. ปรัชญาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2533.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานหลักฐานสำหรับรัฐศาสตร์ หน่วยที่ 6-10. กรุงเทพฯ:ฝ่ายการพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2534.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 หน่วยที่ 1-7. กรุงเทพฯ:ฝ่ายการพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2528.
- สัญญา ธรรมศักดิ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมโดยประภาส อวยชัย. กรุงเทพฯ:กรุงสยามการพิมพ์, 2527
- สุวิญชัย ใจหาญ. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2. กรุงเทพฯ: ม.ป.ส., 2536.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. ทารื้อข้อกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 วรรคสอง และตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519. กรุงเทพฯ:จดหมายราชการ, ที่ นร 0601/315 ลง 10 เมษายน 2541
- หยุด แสงอุทัย. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาศึกษาทางนิพากษา. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์แม่บ้านการเรือน. 2507.
- อนุมัติ ใจสมุทร. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่มที่ 1. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์อักษรสารคดี. 2528.

วารสาร.

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. "หลักการไม่ยอมรับฟังพยานวัตถุ พยานเอกสาร ซึ่งได้มาโดยการจับการค้น การยึดที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในสหรัฐอเมริกา". วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ปีที่ 9 ฉบับที่ 3. ม.ป.ส. 2521.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ และคณะ. "กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศไทย" วารสารนิติศาสตร์. ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 . ม.ป.ส. 2523.
- คณิง ภาไชย และคณะ. "โครงการศึกษาวิจัยเรื่องสิทธิของผู้ต้องหา จำเลยและผู้ต้องหาในคดีอาญา". รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์, สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักนายกรัฐมนตรี, 2540.

- จิรนิติ ญวานนท์. "หลักการไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ เปรียบเทียบระหว่าง
กฎหมายอเมริกาและกฎหมายเยอรมัน". ตุลาคม. เล่มที่ 3 ปีที่ 31. พฤษภาคม-
มิถุนายน 2527.
- ชนะชัย ลีประเสริฐ. "การใช้ดุลพินิจในการปฏิบัติหน้าที่กับความผิดทางอาญา".
วารสารอัยการ. ปีที่ 20 ฉบับที่ 237. พฤศจิกายน 2532.
- นริศ ชำนาญชานนท์. "การละเมิดอำนาจศาล: โทษที่ขัดต่อกระบวนการ Due Process".
วารสารอัยการ. ปีที่ 19 ฉบับที่. 215 มกราคม 2539.
- พิเชษฐ เมลาพันธ์. "สิทธิมนุษยชนและค่านิยมวัฒนธรรม". วารสารอัยการ. ปีที่ 20 ฉบับที่ 237.
พฤศจิกายน 2540.
- ไพฑูรย์ เนติโพธิ์. "เรื่องของหมาย". วารสารอัยการ. ปีที่ 7 ฉบับที่ 3. กุมภาพันธ์ 2526.
- มนตรี จิตรวิวัฒน์. "ตำรวจกับกระบวนการยุติธรรม". วารสารอัยการ. ปีที่ 19 ฉบับที่ 226.
ธันวาคม 2539.
- วิชา มหาคุณ. "ผลกระทบของกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมต่อสิทธิของประชาชนในกระบวนการ
ยุติธรรม"วารสารนิติศาสตร์. ฉบับที่ 4 ปีที่ 11. ม.ป.ส. 2524.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. "รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา". ครั้งที่ 743-37/2522. วันอังคารที่ 6 พฤศจิกายน
2522.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. "รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา". ครั้งที่ 1090-23/2532. วันพุธที่ 28 มิถุนายน
2332..

วิทยานิพนธ์

- จตุติ ธรรมมโนวานิช. "การค้น" วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2532.
- มนตรี จิตรวิวัฒน์. "วิสามัญฆาตกรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีเจ้าพนักงานตำรวจ" วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531
- สุเมธ ลิขิตชานนท์. "เหตุในการจับ" วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

หนังสือพิมพ์

สพาสัน จีรพันธ์. "ตรวจค้นรถไม่ต้องมีหมาย" มติชน. ปีที่ 10 ฉบับที่ 7185, พฤศจิกายน 2540.

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายอาญา

พระราชบัญญัติเรือไทย พ.ศ. 2481

พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456

พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490

พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469

พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติล้อเลื่อน พ.ศ. 2478

พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497

พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510

พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495

พระราชบัญญัติเพิ่มอำนาจตำรวจในการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดทางน้ำ พ.ศ. 2496

พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535

ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะที่ 4 เรื่องการค้น บทที่ 5

ประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 26 บทที่ 1 ข้อ 1

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ ร้อยตำรวจเอก สมศักดิ์ ถนนมบุญ

เกิด วันที่ 19 พฤษภาคม 2504

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2524 จบการศึกษาหลักสูตรนักเรียนจำทหารเรือ โรงเรียนชุมพลทหารเรือ
- พ.ศ. 2531 สำเร็จการศึกษานิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- พ.ศ. 2533 สำเร็จการฝึกอบรมหลักสูตร การฝึกอบรมข้าราชการตำรวจชั้นประทวน
เพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
- พ.ศ. 2541 สำเร็จการอบรมหลักสูตร พนักงานสอบสวนระดับสารวัตร รุ่นที่ 3
สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน กรมตำรวจ

ประวัติการทำงาน

- พ.ศ. 2524 ผู้บังคับหมู่ แผนก 3 กองกำกับการ 4 กองตำรวจน้ำ
- พ.ศ. 2528 ผู้บังคับหมู่ งานโรงงานและคานเรือ กองตำรวจน้ำ
- พ.ศ. 2533 รองสารวัตรปกครองป้องกัน สถานีตำรวจภูธรอำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี (ทำหน้าที่ควบคุมงานจราจร)
- พ.ศ. 2534 รองสารวัตรป้องกันปราบปราม สถานีตำรวจภูธรอำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี (ทำหน้าที่พนักงานสอบสวน)
- พ.ศ. 2539 รองสารวัตรสอบสวน สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองนนทบุรี
จังหวัดนนทบุรี
- พ.ศ. 2541 พนักงานสอบสวน (สัญญาบัตร 2) สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองนนทบุรี
จังหวัดนนทบุรี